Повість про Чоловічка

Переклад українською Катерини Гловацької

Розділ перший

МОЯ ПЕРША ЗУСТРІЧ ІЗ ЧОЛОВІЧКОМ. ПІХЕЛЬШТАЙН І ШХЕЛЫПТАЙНЕРИ. МАКСИКОВІ БАТЬКИ ПОДОРОЖУЮТЬ. ВУ ФУ ТА ЧІН ЧІН. МІСЦЕ НАРОДЖЕННЯ — СТОКГОЛЬМ. З ЕЙФЕЛЕВОЇ ВЕЖІ ЗДУВАЄ ВІТРОМ. ПОХОРОН ДВОХ КИТАЙСЬКИХ КІСОК. ПРОФЕСОР ЙОКУС ФОН ПОКУС ВИГОЛОШУЄ ГАРНУ ПРОМОВУ.

На нього казали Чоловічок, і він спав у сірниковій коробці. Насправді його звали Максик Шхельштайнер. Та про це мало хто знав. Я б теж не знав, якби він сам мені не признався. Коли не помиляюсь, це було в Лондоні. В готелі "Гарленд". Точніше — у кав'ярні, де під стелею висіло багато барвистих кліток із птахами. Ох, вони ж і цвірінькали! Я навіть самого себе не чув.

А може, то було в Римі? У готелі "Амбасадор" на Віа Венето? Або в ресторані готелю "Ексельсіор" в Амстердамі? Здається, пам'ять мене зраджує. Шкода. Часом відчуваю, що у мене в голові панує такий розгардіяш, як у скриньці з іграшками.

Одне тільки відомо точно: батько й мати Максика, його дід і баба, його прадід і прабаба і навіть прапрадід і прапрабаба — усі вкупі — походять з Богемського лісу, і саме звідш, де ліс найгустіший. Є там висока гора й невеличке село, вони мають одну назву — Піхельштайн. Щоб не помилитись, я навіть зазирнув до мого старого довідника. А там сказано:

"Піхельштайн. Село в Богемії. 412 жителів. Люди дрібної породи. Найвищий зріст — 51 см. Причина цього невідома. Уславились як

гімнасти (Гімнастична спілка "Піхельштайн" заснована 1872 року) і так званим "піхель-штайновим м'ясом" (останнє дивись у четвертому томі під гаслом "Густа юшка"). Вже протягом століть усі жителі звуться Піхельштайнерами. (Рекомендуємо літературу: Ремігіус Дальмаєр, пастор. "Піхельштайн і Піхель-штайнери", 1908, власним виданням, тираж розпродано)".

Якесь дивне село, скажете ви. Але я не можу нічого змінити. Коли щось зазначено в старому довіднику, то воно майже завжди відповідає дійсності;

Коли минув рік після одруження Максикових батька й матері, вони вирішили будь-що домогтися щастя. Невеличкі на зріст, вони, проте, були надзвичайно високої думки про себе. А що село Піхельштайн у Богемському лісі не відповідало їхнім планам і бажанням, подруженятко вирушило у широкий світ із усім своїм манаттям, ні, з усім своїм манаттячком.

Хоч куди потрапляли молодята, скрізь вони викликали величезний подив. Вражені люди так розтуляли роти, що потім не могли їх стулити. Адже Максикова мати була вродлива юна жіночка, наче мальована, а його батько мав розкішні чорні вуса. Тільки це подружжя здавалося двома п'ятирічними дітьми. Тож і не дивно, що всі з них так чудувалися!

Що ж вони надумали? Прекрасні гімнасти, вони мріяли стати цирковими акробатами. І справді, коли вони продемонстрували панові Браузеветтеру, директорові "Цирку Штільке", як гарно вміють вправлятися на перекладині та кільцях, він захоплено зааплодував білими лайковими рукавичками і вигукнув:

— Браво, малята! Ви вже заангажовані.

То було в Копенгагені. У Тіволі. Якось уранці. В цирковому наметі, що тримався на чотирьох величезних жердинах. А Максика тоді ще й на світі не було.

Дарма що його батько й мати були в Піхельштайні найкращими гімнастами, тепер їм довелося ще багато вчитись і вперто тренуватися. Тільки через півроку їх приєднали до трупи китайських акробатів "Родина Бамбус". Насправді то була зовсім не родина. А китайцями вони тільки звалися. Дванадцять заплетених кісок, що теліпалися на дванадцятьох потилицях, були такі ж справжні, як фальшиві гроші. Зате артисти вони були першокласні, належали до найвправніших жонглерів і акробатів, які будь-коли виступали в цирку.

Стоячи на високих хитких жердинах із жовтого бамбука, вони жонглювали ламкими тарілками й чашками так швидко, що в глядачів голова йшла обертом. Менші, мов білки, видряпувалися по рівнесеньких, завтовшки з руку, бамбукових палицях, що їх тримали старші, дужі китайці; на вершечку малюки ставали на руки, а потім — під притлумлений барабанний дріб — на голову. Вони навіть робили сальто на десятиметровій висоті і взагалі перевертalися в повітрі, ніби граючи в якусь дитячу гру, а незабаром уже знову стояли на ногах на бамбуковому вершечку і, сміючись, вклонялися навсебіч глядачам. Оркестр тричі грав туш, і люди аплодували, аж поки в них червоніли й пухли руки.

Тепер на афішах і в циркових програмках Максикові батько й мати значились як Ву Фу і Чін Чін, вони носили фальшиві кіски й барвисті кімоно з шелесткого шовку. Вкупі зі згорненим цирковим наметом, із слонами й хижаками, з ковтачами вогню, клоунами й акробатами, з арабськими жеребцями, конюхами, приборкувачами звірів, балеринами, механіками, музикантами і з паном директором Браузеветтером вони мандрували з одного великого міста до іншого, мали успіх, заробляли гроші й раділи принаймні разів двадцять на день з того, що вже не живуть у Піхельштайні.

У Стокгольмі знайшовся Максик. Він був такий малесенький, що медична сестра мало не вихлюпнула його з водою після купання в раковину. На щастя, він загорлав так, наче його різали, і врешті все скінчилося добре. Палатний лікар довго роздивлявся його крізь збільшувальне скло, врешті усміхнувся і сказав:

— Який гарний і дужий хлопчик! Вітаю вас!

Коли Максикові виповнилося шість років, загинули його батько й мати. Сталося це в Парижі, зовсім несподівано, зненацька. Якось вони піднялися ліфтом на Ейфе-леву вежу, щоб помилуватися гарним краєвидом. Та коли вони стояли на найвищій площадинці, нараз знявся страшенний вітер, здійняв їх угору і за мить4" кудись поніс!

Інші відвідувачі, які були куди вищі й дужчі, щосили вчепилися в поруччя парапету.

Але з Ву Фу і Чін Чін сталось отаке. Всі тільки бачили, що вони міцно трималися за руки. А тоді щезли за обрієм.

Наступного дня газети оповістили: "З Ейфелевої вежі вітром знесло двох малих китайців! У розшуках брали участь навіть вертольоти, та їх не знайдено! Тяжка втрата для цирку Штільке!"

Найтяжчою втрата була, звичайно, для Максика, який дуже любив своїх батьків. Скільки дрібнесеньких сльозинок пролив він у свої дрібненькі носовички!

А за два тижні дві чорні китайські кіски, які знайшов португальський пароплав в океані за Канарськими островами, були поховані на кладовищі в скриньці зі слонової кістки. З великого горя Максикові хотілося і самому померти.

То був дивний похорон. На кладовище прийшли всі циркачі: родина Бамбус у своїх кімоно, приборкувач левів і тигрів із жалобною стрічкою на батозі, наїзник Гало-пінський верхи на вороному жеребці Нероні, ковтачі вогню з запаленими смолоскипами в руках, пан директор Браузеветтер у циліндрі і в чорних лайкових рукавичках, клоуни із похмуро розмальованими обличчями, а передовсім — промовець, уславлений професор чародійства Йокус фон Покус.

Наприкінці своєї урочистої промови професор сказав:

— Двоє маленьких колег, за якими тепер ми так сумуємо, залишили нам у спадок Максика. Саме перед тією фатальною подією на Ейфелевій вежі вони привели до мене в готельний номер свого хлопця і попросили подбати про нього, поки вони повернуться. Сьогодні ми вже знаємо, що вони не повернуться. Тож я повинен опікуватися ним, поки живу на світі, і робитиму це від щирого серця. А ти на це згоден, дитя моє?

Максик, що визирав із нагрудної кишені професорового фрака, вигукнув крізь сльози:

— Авжеж, любий Йокусе! Я згоден!

Усі присутні теж заплакали з горя й радості. У клоунів від сліз розмазався весь грим на обличчі. А чарівник-професор дістав просто з повітря п'ять великих букетів і поклав їх на маленьку могилу. Ковтачі вогню повсову-вали собі в роти запалені смолоскипи, і вогонь відразу згас. Цирковий оркестр зіграв Марш гладіаторів, а по тому всі на чолі з наїзником Галопінським на жеребці Нероні поспішили назад, до цирку. Бо в той день була середа.

А в середу, суботу й неділю — це відомо кожному — по обіді теж відбувається циркова вистава. Для дітей. І квитки тоді дешеві.

Розділ другий

СІРНИКОВА КОРОБКА НА НІЧНІЙ ТУМБОЧЦІ. МІННА, ЕММА Й АЛЬБА. ШІСТДЕСЯТ ГРАМІВ ЖИВОЇ ВАГИ, ПРОТЕ МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я. ЧОЛОВІЧОК ХОЧЕ ЙТИ ДО ШКОЛИ. НЕПРИЄМНОСТІ В АФІНАХ І В БРЮССЕЛІ. НАВЧАННЯ НА ДРАБИНІ. КНИЖКИ ЗАВБІЛЬШКИ З ПОШТОВУ МАРКУ.

Здається, я вже розповідав, що вночі Максик спав у сірниковій коробці. Замість шістдесяти сірників, що звичайно лежать у такій коробці, там був ватяний матрацик, невеличкий шматок ковдри з верблюжої вовни і подушка, не більша за ніготь мого середнього пальця. Коробка завжди була напіввідкрита, бо інакше малому забракло б повітря.

Сірникова коробка лежала на тумбочці біля чарівни-кового ліжка. І щовечора, коли професор Йокус фон Покус одвертався до стіни і починав потихеньку хропти, Максик вимикав лампочку на тумбочці й невдовзі вже теж спав.

Крім них двох, у цій готельній кімнаті спали ще дві горлиці Мінна та Емма, а в кошику — білий кролик Альба. Горлиці вмощувалися вгорі на шафі. Вони ховали голови в пір'я на грудях і туркотіли вві сні.

Усі троє були власністю професора й допомагали йому виступати в цирку. Горлиці зненацька вилітали з рукавів його фрака, а кролика чарівник діставав із свого порожнього циліндра. Мінна, Емма й Альба дуже любили чарівника, а в малого хлопця були просто закохані. Коли о п'ятій ранку всі вони снідали, Максикові часом дозволялося сидіти в Емми на спині, а потім вони вдвох трохи кружляли по кімнаті.

Сірникова коробка мала завдовжки шість сантиметрів, завширшки — чотири і заввишки — два сантиметри. Максикові це було саме до міри. Хоч йому виповнилося вже десять років, а потім і дванадцять, на зріст він був не більший п'яти сантиметрів і в коробці йому було зручно. На поштових вагах для листів у готельного швейцара він важив шістдесят грамів, завжди мав добрий смак до їжі й зроду не хворів. Правда, на кір

він однаково захворів. Та це не має значення. На кір хворіє кожна друга дитина.

У сім років він, звісно, захотів піти до школи. Однак тут виникло чимало труднощів. По-перше, коли цирк переїздив з одного міста до іншого, Максикові доводилося міняти школу. А разом із школою навіть і мову! Бо в Німеччині навчають німецькою мовою, в Англії — англійською, у Франції — французькою, в Італії — італійською, а в Норвегії — норвезькою. Усі ці мови Чоловічок напевне міг би вивчити, адже він був розумніший за більшість своїх однолітків. Але треба зважити на ще одне: всі, без винятку, школярі, з якими він учився, були набагато, набагато вищі за нього й хизувалися перед ним своїм високим зростом. Через те йому, бідоласі, часом доводилося зазнавати прикрощів.

В Афінах, наприклад, три грецькі дівчинки під час великої перерви засунули його в чорнильницю. А в Брюсселі двоє бельгійських пустунів посадовили його вгорі на гардинному карнизі. Правда, Максик притьмом зліз додолу, бо лазити він тоді вже вмів краще за інших. Але такі дурні витівки йому не подобались. Тож чарівник якось сказав:

— Знаєш що? Я сам тебе навчатиму.

— Гаразд! — вигукнув Максик.— Це просто чудово! А коли ми почнемо?

— Післязавтра о дев'ятій,— сказав професор Йокус фон Покус.— Тільки не радій завчасно!

Збігло трохи часу, поки обидва надумали, як це найкраще робити. Поволі вони дійшли згоди, і навчання ставало для них що далі, то більшою втіхою. Крім читанки й зошита, вони користувалися сильною лупою та невеличкою драбиною з п'ятьма щаблинами.

На уроці читання Максик вилазив на найвищу щаблину, бо коли він тримав книжку в себе під носом, літери були йому завеликі. Тільки видряпавшись на драбину, він міг звідти добре їх бачити.

А з писанням було зовсім, зовсім інакше. Тоді він сідав за малесеньку парту, яку ставили на великий стіл. За тим столом сидів професор і розглядав крізь лупу Максикову писанину. Луда збільшувала її у сім разів, і таким чином професор міг розрізняти літери й слова. Без лупи усім — і йому, і покоївці, і кельнерові — здавалося, що сторінка просто заляпана чорнилом чи засиджена мухами. Але через лупу можна було виразно побачити, що це дрібнесенькі гарні літери.

На уроках арифметики відбувалося те ж саме. Для рахування теж потрібні були драбина й лупа. Отже, під час навчання Максик увесь час мандрував. То він був на драбині, то за своєю партою на столі.

Якось уранці кельнер, забираючи посуд після сніданку, сказав:

— Якби я не знав, що хлоп'я вчиться читати й писати, я б подумав, що в нього урок гімнастики.

Усі засміялися. Навіть Мінна й Емма, що сиділи на шафі, теж засміялися. Бо вони були горлиці-реготу-хи и.

Читати по складах Максик навчився напрочуд швидко. А невдовзі він читав так добре, начебто давно це вмів. І незабаром став справжнім книголюбом. Перша книжка, яку подарував йому Йокус фон Покус, були "Казки" братів Грімм. Він міг би прочитати їх за якийсь тиждень, аби не та клята драбина!

Щоразу, коли треба було перегорнути сторінку, йому доводилося злізати з драбини, стрибати на стіл, перегортати сторінку й знову вилазити на драбину. Тільки тоді він дізнавався, що ж відбувалося далі в казці. А через дві сторінки йому доводилося знову спускатися до

книжки! Так воно і йшло: перегортати сторінку, лізти вгору на драбину, прочитати дві сторінки, спускатися вниз на стіл, миттю перегортати сторінку, угору по драбині, прочитати

11 Так називають особливий вид горлиць — горлиць кільчатих. (Тут і далі прим, перекладача.)

дальші дві сторінки, вниз по драбині, перегорнути, вгору — аж терпець уривався!

Якось по обіді професор прийшов саме тоді, коли малий, вилізши двадцять три рази на драбину, розлючено скуйовдив собі чуба й крикнув:

— Страшне діло! Чому немає на світі невеличких книжок? З дрібними літерами?

Побачивши сердитого Максика, професор спершу засміявся. Тоді замислився і врешті сказав:

— Власне, ти слушно кажеш. А коли таких книжок ще немає, то треба, щоб їх для тебе надрукували.

— А хто ж це зробить? — спитав малий.

— І гадки не маю,— признався чарівник.— Але в березні наш цирк гастролюватиме в Мюнхені. Там живе годинникар Шпіндель. У нього ми все дізнаємось.

— А звідки це відомо годинникареві Шпінделю?

— Хтозна, чи йому відомо. Але він, мабуть, знається на таких речах, бо часом мав з ними справу. Років десять тому він надрукував на звороті

поштової марки всю "Пісню про дзвін" Шіллера. А в тому вірші — чотириста двадцять п'ять рядків.

— Ого! — у захваті вигукнув Максик.— Книжка завбільшки з поштову марку — то ж було б саме для мене!

Коротко кажучи, годинникар Шпіндель насправді мав друкарню, в якій можна було друкувати такі невеличкі книжки. Звичайно, це була дорога втіха. Але професор заробив своїми фокусами цілу купу грошей, до того ж Максикові батьки залишили синові свої заощадження. Тож незабаром хлопець став власником гарненької невеличкої бібліотеки.

Йому вже не треба було раз у раз вилазити на драбину чи злазити з неї, тепер він десь зручно вмощувався й читав. Найдужче він любив читати ввечері, лежачи в сірниковій коробці, коли професор уже спав і тихенько хропів. О, як було тоді затишно! Вгорі, на шафі, туркали обидві горлиці. А Максик тішився якою-небудь із своїх улюблених книжок — "Карликом Носом", "Хлопчиком-мізинчиком", "Нільсом* Гольгерсоном" або найулюбленішим "Гуллі-вером".

Часом професор бурмотів у напівсні:

— Вимкни світло, безсовісний!

— Зараз, Йокусе! — шепотів Максик.

А це "зараз" могло тривати й півгодини. Та врешті він вимикав світло, засинав, і йому снився Гуллівер у країні ліліпутів, що мали його за велетня.

І той велетень, який легко переступив через міський мур і захопив ворожий військовий флот, був, звісно, не хто інший, як Максик Піхельштайнер.

Розділ третій

ВІН ХОЧЕ СТАТИ АРТИСТОМ. ВИСОКІ ЛЮДИ Й ВЕЛИКІ ЛЮДИ — ЦЕ ЗОВСІМ НЕ ОДНЕ Й ТЕ САМЕ. РОЗМОВА В СТРАСБУРЗІ. ПРО ФАХ ПЕРЕКЛАДАЧА. ПРОФЕСОРІВ ПЛАН РОЗБИВАЄТЬСЯ ОБ МАКСИКОВУ ВПЕРТІСТЬ.

Що Чоловічок дорослішав, то частіше вони розмовляли про те, ким він хоче нарешті стати. Максик завжди казав:

— Я працюватиму в цирку. Стану артистом. А професор на це хитав головою:

— Ні, хлопче, шкода й мови. Для цього ти замалий.

— Ти часом кажеш одне, а часом зовсім інше,— бурмотів Максик.— Ти ж розповідав мені, скільки знаменитих людей були невеликі на зріст. І Наполеон, і Юлій Цезар, і Гете, і Ейнштейн, і ще десятки інших. Ти ще казав мені, що високі люди тільки зрідка бувають великими людьми! їхня сила розтягується по всьому тілу, пояснював ти, і коли людина заввишки в два метри, то для голови тієї сили вже не зостається.

Професор почухав потилицю. А тоді пояснив:

— Проте і Цезар, і Наполеон, і Гете, і Ейнштейн не стали добрими акторами. Цезар мав такі короткі ноги, що ледве міг вилазити на коня!

— А я й не збираюся вилазити на коня,— сердито відказав хлопець. — Хіба мої батько й мати були погані актори?

— Боже борони! Вони були першокласні актори.

— І високі на зріст?

— Ні, вони були навіть зовсім малі.

— Отже, любий Йокусе?

— Ніякого "отже",— сказав чарівник.— Вони були малі, але ти в десять разів менший. Ти занадто малий! Глядачі тебе взагалі не помітять на манежі.

— Тоді хай беруть із собою театральні біноклі.

— Знаєш, хто ти такий? — розгнівався Йокус.— Ти великий упертюх.

— Ні, я малий упертюх, і...

— І? — насторожився професор.

— І я буду артистом! — так голосно вигукнув Максик, що Альба, біленький кролик, який гриз собі салатне листячко, перелякано випустив його з рота.

Якось увечері, після циркової вистави, вони сиділи в ресторані свого готелю у Страсбурзі, і пан професор Йокус фон Покус ласував гусячим паштетом з грибною підливою. Здебільшого він їв тільки після вистави, бо якщо вечеряв до неї, фрак ставав йому завузький. А це заважало його штукарству.

Адже в цьому фраці було сховано безліч речей. Приміром, чотири колоди гральних карт, п'ять букетів квітів, двадцять лез для бритв і вісім запалених сигарет. До того ще горлиці Мінна й Емма, білий кролик Альба і взагалі все, що потрібно було йому для фокусів. Тож професор вважав за краще зачекати з вечерею.

Тепер він сидів за столом, їв паштет із гусячої печінки з підсмаженим хлібом, а Максик сидів на столі перед самою тарілкою і пригощався невеличкими шматочками. Потім їм принесли віденський шніцель, фруктовий салат і каву. Чоловічок теж випив кави, тільки чверть ковтка. Врешті вони наїлися й сиділи задоволені, випроставши ноги, професор — під столом, а Чоловічок — на столі.

— Тепер я знаю, ким ти будеш,— сказав Йокус, випустивши в повітря гарне біле кільце сигаретного диму.

Максик зачудовано стежив за тим кільцем, що ставав дедалі більший і тонший, аж поки розтанув біля самої люстри. А тоді хлопець сказав:

— Ти тільки тепер про це дізнався? А я давно вже знаю. Я буду артистом.

— Ні! — гримнув професор.— Ти станеш перекладачем.

— Перекладачем?

— Це надзвичайно цікава робота. Ти вже знаєш німецьку мову і досить добре англійську і французьку, ще й трохи італійську та іспанську, а також...

— Голландську, і шведську, і датську мови,— закінчив Чоловічок.

— Так, так,— жваво вигукнув професор.— Якщо ми ще років зо два мандруватимемо з цирком по Європі, то всі ці мови ти знатимеш іще краще. Тоді ти складеш іспити в Женеві, в славнозвісній школі перекладачів. А після того ми поїдемо вдвох до Бонна. Там живе мій добрий ДРУГ.

— Він теж чарівник?

— Ні, бери вище. Він урядовець, начальник преси федеральної канцелярії. Я покажу йому твій женевський диплом, і, якщо все буде гаразд, ти станеш перекладачем при Міністерстві чужоземних справ або навіть при самому федеральному канцлерові. Канцлер — це найважливіший і наймогутніший чоловік. А що він часто буває за кордоном і розмовляє там з іншими канцлерами, то йому потрібен добрий перекладач.

— Але ж не хлопчик-мізинчик!

— Саме він, саме він! — заперечив професор.— І що менший, то краще! Наприклад, він візьме тебе до Парижа, аби щось обговорити з французьким президентом. Щось надзвичайно важливе. Але німецький канцлер не зовсім розуміє французьку мову, тож йому потрібний перекладач, який пояснюватиме слова французького президента.

— І цим перекладачем повинен бути саме я?

— Звичайно, дитино! — запевнив професор. Він був у захваті від свого задуму.— Ти сідаєш канцлерові у вухо й шепочеш йому німецькою мовою те, що президент говорить французькою.

— Та я ж упаду звідти,— зауважив Максик.

— Ні. По-перше, в нього можуть бути такі здоровенні вуха, що ти вільно сидітимеш у вушній раковині.

— А по-друге? Якщо в нього невеличкі вуха?

— Тоді він повісить собі на вухо золотий ланцюжок, ти сядеш на той ланцюжок, і люди шанобливо називатимуть тебе: "урядовець, найближчий до канцлерового вуха". Хіба це не гарно звучить?

— Ні! — енергійно заперечив Максик.— Як на мене, то це жахливо. Я не буду ніяким чоловічком у вусі. Ні в Німеччині, ні у Франції, ні навіть на Північному полюсі. Ти забуваєш головне.

— А що ж головне?

— Я буду артистом.

Розділ четвертий

ЧОЛОВІЧОК ХОЧЕ СТАТИ ДРЕСИРУВАЛЬНИКОМ ЗВІРІВ. ХІБА ЛЕВИ НЕ КІШКИ? ПРИГОДИ З М'ЯСНИМ ФАРШЕМ І БАТОГОМ. МАКСИК У СКЛЯНЦІ. РОЗПОВІДЬ ПРО НАДЗВИЧАЙНИЙ ФУТБОЛЬНИЙ МАТЧ. ЙОКУС СТРИБАЄ КРІЗЬ

ВОГНЕННИЙ ОБРУЧ.

Коли цирк Штільке якось знову гостював у Мілані, Максик на третій день схвильовано сказав:

— Послухай, Йокусе, у готельної кішки знайшлися кошенята. Четверо. їм уже вісім днів, і вони стрибають у кімнаті 228 з крісла на стіл, а тоді знову вниз.

— Мені здається,— сказав професор,— що це з їхнього боку цілком розумно. Вони ж не можуть увесь час сидіти на столі.

Та Максик сьогодні не мав наміру жартувати.

— їх показала мені покоївка. Вони смугасті й геть схожі на малих тигренят,— жваво пояснив він.

— Вони тебе часом не подряпали?

— Та ні,— запевнив хлопець.— Ми навіть дуже мило погралися. Вони муркотіли, а я трохи погодував їх м'ясним фаршем.

Професор скоса подивився на нього, а тоді спитав:

— Що ти надумав? Що тобі вроїлося в голову? Ану кажи!

Максик глибоко вдихнув повітря й пояснив:

— Я дресируватиму їх, і ми виступатимемо в цирку.

— З покоївкою?

— Ні! — сердито вигукнув хлопець.— З кошенятами! Збентежений Йокус фон Покус сів на стілець і дві-три

хвилини мовчав. Нарешті похитав головою, зітхнув і сказав:

— Кішок не можна дресирувати. Я гадав, що ти це знаєш.

Максик переможно всміхнувся. І спитав:

— Хіба леви не кішки?

— А так. Вони належать до родини хижих кішок. Твоя правда.

— А тигри? І леопарди?

— Це теж великі хижі кішки. Знов твоя правда.

— Коли приборкувач хоче, вони ж сідають на високі підставки? Стрибають крізь обручі?

— Навіть крізь вогненні обручі,— додав професор. Хлопець задоволено потер собі руки.

— От бачиш? — тріумфуючи, вигукнув він.— Якщо можна видресирувати таких великих кішок, то кошенят — і поготів.

— Ні,— рішуче заперечив професор,— саме цього не можна зробити.

— А чого не можна?

— Не маю уявлення.

— А я знаю причину,— гордо оголосив Максик.

— Ну?

— Бо жодна людина ще цього не пробувала зробити.

— І ти хочеш спробувати?

— Звичайно! Я вже придумав назву для цього номера! На афішах стоятиме: "Максик і четверо дресированих кошеняток, захопливий номер, уперше в світі!" Може, я виступлю в чорній масці! Крім того, мені потрібний батіжок, щоб ним ляскати. Та його я вже маю. Візьму в моєї старої іграшки — візника.

— Ну, тоді бажаю тобі веселої розваги! — сказав пан фон Покус і розгорнув газету.

Уже наступного ранку покоївка принесла до кімнати 228 чотири невеличких стільчики. Четверо кошенят з цікавістю взялися їх обнюхувати, та невдовзі всі знову втекли до свого кошика й збилися докупи.

Тоді з'явився кельнер. У лівій руці він ніс тарілку з м'ясним фаршем, правою рукою тримав Максика. А той мав у правій руці лакований іграшковий батіжок, а в лівій — гостру зубочистку.

— Це — боронитися від хижаків,— пояснив він.— Якщо вони схоплять приборкувача. А також щоб подавати їм їжу.

— Мені залишитись? — послужливо спитав кельнер.

— Ні, дякую, не треба,— сказав Чоловічок.— Це тільки ускладнить дресирування. І відволікатиме тварин.

Кельнер пішов. Приборкувач зостався сам із своїми чотирма жертвами. Вони мружилися на нього, безгучно позіхали, витягувалися і починали одне одного лизати, начебто їх тиждень не купали.

— А тепер уважно послухайте,— рішуче почав хлопець.— Ледаче життя вам минулося. Від сьогодні починаємо працювати. Ви мене зрозуміли?

Та вони й далі вилизували одне одного й удавали, що погано чують. Хлопець засвистів. Зацмокав язиком. Поклав лакованого батіжка собі під руку і заклацав пальцями. Потім узяв зубочистку під другу руку і заплескав у долоні. Тоді заляскав батіжком. І затопав ногами. Та кошенята й не зиркнули на нього.

Аж коли Максик з допомогою зубочистки поклав кілька шматочків м'яса на стільчики, ті четверо враз ожили. Вони повистрибували з кошика, вилізли на стільчики, проковтнули м'ясо, облизалися й очікувально втупились у дресирувальника.

— Все гаразд! — захоплено вигукнув він.— Браво! Тепер ви повинні стати на задні лапи. Гоп! Передні лапи вгору! — Максик ляснув батіжком у повітрі.

Але кошенята його вочевидь не зрозуміли. Або відчули, що в кімнаті 228 десь іще є м'ясо. Принаймні вони зіскочили зі стільчиків, побігли прямісінько до тарілки і повелися так, наче вмирали з голоду.

— Ні! — обурено крикнув Чоловічок.— Геть від тарілки! На місце! Хіба ви не чуєте?

Вони не чули. Навіть якби схотіли почути. Та вони й не хотіли. Лише так плямкали, що тарілка аж тремтіла. Максик тремтів іще дужче. Але тремтів з гніву.

— М'ясо дістанете потім. Спершу ви повинні стати на задні лапи! І побігати одне за одним! І пострибати з одного стільчика на інший! Ви мене зрозуміли?

Він ударив батіжком по тарілці. Тоді одне кошеня схопило лакованого батіжка й перегризло його навпіл.

Професор Йокус фон Покус, про щось замислившись, ішов готельним коридором, та раптом почув із кімнати 228, як хтось тонесенько кричить пробі. Він рвучко відчинив двері, оглядівся в кімнаті й зайшовся сміхом.

Четверо кошенят сиділи на підлозі перед умивальником і напружено дивилися вгору, настовбурчивши вуса. Хвостиками вони били по підлозі. А вгорі, на раковині, у склянці для зубних щіток, сидів Максик і плакав.

— Допоможи мені, любий Йокусе! — крикнув він.— Вони хочуть мене зжерти!

— Дурниця! — сказав професор.— Ти ж не з м'ясного фаршу. І ти не миша! — Він витяг хлопця зі склянки й обдивився його з усіх боків.— Твій одяг трохи подертий, а на лівій щоці — подряпина. Ото і все.

— Які шибеники! — лаявся Максик.— Спершу вони зламали мого батіжка і згризли зубочистку, а тоді стали грати в футбол!

— А де вони взяли м'яча?

— М'ячем був я! Ой, любий Йокусе! Вони підкидали мене вгору, ловили й заганяли під ліжко, витягали звідти й ганяли по паркету, і знову підкидали вгору, і знову під ліжко жбурнули, дістали звідти і засунули під килим, і знову витягли звідти,— то було щось страшне! Якби я не схопився за рушник і не виліз на умивальник, а тоді не сховався в склянці, то хтозна, чи я ще був би живий.

— Бідолашне хлоп'я,— мовив професор.— Та все вже минулося. Ось я тебе помию і вкладу спати.

Четверо кошенят незадоволено стежили за професором, їм було прикро, що великий чоловік забрав їхнього футбольного м'яча, який так гарно ревів, коли вони з ним гралися. Потім, потягнувшись, кошенята подалися до тарілки і встромили в неї свої писки. Але тарілка була зовсім порожня.

Найкмітливіше з них подумало: "Не пощастило!" — і згорнулося калачиком на килимі біля ліжка. Невдовзі воно задрімало, встигнувши ще подумати: "їсти випадає аж тоді, як хтось щось принесе. А спати — простіше. Не треба нікого чекати".

Тим часом засмучений Максик сидів у своїй сірниковій коробці з пластирем на щоці і пив з малесенької порцелянової чашки гарячий шоколад.

Професор уставив лупу в око й латав дірки в Макси-ковій одежі.

— Чи ти напевне знаєш, що кішок не можна дресирувати? — спитав Чоловічок.

— Напевне знаю.

— Хіба вони дурніші за левів і тигрів?

— Аж ніяк! — переконано відповів професор.— їм це просто не до вподоби. Я їх добре розумію. Мені теж не подобалося б стрибати крізь вогненний обруч.

Максик засміявся.

— А шкода! Тільки уяви собі: глядачі — самі звірі. Кенгуру, і ведмеді, і морські леви, і коні, і пелікани! Тільки уяви собі! Всі місця зайняті! — З утіхи Максик скуйовдив собі чуба і крикнув: — Ну ж бо, вигадуй далі!

— Гаразд,— сказав професор.— В оркестрі слони сурмлять туш. На манеж виходить лев. У лапі він тримає батіг, а на жовтій гриві в нього — циліндр. Стає тихо-тихо. Чотири поважні тигри викочують на манеж клітку. А в клітці сидить чоловік у фраці й гарчить.

— Як гарно! — Максик потер собі руки.— Той чоловік у клітці — ти!

— Авжеж. Лев скидає циліндр, розмахує ним, кланяється й кричить: "Тепер, шановні панове звірі, ви побачите наш найефектніший номер! Мені пощастило видресирувати чоловіка. Це дуже освічений добродій. Його звати професор Йокус фон Покус. На ваших очах він стрибатиме крізь вогненний обруч, ще й затягнений папером. Я прошу дятлів в оркестрі тихенько вдарити в барабани". Дятли б'ють у барабани. Клітка відчиняється. Двоє тигрів тримають у повітрі обруч. Лев ляскає батогом. Я повільно виходжу з клітки й голосно лаюсь. Лев іще раз ляскає батогом. Я вилажу на підставку і лаюсь іще дужче. Невеличкий світлячок запалює обруч. Він береться вогнем. Лев оперіщує мене ззаду по штанях руків'ям батога. Я вию з болю. Він оперіщує мене ще раз. І тоді одним скоком я стрибаю крізь вогненний обруч. Папір розривається. Вогонь палає. Мені вдалося! Слони сурмлять. Дятли б'ють у барабани. Я

підводжуся з піску, старанно обтрушую собі штани й уклінно згинаюся перед публікою.

— І всі звірі в цирку шалено аплодують,— захоплено вигукнув Чоловічок,— а лев дає тобі в нагороду телячу котлету!

— А тепер, хлопче, спи! — звелів професор. І подивився на ручного годинника.— Сьогодні середа, мені треба йти на денну виставу.

— Щасливого чаклування! — сказав Максик.— Тільки ще одне...

— Що саме?

— На жаль, з кошенятами не вийшло.

— Ні.

— Але я однаково буду артистом!

Розділ п'ятий

ПРОГУЛЯНКА ПОВЗ ВІТРИНИ З МАНЕКЕНАМИ. ПРОДАВЕЦЬ ЗОМЛІВАЄ. КРАМНИЦЯ ЧОЛОВІЧОГО ОДЯГУ ВРЕШТІ НЕ ЛІКАРНЯ. РІЗНИЦЯ МІЖ ДЕРЖАВНИМ ДІЯЧЕМ І ПРОДАВЦЕМ МОЛОКА.

Якось спекотного липневого дня вони, не поспішаючи, прогулювалися по Західному Берліну і роздивлялися вітрини. Власне, прогулювався тільки професор. Максик не ходив, а стояв у зовнішній нагрудній кишені професора. Він сперся руками на край кишені, наче то був балкончик, і з цікавістю виглядав іграшкові крамниці, кондитерські та книгарні. Але не так діялось, як йому мріялось. Професорові подобалися вітрини з черевиками, сорочками, краватками, сигарами, парасольками, з пляшками вина і взагалі бозна з чим.

— Не стій так довго перед аптекою,— попросив хлопець.— Ходімо далі!

— Ходімо? — спитав Йокус.— Як це — ходімо? На мою думку, йде тільки один із нас, тобто я. Хіба ти йдеш? Щось не видно, золотко. Ти не йдеш. Тебе несуть. Ти цілком у мене в руках.

— Ні,— сказав малий.— Не в руках, а в кишені.

І вони засміялися. Люди почали на них озиратись. Якийсь товстий берлінець штовхнув свою дружину й пробурмотів:

— Якась чудасія, Ріко! Той чоловік сміється у два голоси!

— А, нехай розважається! — відказала та.— Може, він черевомовець!

Перед вітриною з чоловічим одягом професор знову досить довго постояв, дивлячись на гарно вбрані манекени, пройшов далі кілька кроків, повернувся назад, іще раз пильно оглянув вітрину, замислився, тричі рішуче кивнув головою і голосно сказав сам до себе:

— Годиться!

— Що годиться? — поцікавився Максик.

Однак професор нічого не відповів, а швидко увійшов до крамниці й сказав вичепуреному продавцеві, перш ніж той розтулив рота:

— Я хотів би купити темно-синій костюм із вітрини. Однобортний, за двісті дев'яносто п'ять марок.

— Будь ласка, пане. Тільки мені здається, що він вам не підійде.

— Це не має значення,— буркнув професор.

— Може, потрібно дещо в ньому переробити,— ввічливо зауважив продавець.— Я викличу згори, з ательє, кравця.

— Хай собі залишається нагорі.

— Але він швидко прийде, пане.

— Коли він не прийде, буде ще швидше.

— Наша фірма дуже дбає про те, щоб усі клієнти були задоволені,— зауважив трохи ображений продавець.

— Це добре,— сказав професор.— Але я зовсім не збираюся одягати ваш темно-синій костюм! Я хочу його тільки купити!

— У такому разі бажано, щоб пан, якому призначений костюм, був ласкавий звернутися до нас,— запропонував продавець.— Або дайте нам його адресу, і ми пошлемо туди нашого кравця. Це можна зробити ще сьогодні, по обіді.

Він розкрив записника, щоб занотувати адресу. Професор рішуче захитав головою.

— Ваш синій однобортний костюм із вітрини я куплю і не для себе, і не для якоїсь іншої живої людини.

Продавець зблід і ступив кілька кроків назад. І простогнав:

— Не для живої людини, пане? Отже, для мерця. О! — Він важко зітхнув, а тоді сказав:: — Будь ласка, який розмір має шановний

небіжчик? Йому теж костюм має бути більш-менш за розміром! Ми могли б послати нашого кравця...

— Безглуздя! — гостро відказав професор. Тоді трохи полагіднішав і додав: — Ви, звичайно, не знаєте, про що йдеться.

— Авжеж, ні,— визнав зовсім переляканий продавець. Він міцно тримався за прилавок, бо в нього тремтіли коліна. Бідолаха трусився, як холодець.

— Річ у тім, що костюм добре сидить на вашому манекені. Чи не так?

— Звичайно, любий пане.

— Я хочу купити костюм разом із манекеном,— пояснив професор.— Без манекена костюм мене не цікавить.

Перш ніж крамар отямився, тоненький, досі не чуваний голос спитав:

— Навіщо тобі та велика лялька з білявими вусами? Продавець збентежено втупився в нагрудну кишеню

дивного покупця. Максик приязно кивнув йому головою і сказав:

— Не лякайтесь, будь ласка!

— Ой! — жалібно застогнав продавець.— Спершу костюм для небіжчика разом із манекеном у вітрині, а тепер іще хлопчик-мізинчик у кишені! Це вже занадто!

Він закотив очі й упав на килим.

— Він мертвий? — спитав хлопець.

— Ні, він тільки зомлів,— відповів Йокус і гукнув власника крамниці.

— А справді, навіщо нам манекен із вітрини? — спитав малий.

— Це я поясню тобі потім,— відказав Йокус.

Аж тут прибіг власник крамниці і посадовив продавця на стілець, аби той отямився. Тоді професор знову висловив своє бажання:

— Я хотів би купити темно-синій костюм разом із манекеном, на якого той костюм зодягнено. Крім того, його сорочку, краватку, шлейки, черевики і шкарпетки. Будь ласка, скільки все це коштує?

Власник крамниці непевно відповів:

— Я точно не знаю, шановний пане.

Продавець ворухнув блідими губами й пробелькотів:

— П'ятсот дванадцять марок. При сплаті готівкою надається один відсоток знижки. Зостається п'ятсот шість марок вісімдесят вісім пфенігів.

Видно, продавець добре знав своє діло. Нараз він знов упав із стільця.

— Він знову зомлів,— визначив Максик.

Коли власник крамниці почув іще якийсь голос і побачив хлопця в кишені піджака, то вирячив очі й розгублено вчепився в спинку стільця.

— Цей пан теж знепритомніє? — з надією спитав Максик.

— Може, й ні! — сказав професор.— Крамниця чоловічого одягу — це не лікарня!

Нарешті власник крамниці й продавець отямились. Купівля відбулася. Замовили таксі. Верх машини довелося відкинути, і манекен став посеред неї. Професор міцно його підтримував.

— Цей молодик виглядає, наче чужоземний державний діяч, що приїхав з візитом,— крикнув якийсь берлінець, коли таксі проїхало повз нього.

— Він зовсім не схожий на державного діяча,— зауважив інший.

— Як це не схожий? — здивувався перший.— Хто ж отак стоїть у машині, ніби нема на що сісти?

— Та зовсім він не державний діяч,— затявся другий.— Він не усміхається і навіть жодного разу не помахав нам рукою. А мав би це робити, якби був урядовцем. Подивіться, він же страшенно радий, що опинився в Берліні, навіть не насмілюється сісти. Отже, він ніякий не державний діяч.

На перехресті таксі спинилось, і обидва берлінці кинулися до нього. Та поки добігли, на світлофорі спалахнуло зелене світло, і обидва чоловіки спіймали облизня.

— До того ж, урядовець зроду не поїде в звичайному таксі! — вигукнув чоловік.— Ані сидячи, ані стоячи.

— Я теж у таксі зроду не їздив.

— Ну, пане сусіде! Хіба ви урядовець?

— Ні, я продавець.

Розділ шостий

ПЕРЕЛЯК У ГОТЕЛІ "КЕМПІНСЬКИЙ". ПАН ГІНКЕЛЬДАЙ РАПТОМ ЧОГОСЬ НЕДОРАХОВУЄТЬСЯ, ОДЕРЖУЄ ТЕ ЗНОВУ Й ТІКАЄ ЩОДУХУ. КИМ БУВ ЙОКУС ДО ТОГО, ЯК СТАВ ЧАРІВНИКОМ? НАВІЩО КУПЛЕНО МАНЕКЕНА?

У готелі "Кемпінський", де мешкав професор фон Покус, їхня поява теж викликала подив. До Чоловічка, який спав у сірниковій коробці на тумбочці біля ліжка, всі в готелі вже поволі звикли. Та коли двоє робітників пронесли через хол до ліфта манекена, директор готелю і швейцар вочевидь збентежилися.

Тільки-но поставили манекена посеред кімнати, як убіг директор, докірливо глянув крізь рогові окуляри і негайно поцікавився, що це має означати.

— А що саме має щось означати? — лагідно спитав професор, удаючи, ніби не помічає хвилювання пана директора.

— Манекен!

— Він потрібний мені для роботи,— пояснив Йокус.— Піаністи й співаки привозять із собою в готель навіть рояль, коли приїздять на гастролі, і тоді годинами чути музику чи інший гамір. Вони артисти і мусять вправля-тися. А я артист-чарівник і теж мушу вправлятись. І я, до речі, не здіймаю такого гамору, як мої колеги-музи-канти.— Він схопив директора готелю за лацкан піджака й поблажливо поплескав його по плечу.— Що вас так засмучує, любий друже?

— Це вже занадто,— забідкався директор.— Ваш Максик, і обидві горлиці, і білий кролик, а тепер іще манекен у синьому костюмі...

Професор по-батьківському притис геть засмученого пана директора собі до грудей і лагідно погладив його по голові.

— Не сприймайте це так трагічно! Моєму манекенові не потрібне ліжко. Не потрібно ніяких рушників. Він не пропалить сигаретою скатертини на столі. Він не лаятиме покоївок...

— Це все чудово, пане професоре,— погодився директор.— Але ж ви зайняли кімнату лише з одним ліжком! А живуть у вас і Чоловічок, і трійко тварин, а тепер іще й манекен! Виходить, як підрахувати, п'ятеро осіб!

— Он воно що,— посміхнувся чарівник.— Чи погодитесь ви з перенаселенням вашої гарненької південної кімнати, якщо відтепер я платитиму щодня на п'ять марок більше?

— Це треба обміркувати,— нерішуче відповів директор.— Чи можу я передати вашу цінну пропозицію до бухгалтерії?

— Можете! — відказав професор, міцно потис директорові руку і додав: — Найкраще було б, якби ви одразу це собі записали. Ось моя ручка.

— Дякую, кулькова ручка й записник завжди при мені. Цього потребує моя професія. Певною мірою, вони — мій ручний інструмент.

І директор бадьоро взявся обшукувати кишені. Він довго порпався, та нічого не знаходив.

— Дивина,— пробурмотів він.— Ані блокнота! Ані ручки! Не міг же я залишити їх у себе в кабінеті. Це вперше в житті.

І знову почав шукати. Нараз він став білий як крейда і прошепотів:

— Гаманця теж немає! А там купа грошей.

— Заспокойтеся,— сказав Йокус.— Запаліть спершу сигарету! І мені дозвольте запалити.

— Охоче,— люб'язно сказав директор і стромив руку в праву кишеню піджака. Тоді в ліву. Тоді в кишеню штанів. Обличчя в нього поволі витяглося.

— Теж забув,— промимрив він.— Немає ні портсигара, ні золотої запальнички, нічого немає...

— Я можу допомогти,— сказав професор і дістав портсигар та золоту запальничку.

Директор готелю розгублено втупився в професора.

— Що сталося? Вам негаразд?

— Я перепрошую,— нерішуче почав директор,— та хіба можна припустити, що портсигар і запальничка, які ви тримаєте в руках, належать зовсім не вам, пане професоре? А належать мені?

Йокус уважно обдивився обидва предмети і збентежено вигукнув:

— Справді!

— На портсигарі має бути моя монограма. Літери "Г" і "Г". Густав Гінкельдай. Так мене звати.

— Літери "Г" і "Г"? — перепитав професор і придивився до портсигара.— Справді, пане Гінкельдай! — І він мерщій віддав предмети власникові.

— Перепрошую тисячу разів, що я так відверто показав вам на ці літери...— почав зніяковілий директор.

— Та ні, та ні, пане Гінкельдай! Коли один із нас двох повинен просити пробачення, то це я! Тож даруйте мені... Часом я буваю такий неуважний, що до мене потрапляють речі, які мені не належать.

Професор старанно обмацав свої кишені.

— О, тут іще щось сховалося! — здивувався він і видобув записника й кулькову ручку.— То, може, і це ваші речі?

— О, звичайно,— жваво вигукнув пан Гінкельдай і мерщій схопив їх. — Я не міг збагнути, яким чином зник мій записник.

Директор замовк і замислився, а тоді недовірливо спитав:

— Може, ви взяли ненароком і мого гаманця?

— Та навряд! — відказав професор і знову помацав собі кишені.— Невже гаманець тут? — І він підняв ліву руку з чорним сап'яновим гаманцем.

— Це мій! — вигукнув директор, схопив його і по-швидкував до дверей, ніби боявся, що гаманець знову зникне.

— І гроші є в ньому? — весело спитав Йокус.

— Є.

— Порахуйте їх. Я не хотів би, щоб потім ви сказали, ніби скількись там тих грошей бракує. Надіньте окуляри і гарненько порахуйте!

— Окуляри? Та вони ж на мені! — сказав пан Гінкельдай.

Максик сміявся і, не вгаваючи, сміявся дедалі голосніше й веселіше. Гінкельдай здивовано схопив себе за носа, та враз, геть збентежений, опустив руку.

— Де ж вони раптом поділися?

— А куди ж чоловік, замислившись, може покласти окуляри? — співчутливо спитав професор.— На жаль, я цього не знаю. Бо я зроду не мав окулярів. Може, вони лежать у футлярі?

Максик мало не падав зі сміху.

— Годі вже, любий Йокусе! — крикнув він у захваті.— Я більше не витримаю! Зі сміху я можу випасти з твоєї кишені!

Директор похмуро глянув на нього.

— Що тут такого кумедного? — буркнув він.

І раптом немов йому сяйнуло: його окуляри сиділи на професоровім носі! Одним стрибком він опинився посередині кімнати, схопив окуляри, кинувся назад до дверей і крикнув:

— Ви просто шахрай!

— Ні, я фокусник, пане Гінкельдай.

Але директор не став сперечатись. І взагалі розмовляти. Він рвонув двері й вискочив, аж курява за ним схопилася (хоча в такому впорядкованому готелі взагалі немає ніякої куряви).

Трохи заспокоївшись після цієї комедії, Максик здивовано сказав:

— Пан директор слушно каже. Ти таки шахрай! Скільки разів я бачив у цирку, коли ти викликаєш з-поміж глядачів двох чи навіть трьох чоловіків і вигрібаєш усе з їхніх кишень, а вони нічого й не помічають.

— З ними тільки треба лагідно поводитись,— пояснив Йокус.— Треба ласкаво поплескати чоловіка по плечу. Погладити по голові. Удати, що змітаєш з його одягу крихти тютюну чи якусь ниточку. А решту вже неважко зробити, коли цього навчився.

— А як ти цього навчився? І коли? Будь ласка, піднеси мене собі до вуха, гаразд? Мені треба дуже, дуже тихо тебе про щось спитати.

Професор обережно вийняв Чоловічка з кишені й підніс собі до вуха.

— Любий Йокусе,— прошепотів Максик,— ти можеш спокійно мені це розповісти. Я нікому не скажу. Чи ти був колись кишеньковим злодієм?

— Ні! — тихенько відказав професор.— Ні, любий Максику.

Він усміхнувся й поцілував малого просто в кінчик носа, а це було не зовсім просто зробити.

— Я не був кишеньковим злодієм. Але я спіймав на гарячому багатьох кишенькових злодіїв.

— Ой!

— А для цього я мусив такого навчитися і так це вміти, як вони самі.

— Ага, зрозуміло. А для кого ти їх ловив?

— Для поліції.

— Та невже?

— Тебе це дивує? Замолоду я мріяв стати детективом або інспектором кримінальної поліції. Щоб згодом уславитися на весь світ.

— Розповідай далі! — благально вигукнув Максик.

— Сьогодні ні. Може, колись іншим разом. Сьогодні я розповім тобі дещо про манекена, якого ми купили.

— Я мало не забув про нього!

— Ти ще не раз його згадаєш,— сказав професор.— Бо ми купили його для тебе.

— Для мене? Навіщо?

— Бо ти ж неодмінно хочеш стати артистом. Чоловічок здивувався.

— І для цього потрібний манекен? А яким же артистом я маю стати, любий Йокусе?

— Ти будеш моїм учнем, а згодом асистентом, асистентом чарівника.

Розділ сьомий

УЧНІ ПЕКАРЯ, УЧНІ М'ЯСНИКА, АНАНАСНІ ТІСТЕЧКА Й УЧНІ ФОКУСНИКА МАНЕКЕН ЗВЕТЬСЯ ВОЛЬДЕМАР ЦУР-ПАК. ЙОКУС СКЛАДАЄ ПЛАН НАВЧАННЯ, І ЧОЛОВІЧОК ЛЯКАЄТЬСЯ. ПІСНЯ ПРО ЛЕЙТЕНАНТА НЕВИДИМОГО.

Отже, Чоловічок став учнем фокусника, і це, звичайно, його дуже тішило. Та він тішився б іще більше, якби знав, що воно таке — бути учнем фокусника.

— Що таке учень пекаря, я знаю,— сказав він.— Учень пекаря повинен навчитися того, що вміє пекар. Тобто пекти і хліб, і пундики, і яблучний струдель, і ананасні тістечка.

— Правильно,— підтвердив професор.

— А учень м'ясника повинен навчитися різати свиней, робити ковбасу і холодець.

— Безперечно.

— А коли учень дуже старається, то згодом стає підмайстром. То, може, і я колись стану підмайстром у фокусника?

— Це не виключено.

— А коли я...— знову почав був Максик.

— Годі! — вигукнув професор.— А майстром ти хочеш стати?

Малий заперечливо похитав головою:

— Я хотів би з'їсти ананасне тістечко, від нього жити на світі стає веселіше.

— Ти малий ненажера,— сказав професор, підійшов до телефону і замовив ананасне тістечко, а собі чарку коньяку.

Тоді сів у строкате крісло і сказав:

— Випадок складний. Учень пекаря навчається того, що вміє пекар. Учень бляхаря навчається того, що вміє бляхар.

— А учень м'ясника...

— Про це не варто говорити.

— Чому? — спитав Максик.

— Бо тобі відразу схочеться смаженої ковбаси,— пояснив Йокус.— Краще зупинімося на бляхареві.

— Добре. Отже, я навчатимуся того, що вмієш ти,— сказав Чоловічок. — Але ж це неможливо! Хіба я можу навчитися ковтати двадцять великих лез для бритви, а потім витягати їх за нитку з рота? І я не можу дістати кролика з порожнього циліндра. Маленькі кролики живуть тільки в країні ліліпутів, а такої країни взагалі немає! І твої гральні карти, і чарівна паличка, і букети квітів, і запалені сигарети — усі вони в двадцять разів більші, ніж треба мені.

Професор кивнув головою.

— Я ж сказав: випадок складний. Усі учні навчаються того, що вміє майстер: учень пекаря, учень бляхаря, учень кравця, учень шевця...

— Учень м'ясника,— додав Максик і тихенько захихотів.

— Він теж,— погодився Йокус.— А ти єдиний на світі учень, який навчатиметься того, чого майстер не вміє!

— Що? Ти ж усе вмієш!

— Хіба я можу спати в сірниковій коробці? Або літати на горлиці Мінні по кімнаті?

— Справді, цього ти не вмієш.

— Або хіба я можу визирати зі своєї нагрудної кишені? Хіба можу вилазити на гардини? Чи пролазити в замкову шпарку?

— Ні, цього ти теж не можеш. Ого, як багато чого ти не можеш, любий Йокусе! Але ж це чудово!

— Чудово чи ні, але так воно є. Ти учень фокусника, я твій учитель, і я навчу тебе таких речей, яких сам я не годен зробити.

На цих словах їхня розмова урвалася, бо до кімнати зайшов кельнер. Він приніс чарку коньяку й ананасне тістечко. А при цьому мало не перекинув манекена.

— О! — вигукнув він.— Хто це такий?

— Це красень Вольдемар,— пояснив Йокус.— Наш далекий родич.

— Справді, гарний чоловік,— визнав кельнер і задоволено підморгнув.— А прізвище він має?

— Його прізвище — Цурпак,— сказав Максик з надзвичайно поважним виглядом.— Вольдемар Цурпак.

— Чого тільки не надивишся у великому готелі! — мовив кельнер. Тоді уклонився манекенові, побажав йому: — Приємного перебування в Берліні, пане Цурпак! — і пішов.

По тому, як професор випив коньяк, а Максик з допомогою малесенької срібної виделки з'їв трохи ананасного тістечка, в них почалося навчання.

— Ти щойно дивився, як я потихеньку забрав у директора Гінкельдая кілька речей,— сказав професор.

— Дивитися дивився,— відповів Чоловічок,— але нічого не побачив. Навіть фокус із окулярами не збагнув. Я помітив їх, аж коли вони вже опинилися в тебе на носі.

— Хочеш знати, як я цього навчився? Я теж був колись учнем і мусив довго, довго вчитися.

— А як саме?

— З допомогою манекена в синьому костюмі.

— Справді? І він був такий гарний, як Вольдемар?

— Ні, Вольдемар вродливіший і білявіший,— визначив професор.— Тільки хай його надзвичайна врода не відволікає нас від діла. Крім того, коли ти щодня цілими годинами по ньому лазитимеш, то, мабуть, він уже не здасться тобі таким гарним.

— Що я робитиму? — злякався Максик.— Щодня цілими годинами лазитиму по ньому?

— Авжеж, синку. Від коміра сорочки до підошов його черевиків і від підошов до краватки. Згори вниз, і знизу вгору, і залазити в усі кишені, і вилазити з усіх кишень, притьмом, як білочка і нечутно, як муравлик,— ну, ти цього навчишся. Адже ви, Піхельштайнери, відомі гімнасти.

— А навіщо, любий Йокусе, я повинен цього навчатися?

— Щоб спритно допомагати мені в цирку. Тоді я зможу запрошувати на манеж вельмишановних панів і виробляти з ними ще більше фокусів, аніж досі!

— Тоді ти і я, ні, тоді я і ти, ні, тоді ми станемо бандою грабіжників?

— Звичайно.

— Ти отаман розбійників. А я?

— А ти — лейтенант Невидимий.

Чоловічок потер собі руки. Це він завжди робив, коли чимось тішився.

— Так може починатися пісня! — вигукнув він. І вже взявся співати:

— Я, лейтенант Невидимий, лізу на Вольдемара сміливо.

— А далі?

— А тепер твоя черга.

— Гаразд,— сказав професор і заспівав:

— Тоді ми робимо, я та Йокус... у цирку...

— Справжній фокус! — голосно доспівав Максик.— Ану ще, все разом! Тільки голосно, голосно!

Професор підвів руки, як диригент чоловічого хору, дав знак починати, і вони заспівали на всю горлянку:

Я, лейтенант Невидимий, Лізу на Вольдемара сміливо, Тоді ми робим, я та Йокус, У цирку справжній фокус.

Чоловічок шалено зааплодував.

— Будь ласка, проспіваймо хоча б іще три-чотири рази! Це ж чудова пісня.

Вони співали, аж поки постукав кельнер, зайшов до кімнати і занепокоєно спитав, чи не захворів один із них, а можливо, й обидва.

— Ми здоровісінькі! — вигукнув Чоловічок.

— Ми трохи пустуємо,— сказав професор.

Вони проспівали кельнерові пісню зовсім повільно, а тоді кельнер заспівав разом із ними.

Потім прийшла покоївка. Вона була стурбована ще дужче, ніж кельнер. Та її теж заспокоїли, і вони заспівали вчотирьох. Вийшло щось схоже на концерт. Тільки не дуже гарний.

Увечері, лежачи у своїй сірниковій коробці, Максик позіхнув, потягнувся і сказав:

— Отже, це був перший день мого навчання.

— І найлегший,— додав професор.— Від завтра починаємо працювати по-справжньому. Вимкніть світло, лейтенанте Невидимий!

— Слухаю, пане отамане!

Максик вимкнув лампу. У вікно світив місяць. Красень Вольдемар навстоячки спав посеред кімнати. Горлиці Мінна та Емма сиділи на його дерев'яній голові, дарма що їм було не так зручно, як на шафі.

Професор почав потихеньку хропти. А Чоловічок співав сам до себе: "Тоді ми робим, я та Йокус, у цирку справжній фокус!" І тут очі в нього заплющилися.

Розділ восьмий

ЙОКУС — ІНДИВІДУАЛІСТ. МАКСИК — АЛЬПІНІСТ. ПЕРЕПЛУТАНІ ФРАКИ. ТРИ СЕСТРИ МАРЦИПАН. ЩО ТАКЕ БАТУТ? ГАЛОПІНСЬКИЙ — ФОКУСНИК НА КОНІ. ЙОКУС ФОН ПОКУС НЕ ХОЧЕ ВИСТУПАТИ.

Щодня, із самого ранку, вони тренувалися багато годин підряд. По тому Чоловічок купався у покришці від мильниці. Вони тренувалися в усіх містах, де гастролював цирк Штільке. Коли вони їхали поїздом, манекен лежав у багажній сітці їхнього купе, і вони стежили, щоб Вольдемар з неї не випав.

Вони ніколи не їздили в численних циркових вагонах, які чіпляють до товарних потягів; там був один пасажирський вагон, а в решті вагонів їхали коні, хижаки, цирковий намет, дроти з тисячами електричних лампочок, музичні інструменти, опалювальні машини, батути, троси, плакати, афіші, костюми, килими, стільці, драбини, бамбукові жердини, каси, дресирувальники, бухгалтери, майстрові з їхнім начинням, сіно, солома. У пасажирському вагоні їхав директор Браузеветтер зі своїм циліндром і своєю дружиною, чотирма дочками й двома синами, із

зятями й невістками, із сімома внуками і ще... Ні, я геть заплутався... Що, власне, я хотів сказати?..

Ага, пригадав. Йокус і Максик подорожували не з цирком, а тільки в швидкому поїзді. І жили потім не в вагонах, а в готелях. Професор був, як він казав, природжений індивідуаліст.

— Я дуже люблю цирк,— признавався він.— Але тільки тоді, коли він повний людей. А ще я люблю життя і гарну погоду.

— І мене! — вигукнув щосили Максик.

— Тебе я люблю на один сантиметр більше, ніж гарну погоду,— ніжно сказав Йокус.

Уже через півроку Максик видряпувався на красеня Вольдемара, ніби альпініст на Доломітові Альпи або на гори Саксонської Швейцарії, тільки що не тримався за канат. А це було небезпечно. Адже манекен був для нього такий величезний, як для нас хмарочос.

На щастя, хлопцеві ніколи не паморочилося в голові. Наприклад, він вилазив по манекенових штанях нагору, біг уздовж ременя, підтягувався на шлейках, стрибав на краватку, по її підкладці, як по ущелині, піднімався вгору, трохи відпочивав на вузлі краватки, звідти перестрибував на вилогу піджака і через петлю для ґудзика шмигав просто всередину нагрудної кишені.

Це була одна з його дивовижних гірських вилазок. Решту я не хочу так довго описувати. Ви ж бо знаєте: все, про що я розповідаю, насправді так і відбувалося. Я не хочу вам також докладніше пояснювати, чого саме Максик мусив щодня вилазити на манекена. Поки що ви можете задовольнитися тим, що Максик це вже знав. Однак він ні з ким про це не говорив. Красень Вольдемар, звісно, знав це теж. Але від манекенів ви й слова не почуєте.

Хоч би як там було, а професор дуже тішився успіхами Максика. Часом він навіть називав його "Максикальпініст". Це була висока похвала, і з гордощів у малого блищали очі.

Незважаючи на ці успіхи, навчання тривало б щонайменше чверть року, можливо, навіть чотири місяці, коли б якось увечері в цирку не переплутали два фраки. Які фраки? Фрак професора і фрак наїзника Галопінського. То була неймовірна подія!

Пан директор Браузеветтер і сьогодні ще вірить, що все це сталося випадково. Крім нього, в цирку Штільке ніхто в це не вірив. Жодний ковтач вогню, жодний фальшивий китаєць, жодний продавець морозива і жодний канатоходець. А три сестри Марципан і поготів не вірили. Роза Марципан, найвродливіша з трьох дівчат, запевняла, що то була якась підла помста. Я гадаю, вона визначила це правильно. Може, тут відіграли роль і ревнощі. Бо панна Роза Марципан усім чоловікам запаморочила голову. Дарма що сама цього не прагнула.

Коли сестри, кланяючись, вискакували на манеж у коротеньких газових спідничках і трико тілесного кольору, глядачі захоплено аплодували й тупотіли ногами. Привабливішого вигляду не можна собі й уявити. Дівчата були неймовірно апетитні. Не дивно, що вони мали прізвище Марципан!

А коли вони злітали з міцно натягненого батута високо вгору, дедалі вище й вище, перекидалися, ширяли в повітрі або крутилися в сальто, тоді захват глядачів не мав меж. Можна було подумати, що три дівчини були не важчі за три страусових пера. Хоча насправді вони важили втрьох два центнери, а це все-таки триста "фунтів!12

Роза Марципан, найвродливіша, важила сто п'ять (105) фунтів і вісімдесят чотири (84) грами. Це не так уже й багато. Я, наприклад, важу сто сорок два (142) фунти, а це тільки на тридцять сім (37) фунтів більше. Але жодній людині не заманеться порівнювати мене зі

страусовим пером або схилятися переді мною й запевняти, що я неймовірно гарний. Зі мною такого зроду не бувало. У житті зовсім не все справедливо влаштовано.

Для тих з-поміж вас, хто не знає, що таке батут, я хочу пояснити, що він схожий на матрац. Ви теж, напевне,

12 Німецька міра ваги тут не збігається з нашою.

часто стрибаєте в ліжку і радієте з того, як добре матрац пружинить, які ви стаєте нараз легкі та як гарно можете стрибати. Тільки батут довший і ширший за матрац і так міцно натягнений, як шкіра в барабана. Людина, яка навчилася на ньому розгойдуватись і стрибати, летить наче стріла вгору, затримується на п'ять, ба навіть на шість секунд в повітрі й може тоді перекидатись або крутитися в сальто, начебто вона важить не більше за повітряну кульку. Це людина може. Але тільки тоді, коли може.

Звичайно, треба також уміти вправно спуститися назад на батут. Бо коли людина не втрапить на нього, а впаде десь поруч, то переламає собі всі кістки. Ні, три сестри Марципан це теж уміли. Вони навчилися цього ще в дитинстві від своїх батьків, які теж були акробатами.

Та повернімося мерщій до переплутаних фраків. Хоч це не можна довести, але, мабуть, їх поміняв Фернандо, один із музичних клоунів. У цирку він грав на губній гармонії завбільшки з штахетину, а другу він мав таку невеличку, що кожного вечора її ковтав, і тоді вона грала у нього в животі. Глядачів це дуже звеселяло. А сам Фернандо був завжди сумний і похмурий. Бо він кохав панну Розу Марципан, а вона не хотіла його й знати. Вона кохала професора Йокуса фон Покуса.

Це гнівило клоуна до нестями. І тому якось він поміняв у гардеробі обидва фраки — за чверть години до початку вистави! Фрак наїзника і його циліндр він повісив на професоровий вішак. А чарівний фрак і

чарівний циліндр повісив на наїзниковий вішак. А тоді навшпиньки ушився звідти.

І от маестро Галопінський вимчав на Нероні, своєму чорному, як смола, жеребці, на манеж. Тоді враз спинив його і, вітаючи публіку, підняв циліндр. У цю мить з-за циліндрової підкладки вискочив на пісок сніжно-білий кролик Альба і, смертельно наляканий, побіг, підстрибуючи, уздовж манежу! Схарапуджений кінь став дибки. Пан Галопінський заспокійливо погладив його по шиї. Але саме тоді з лівого рукава фрака вилетіла горлиця Мінна і стала ширяти навкруг, шукаючи невеличкий столик з її кліткою, щоб упурхнути у відчинені дверцята. Але на манежі ще не було ні столика, ні клітки.

Жеребець знову почав ставати дибки й хвицатися передніми й задніми ногами. Оркестр заграв вальс із оперети "Летюча миша", сподіваючись, що кінь почне свій знаменитий танок. Але той і не думав танцювати, він мчав по арені, ніби на нього напав бджолиний рій. Наїзник ледве його стримував.

Глядачі з перших рядів зірвалися з місць і побігли вгору. Багато хто кричав із переляку. Якась пані знепритомніла. Аж тут у Галопінського з правого рукава вилетіла горлиця Емма. Він іще дужче натяг вудила. Тоді кінь стрибнув угору всіма чотирма й дико заіржав. Вершник надумав заспокоїти коня батогом. Та виявилося, що то не батіг, а чарівна паличка, яка відразу ж перетворилась у величезний букет квітів! Нерон сердито вихопив у вершника з рук квіти й хотів їх зжерти. Але тут-таки гидливо їх виплюнув: квіти були з кольорового паперу.

Тепер глядачі сміялися до сліз. Кролик ставав на задні лапки. Горлиці безпорадно кружляли над циліндром. Оркестр грав веселий марш. Галопінський пришпорив Нерона, аби той нарешті отямився й пішов у такт музиці. Але жеребець не звик, щоб йому отак, при людях, стискали боки шпорами. Він почав хвицатися, труситись і крутитися, поки Галопінський — один із найкращих наїзників світу! — вилетів догори дригом із сідла й гепнувся на пісок.

А Нерон, гучно тупаючи копитами, помчав із манежу назад, до,своєї стайні. Наїзник підвівся і пошкандибав, крекчучи, за ним. Публіка аж знавісніла, а там було все ж дві тисячі осіб. Цирковий намет хитався від дужого реготу. Адже ще ніхто не бачив на коні фокусника, якого кінь іще й скинув!

Пан директор Браузеветтер стояв за завісою і кричав у розпачі:

— Це катастрофа! Це катастрофа!

Галопінський, що саме дошкандибав сюди, гаркнув, скрегочучи зубами:

— Ви називаєте це катастрофою? А я кажу, що це

свинство! Неймовірне свинство! Хто це мені таке втнув? Давайте його сюди! Я кину його левам на з'їжу! Ой!

Болісно кривлячись, він узявся за поперек.

Професор вибіг на манеж, схопив кролика за вуха, прикликав обох горлиць і, коли вони врешті сіли на його протягнену руку, побіг із ними трьома за завісу, задихаючись від гніву.

— Мене навіки зганьблено! — обурювався він.— Якщо президент Товариства магів дізнається про це, мені доведеться стати перед судом честі! Бо я принизив авторитет митців магії!

— Але вашої провини тут немає,— заспокоював його директор Браузеветтер.

— Я вимагаю грошового відшкодування! — заволав Галопінський.— По-перше, мене висміяли дві тисячі людей, і, по-друге, я впав з коня!

— Через десять хвилин мій вихід,— крикнув професор.— Але я й не подумаю виступати. Після того, як пан наїзник зробив мій фрак просто кумедним? Та ніколи в житті! До того ж його кінь зжер мій найдорожчий букет.

— Та він виплюнув ту гидоту! — заревів Галопінський, люто підстрибнув угору і знову зойкнув: — Ой!

— Заспокойтеся, панове! — благав директор Браузеветтер.— Треба продовжувати виставу. Що у нас далі?

— Я не виступатиму ні за яких обставин! Навіть коли ви впадете переді мною на коліна,— сказав професор.— Я забираю своїх тварин, повертаюся до готелю і там вип'ю пляшку коньяку!

— Ні, любий Йокусе! — голосно, як тільки міг, вигукнув Чоловічок із професорової кишені.— В мене гарна ідея. Постав мене до свого вуха! Це дуже важливо!

Коли Йокус підняв його, Максик щось таємниче йому зашепотів.

Професор здивовано слухав, тоді похитав головою і сказав:

— Ні. Тобі треба принаймні ще три місяці тренуватися. Тепер іще рано виступати.

Та Максик затявся.

— Тебе образили,— прошепотів він,— а ми не дамо себе ображати.

— Ні, Максику, сьогодні не треба!

— Саме сьогодні!

— Ще рано!

— Ну, будь ласка, погодься! Я хочу! Хай це буде дарунок на мій день народження! І більше нічого не даруй. Навіть іграшкової кімнати з меблями!

— Але ж твій день народження буде тільки через півроку.

— Та вже нехай, любий Йокусе!

Цієї миті професор відчув на своїй великій вушній раковині дві дрібнесенькі сльозинки. Тоді він глибоко зітхнув і сказав:

— Пане директоре Браузеветтер, я передумав. Пляшку коньяку я вип'ю потім. Я виступатиму! Оголосіть по мікрофону! І зробіть це особисто!

— З великим задоволенням! — радісно крикнув пан директор.— А що сказати глядачам?

— Скажіть, що я виступатиму сьогодні вперше із своїм учнем! А номер зветься: "Великий злодій і Чоловічок"!

Розділ дев'ятий

ДИРЕКТОР БРАУЗЕВЕТТЕР ЗАСПОКОЮЄ ПУБЛІКУ. НОВА ПРЕМ'ЄРА "ВЕЛИКИЙ ЗЛОДІЙ І ЧОЛОВІЧОК". ОГРЯДНОГО ПАНА КІСТЯКА І ДОКТОРА ГОРНБОСТЕЛЯ ОБІКРАДЕНО. КОРИЧНЕВІ Й ЧОРНІ ШНУРКИ ДЛЯ ЧЕРЕВИКІВ. МАКСИК РОЗКЛАНЮЄТЬСЯ ПЕРЕД ДВОМА ТИСЯЧАМИ ГЛЯДАЧІВ.

Пан директор Браузеветтер дотримав свого слова. Тільки-но "Буревій" — двоє славетних бігунів на роликах — під гучні оплески зник

за завісою, як директор натягнув білі лайкові рукавички й дав знак капельмейстерові. Оркестр заграв туш.

Директор поважно ступив до мікрофона. В цирку стало зовсім тихо.

— Шановні глядачі! — почав пан Браузеветтер.— Як ви бачите з програми, тепер виступатиме професор Йокус фон Покус. Він — якщо мені дозволено так висловитись — найбільший маестро з-поміж сучасних магів. Якби я взявся хвалити маестро, то на це пішло б багато годин. А стільки часу не має жодний директор цирку.

— А шкода! — крикнув якийсь нечема.

Та інші на нього зашикали, і знову стало тихо. Тільки десь далеко, в стайні, заіржав кінь. Мабуть, то був Нерон, якому Галопінський, знімаючи сідло, дав добрячого чосу.

— Через загадкове непорозуміння,— почав свою промову пан Браузеветтер,— маестро Галопінський схопив чарівну паличку замість батога. Він мав можливість переконатись, що наїзництво і магія так само не пасують одне до одного, як шоколадний крем до маринованого оселедця або як Кельнський собор до Центрального вокзалу.

Дехто з глядачів засміявся.

— Наслідок,— пояснив директор,— надзвичайно прикрий. Бо наш видатний маг рішуче відмовляється тепер доторкнутися до чарівної палички. Я став перед ним на коліна, обіцяв подарувати мій альбом із поштовими марками. Та все марно. Він не хоче виступати.

Глядачі занепокоїлися. Вони засвистіли, загаласували. Хтось крикнув:

— Тоді хай мені повернуть гроші за квиток! Директор Браузеветтер підніс руку.

— Професор не робитиме фокусів, любі друзі, але він виступатиме!

Люди зааплодували.

— Те, що ви сьогодні побачите, ще досі ніхто не бачив. Навіть я, директор цирку, ще не бачив цього номера. І вас, і мене, нас усіх чекає світова прем'єра!

Люди зааплодували ще дужче.

— Я знаю тільки назву номера! — Директор Браузеветтер звів угору руки у білих лайкових рукавичках і чимдуж крикнув: — Вистава зветься: "Великий злодій і Чоловічок"!

По тому він елегантно вклонився навсебіч і пішов. Оркестр знову заграв туш. Усі чекали. Запала мертва тиша.

— Уже час,— сказав професор.

— Уже,— прошепотів Максик з його нагрудної кишені.— Ні пуху ні пера, любий Йокусе!

— Тьху, тьху, тьху і тричі чорний кіт! — пробурмотів чарівник.

Він повагом вийшов на манеж. Спинившись посередині, уклонився і сказав, усміхаючись:

— Сьогодні, панове, ви не побачите фокусів. Сьогодні будуть тільки крадіжки. Тримайте свої кишені. Ніхто не може бути певний, коли виступаю я зі своїм юним помічником.

— А де він, ваш помічник? — спитав якийсь огрядний пан із другого ряду.

— Він уже тут,— відказав професор.

— Але я його не бачу! — крикнув товстун.

— Підійдіть, будь ласка, трохи ближче! — приязно запросив його Йокус.— Можливо, тоді ви його побачите.

Товстун, крекчучи, підвівся і почимчикував на манеж. Простягши професорові руку, він сказав:

— Моє прізвище Кістяк. Це звеселило глядачів.

Товстий пан Кістяк пильно оглядівся.

— Я і тепер його не бачу.

Професор підійшов якнайближче до товстуна, подивився йому просто в очі, поляскав по плечу і сказав:

— Справа не в ваших очах, пане Кістяк, з ними все гаразд. А проте мій помічник тут. Даю вам слово честі.

Якийсь чоловік із першого ряду крикнув:

— Це абсолютно виключено. Закладаюсь із вами на двадцять марок, що ви тут самі.

— Тільки на двадцять марок?

— На п'ятдесят марок!

— Згоден,— задоволено сказав Йокус.— Підійдіть-но й ви сюди, не бійтеся! Тут іще багато вільного місця. І не забудьте взяти із собою гроші.

Підтримуючи під руку товстуна Кістяка, він став, усміхаючись, чекати на добродія з першого ряду, який заклався на п'ятдесят марок. Пан Кістяк теж усміхався, дарма що й сам не знав чого.

Добродій із першого ряду підійшов до них і назвався.

— Доктор Горнбостель,— поважно прогугнявив він.— Гроші при мені.

Вони потисли один одному руки.

— Ну, то що? — спитав професор.— Де схований мій помічник?

— Отаке вигадали! — обурився доктор Горнбостель.— Немає ніякого помічника! Я ж врешті не сліпий. І ладен удвічі збільшити заклад. Сто марок?

Професор кивнув головою:

— Сто марок, якщо бажаєте.— Йокус поплескав його по грудях.— Ваш гаманець досить товстий. Я відчуваю це крізь піджак.— Тоді він помацав пальцями крам, розстебнув середній ґудзик на піджаку і сказав:

— Крам найвищого гатунку, жодного відсотка штапелю, не мнеться, створює гарну фігуру. Мабуть, дорогий кравець?

— Аякже,— гордо підтвердив доктор і крутнувся довкола своєї осі.

— Казково! — виголосив Йокус.— Хвилинку! Тут причепилася біла ниточка.

Він ізняв нитку й дбайливо погладив рукою піджак. Товстун Кістяк покахикав і нетерпляче спитав:

— Це все добре, професоре. Найвищий гатунок, дорогий кравець тощо. А коли, власне, почнеться крадіжка?

— Ми почнемо за дві хвилини, шановний пане Кістяк. І ні на секунду пізніше. Для контролю гляньте, будь ласка, на ваш наручний годинник.

Товстун Кістяк глянув на руку, і обличчя в нього витяглеся.

— Годинника немає,— сказав він.

Йокус допоміг йому шукати. Але годинника не виявилося в жодній кишені, не було й на другій руці. На підлозі він теж не лежав.

— Це дуже, дуже дивно,— сказав чарівник, розтягуючи слова.— Ми вдвох хотіли пограбувати вас за дві хвилини, а годинник уже щез!

Тоді він пильно глянув на другого чоловіка.

— Пане докторе Горнбостель,— підозріливо сказав він,— я не хотів би про вас погано думати, це зрозуміло, але... може, ви, просто з неуважності, взяли собі годинника пана Кістяка?

— Яка дурниця! — обурено вигукнув доктор Горнбостель.— Я не краду ні з неуважності, ні заради жарту. Такий солідний адвокат, як я, не може цього вчинити.

Глядачі засміялися.

Але Йокус навіть не всміхнувся.

— Дозвольте мені подивитись? — ґречно спитав він.— Це простісінька формальність.

— Не заперечуюі — прогугнявив адвокат доктор Горн-бостель і простяг обидві руки.

Це скидалося на напад гангстера.

Йокус швидко обнишпорив усі адвокатові кишені. Нараз він вражено спинився. Тоді щось витяг і підняв високо вгору. То був наручний годинник!

— Це він! — вигукнув товстун Кістяк, стрибнув угору, наче мопс за ковбасою, застебнув годинника знову в себе на руці й сказав, скоса дивлячись на адвоката: — Слухайте, докторе! Не чекав такого від вас!

— Присягаюсь вам, що я не брав! — образився адвокат.— Маю свого годинника! — Він високо підсмикнув манжет, та враз його обличчя теж витяглось, і він крикнув: — Годинник щез!

Глядачі сміялись і гучно аплодували.

— Золотий годинник! На восьми рубінах! Справжній швейцарський годинник! — бідкався адвокат.

Йокус, усміхаючись, насварився пальцем на пана Кістяка й обшукав йому всі кишені. Врешті з правої внутрішньої кишені він видобув золотого годинника.

— Це мій! — вигукнув Горнбостель.— Це мій! Дайте сюди!

Йокус допоміг йому застебнути золотого годинника на восьми рубінах і сказав, підморгнувши глядачам:

— Так я пожартував із двома милими панами. Потім він звернувся вже до самих милих панів:

— Не гнівайтеся один на одного! Помиріться! Отак! Добре! Щиро дякую! — Він глянув на свого годинника.— За хвилину я берусь із помічником до діла. Ми так вас обкрадемо, що вам аж страшно стане. Та, звісно, потім повернемо вам деякі коштовні речі. Чуже добро нікому не йде на пожиток.

— Ви з вашим помічником? Його ж немає,— крикнув доктор Горнбостель.— Я з радістю одержу ваші сто марок!

— Усе в свою чергу, пане докторе,— пояснив Йокус.— За хвилину ми почнемо грабувати. Погляньте, будь ласка, на ваші годинники. Зараз сім хвилин на десяту. Звірте час за вашими!

Горнбостель і товстий пан Кістяк хотіли це зробити, та раптом водночас скрикнули:

— Знову немає! Обох годинників!

Бо й справді, обидва годинники щезли. Усі глядачі були в захваті.

Йокус підвів руку вгору, щоб їх заспокоїти. І в цю мить якась маленька дівчинка крикнула:

— Мамусю, поглянь! У фокусника на руці аж три годинники!

Усі втупилися в професора. Він навіть сам зачудовано дивився собі на руку. Три наручні годинники виблискували в нього на лівому

зап'ястку. Глядачі зайшлися реготом, вони кричали, аплодували й тупотіли ногами.

Коли збудження врешті вляглося, Йокус ввічливо повернув обидва годинники і сказав:

— Любі пані й панове, тепер я хочу запросити іще одного з-поміж вас, так би мовити,— спостерігача. Хоча спостерігати вже, власне, немає потреби. Знаєте чому?

— Бо ви можете цупити все, як сорока! — крикнула, сміючись, худюща, наче жердина, жінка.

— Помиляєтесь! — заперечив Йокус.— Тому чоловікові не доведеться спостерігати, бо вже нема чого красти. Я маю вже все.

Він поляскав собі по кишенях і кивнув пальцем двом прислужникам у лівреї.

Ті принесли стола й поставили його перед професором.

— Отже,— сказав він, звертаючись до пана Горнбо-стеля і пана Кістяка.— Тепер ми пограємось у Різдво. Оберніться так, щоб мене не бачити. А я покладу на стіл різдвяні подарунки. Вони всім дуже сподобаються, обіцяю вам. Правда, нових речей тут, звісно, не буде. Є кілька корисних предметів, які вам уже давно належать. Я даруватиму вам не те, що ви бажали б мати, а те, що бажали б собі повернути.

— Шкода,— сказав товстун Кістяк.— Я залюбки одержав би нову друкарську машинку.

Професор похитав головою.

— На жаль,— сказав він,— так ми не зможемо й почати. Бо доктор Горнбостель зажадає, приміром, рояль

Бехштайна або орган Вурлітцера. Ну, оберніться швиденько і заплющте очії

Обидва чоловіки не хотіли, звичайно, псувати гру. Вони повернулися спинами до столу і заплющили очі. Професор особисто переконався, що ніхто з них не підглядає.

Тоді він знову, підійшов до столу і почав вивертати свої кишені й спорожнювати їх. Цьому не було кінця-краю, і глядачам аж дух забивало. Тим часом оркестр грав давню, напівзабуту музичну п'єсу "Парад гномів", яка зараз дуже відповідала подіям на манежі.

Ви, напевне, пам'ятаєте, як колись у Берліні Йокус обдурив директора готелю пана Гінкельдая, тож ви далі не будете так дивуватись, як дві тисячі глядачів у цирку. Вони вигукували "Ай" та "Ой" і навіть "Сказитись можнаї", а один крикнув: "Я збожеволію!"

Найпростіше буде, коли я складу список усіх тих речей, що професор викладав на столі. Отже, він дістав зі своїх кишень:

1 записник в обкладинці з червоної шкіри,

1 календар у синій штапельній обкладинці,

1 автоматичний олівець, срібний,

1 кулькову авторучку, чорну,

1 самописку, чорну,

1 гаманець із зміїної шкіри,

1 чекову книжку комерційного банку, синю,

1 портмоне з коричневої шкіри,

1 в'язку ключів,

1 автомобільний ключ,

1 пакетик цукерок від кашлю,

1 шпильку для краватки, золоту, з перлиною,

1 рогові окуляри в замшевому футлярі,

1 паспорт для подорожі, німецький,

1 носовик, чистий, білий,

1 портсигар, срібний або нікельований,

1 пачку сигарет, з фільтром,

1 рахунок за вугілля, ще не сплачений,

1 запальничку, емальовану,

1 сірникову коробку, напівпорожню,

1 пару запонок, із місячного каменя,

1 шлюбну обручку, з тьмяного золота,

1 перстень, платиновий, із лазуритом,

7 монет, загальною вартістю вісім марок десять пфенігів.

Публіка веселилась, і на кожний радісний вигук чи вибух реготу двоє добродіїв із заплющеними очима здригалися так, немов їх било струмом. Щодалі дужче нер-вуючись, вони обмацували собі кишені і ледве стримувались. Бо всі їхні кишені були порожні, як пустеля Гобі.

Нарешті пан професор підійшов до них, поклав руки їм на плечі і лагідно мовив:

— Любі діти, ви можете одержати різдвяні подарунки! Тоді вони обернулись, кинулися до столу, до своїх

речей, і під регіт й оплески двох тисяч глядачів стали їх мерщій ховати в кишені.

Регіт ніяк не вщухав, тож професор врешті підвів руку, і тоді стало тихо. Замовк і оркестр.

— Мені приємно, що ви тішитесь,— сказав Йокус,— та, сподіваюсь, це не зловтіха. Уявіть собі, що мій малий помічник і я могли б так само обікрасти кожного з вас, як оцих добродіїв, що стоять поруч мене.

— Малий помічник! — глузливо сказав пан Горнбостель.— Я вже таке чув! Не забувайте, що ми з вами заклалися!

— Не будемо про це говорити. Хоч би там що, а я вдячний вам за активну допомогу.— Він потис їм руки, тихенько ляснув їх по плечах і сказав: — До побачення, бажаю вам успіхів у житті!

Обидва пани обернулися, щоб іти. Та, ступивши тільки два кроки, доктор Горнбостель спіткнувся і здивовано глянув собі на ноги. Один черевик спав докторові з ноги, і він нахилився, щоб його підняти. Йокус поспішив йому на поміч і приязно спитав:

— Вам не боляче?

— Ні,— пробурмотів доктор, оглядаючи черевик, що тримав у руках, — але десь подівся звідси шнурок.— Він нахилився до другого черевика, що був на нозі.— І тут шнурка немає!

— І часто це у вас трапляється? — співчутливо спитав Йокус.— Отак, без шнурків, ви виходите з дому?

Люди знову почали хихотіти.

— Безглуздя! — прогугнявив Горнбостель.— Чи я вже такий дурний?

— На щастя, я можу вам допомогти,— сказав Йокус.— Я завжди маю запасні шнурки.— Він витяг з кишені пару шнурків: — Прошу!

— Вони мені ні до чого. Мені потрібні чорні шнурки, а не коричневі.

— Я маю і чорні,— мовив Йокус і сунув руку до іншої кишені.— Ось, прошу. Що сталося? Шнурки не дуже чорні? Але чорніших вже немає.

— Ви страшенний шахрай! — крикнув доктор Горнбостель.— Це ж мої власні шнурки!

— От і гаразд,— сказав професор.— А що мені робити з коричневими? Можливо, панові Кістяку вони знадобляться?

— Мені? — спитав той.— Навіщо? Правда, черевики в мене коричневі, але...— Він передбачливо зиркнув, перегнувшись над черевом, на свої коричневі черевики сорок восьмого розміру і стенувся.

— Гей, гей! — голосно гукнув він.— Мої шнурки теж зникли! Ану, давайте їх сюди! Бо я ж і додому не втраплю! Щиро вдячний, маестро Довгі Пальці! Чого б вам не стати кишеньковим злодієм? Протягом місяця ви перетворилися б у мільйонера.

— Але тоді я не зміг би вночі спокійно спати,— відказав професор.— А сон — річ дуже важлива.

— Як на мене,— довірливо пояснив товстун,— я міг би спокійнісінько спати, коли б мав мільйон.

Та він не встиг розкрити свою чорну душу — його перепинила маленька спритна дівчинка, яку ми вже знаємо.

— Глянь-но, мамусю,— нетерпляче вигукнула вона,— у другого чоловіка раптом щезла краватка!

Дві тисячі глядачів утупились у пана адвоката доктора Горнбостеля, а той рвучко схопився за комір своєї сорочки. Справді, його гарна шовкова краватка щезла! Увесь цирк зайшовся реготом, а пан Горнбостель розгнівався.

— Годі жартувати! — спохмурнів він.— Негайно розшукайте й поверніть мені краватку.

— Вона лежить у вашій нагрудній кишені, вельмишановний пане докторе! — сказав Йокус.

Тоді він подав обом панам руку і щиро подякував їм за участь у виставі.

— Нема за що,— відповів товстун Кістяк.— Але ж відпустіть мою руку. Бо ви можете і її в мене поцупити!

Він почалапав до свого місця, обережно, щоб не загубити черевиків. На півдорозі він нараз спинився і сказав:

— Чого це штани в мене сповзають? — Він розстебнув піджака й жахнувся: — Мої шлейки! Де мої шлейки?

— Та невже зникли? — спитав Йокус.— Може, я ненароком?..— Він помацав себе по кишенях і щиро здивувався: — Тут, здається, щось є... Хвилинку, любий пане Кістяк, я навіть не можу уявити, щоб я... Та все ж... Я такий неуважний...— І вже він піднімав угору пару шлейок.— Ось вони!

Глядачі аж лягали з реготу. Та вони зареготали ще дужче, коли доктор Горнбостель, пов'язавши свою шовкову краватку, нервово розстебнув піджака й переконався, що шлейки на ньому. Він полегшено відітхнув і витер собі лоба, бо зі страху той зросився холодним потом. Узявши черевика, об який був перечепився, доктор пошкандибав до свого місця в першому ряду.

Оркестр заграв туш, сурмачі грали фальшиво, бо й досі сміялися. Товстун Кістяк одержав свої шлейки. А професор Йокус фон Покус елегантно вклонився.

— Чоловічок і я, ваш покірний слуга,— сказав він, усміхаючись,— вдячні вам, шановні глядачі, за вашу надзвичайну уважність.

Усі зааплодували й загукали:

— Браво!

— Чудово!

— Надзвичайно!

Доктор Горнбостель, щойно сівши, відразу схопився з місця і крикнув, розмахуючи руками:

— А наш заклад? Ви винні мені сотню марок! Професор дав знак пану директорові Браузеветтеру,

який стояв, сяючи усмішкою, край манежу. Той подав знак далі. І раптом знизу повільно піднялася довкола ґратчаста загорожа, якою відокремлюють манеж від публіки, коли випускають хижих звірів.

— Тепер я покажу вам Чоловічка, що його я вчу на чарівника. Можете переконатися, що він справді існує! А грати підняли для того, щоб ви з подиву не розчавили його й мене.

Тоді професор звернувся до пана Горнбостеля:

— Отже, ви програли заклад! Та вам не треба передавати мені купюру в сто марок. Я вже взяв її з вашого гаманця. Порахуйте гроші, будь ласка!

Доктор Горнбостель порахував гроші і впав на своє місце, прошепотівши:

— Справді!

Йокус дістав Максика зі своєї нагрудної кишені, високо підняв його і крикнув:

— Дозвольте познайомити вас із Чоловічком! Ось він! Глядачі посхоплювалися з місць, із гуркотом збігли

східцями вниз і, штовхаючи один одного, притислися обличчями до ґратчастої загорожі.

— Ось він, ось! — кричали вони.

— Я не бачу!

— Та ось!

— Де саме?

— На долоні в професора!

— Ой, який малий. Завбільшки з сірник!

— Хто міг би в таке повірити!

А Максик сміявся і махав глядачам рукою.

Розділ десятий

МАШИНА ІЗ СИНЬОЮ БЛИМАВКОЮ. МАКСИК СТАЄ АСИСТЕНТОМ ЧАРІВНИКА ОПЛЕСКИ З ДВОХ ПРИЧИН. ГАЛО-ПІНСЬКОМУ ПОТРІБЕН НОВИЙ БАТІГ. РОЗА МАРЦИПАН ПАДАЄ ПРОФЕСОРОВІ НА ГРУДИ. МАКСИК ЇХ ВІТАЄ.

Успіх був неймовірний, і глядачі заспокоїлися аж тоді, коли до цирку прибула поліційна машина з сиреною й синьою блимавкою. В неї посідали професор, Максик, обидві горлиці й кролик Альба. Машина закривуляла вулицями, позбавляючись автомобілів, які поспішали за ними, і під'їхала до готелю.

Трохи згодом Йокус і Максик сиділи в Червоному Салоні готелю, замовивши дві кави з вершками, трохи віддихалися, розгледілись довкола й засміялися.

Старший кельнер, перш ніж замовити їм каву, повісив на дверях табличку: "Просимо не заважати!" Він теж уже чув про той сенсаційний успіх.

— Ну, ти був задоволений мною? — нерішуче спитав Максик.

Професор кивнув головою.

— Ти дуже чисто попрацював. А знаєш, я збирався зачекати ще кілька місяців.

— Але ж могло статися казна-що,— крикнув Максик.— Ми ж не могли взяти на себе провину за той ганебний випадок з твоїм фраком.

— Отаке свинство! — вилаявся професор і торохнув кулаком об стіл. — Галопінський наче глузду позбувся. А бідний кінь!

— А наш бідолашний кролик! — нагадав Максик.— Я боявся, що він з переляку помре.

— Ти аж потом умивався? — спитав, усміхаючись, професор.

— Найважче було з шлейками. Металева прищіпка з лівого боку ніяк, ну ніяк не відчеплювалась. Я зламав собі нігті на двох пальцях. На красені Вольдемарі це зробити було набагато легше.

— Зате із шнурками вийшло куди краще,— сказав професор.— Цю роботу ти виконав відмінно. Гарний був і трюк із краваткою.

— Все котилося, як по маслу,— почав Максик.— Вузол на краватці не був затягнений. Стриб — і я вже всередині.

— А тонкий шовк і не затягнеш. У цьому нам пощастило. На щастя теж можна розраховувати.

Максик набрижив лоба.

— Я хочу тебе про щось спитати, і ти не хитруй.

— Гаразд. Кажи!

— Для мене це тепер найважливіше.

— Що саме?

— Чи тепер ти віриш, що колись я стану справжнім артистом?

— Колись? — спитав професор.— Ти вже справжній артист. Сьогодні ввечері ти склав іспит на звання асистента.

— О! — прошепотів Максик. І це було все, що він зміг вимовти.

— Відтепер ти асистент чарівника.

— Як ти гадаєш, люди аплодували не тільки тому, що я маленький?

— Ні, синку. Але такі речі теж, звичайно, впливають. Коли слон Джумбо сідає на тумбу й підводить передні ноги, люди аплодують. Чого? Бо він щось уміє і бо він такий великий. Якби Джумбо був тільки великий, але нічого не вмів, люди воліли б краще залишатися вдома і лежати на дивані. Зрозуміло?

— Приблизно.

— Дві речі викликають оплески,— повів далі професор.— Ось інший приклад. Коли три сестри Марципан підстрибують з батута аж на п'ять метрів угору й роблять у повітрі сальто, глядачі захоплено їм аплодують. Чого? Бо вони це вміють і бо вони гарненькі.

— А особливо панна Роза,— додав зухвалий Максик.

— Якби ті дівчата були негарні, то вони не так сподобалися б глядачам, навіть якби стрибнули ще на два метри вище.

— Це правило стосується і клоунів?

— Звичайно! Якби клоуни не мали великого червоного носа, і зашироких штанів, і черевиків, схожих на качині дзьоби, їхні жарти не здавалися б такими кумедними.

— Це стосується й тебе? — спитав зацікавлений Максик.— Ти не такий великий, як Джумбо, і не такий малий, як я. Ти не маєш червоного носа і не такий гарний, як дівчата Марципан. А які ти маєш дві риси?

Професор засміявся.

— Цього я не знаю,— сказав він урешті.

— Але я знаю! — переможно вигукнув Максик.— По-перше, ти надзвичайний чарівник...

— А по-друге?

— Підніми мене вище, я скажу тобі на вухо! Професор підняв малого.

— По-друге,— прошепотів Максик,— по-друге, ти найкраща людина на світі.

Якусь мить було тихо. Тоді професор зніяковіло покахикав і сказав:

— Еге, еге. Хтось та має бути такою людиною. Максик тихенько засміявся. А тоді враз тяжко зітхнув:

— Знаєш, мені часом хочеться бути таким великим, як звичайні люди. Наприклад, у цю хвилину.

— А чому саме в цю хвилину?

— Тоді я мав би справжні довгі руки й міг би тебе обійняти.

— Любий хлопчику! — вигукнув професор. І Максик прошепотів:

— Любий, любий Йокусе!

Нарешті кельнер приніс дві чашки кави з двома ложечками.

— Куховарка, що варила каву, сердечно вас вітає,— сказав він.— Маленьку ложечку вона дарує Чоловічкові. Це найменша ложечка, яку можна було знайти на кухні.

— А чого її дарують мені? — здивовано спитав Максик. Кельнер низенько вклонився.

— На згадку про той день, коли ти став знаменитий. Куховарка надряпала на ложці сьогоднішню дату з допомогою гостряка для шпигування.

— Гостряка для шпигування?

— Саме так,— відповів кельнер.— Тим гостряком шпигують м'ясо зайців та косуль. Куховарка не знайшла нічого гострішого.

— Щиро, щиро дякую,— сказав Максик.— Отже, куховарка гадає, що я тепер знаменитий?

— Такої думки не тільки куховарка! — почувся веселий жіночий голос. Він належав панні Розі Марципан.— Ось і я! А надворі біля готелю чатують уже перші журналісти, фотографи і дядечки з радіомовлення. Але швейцар їх не пускає.

— Його щастя! — пробурмотів професор.— А як пропустив тебе?

— Я знаю! — вигукнув хлопчик і потер собі руки.— Вона подивилася на нього, пускаючи очима бісики!

— Відгадав,— сказала Роза.— Він розтанув, як шоколадне морозиво на опалювальній батареї. Прибиральниці довелося прийти і все повитирати.

Роза подарувала Максикові маленький поцілунок, бо він сам був такий маленький, а Й оку сові — ще менший, бо він був такий великий. І рішуче оголосила:

— Я страшенно зголодніла!

— На поцілунки від нас? — спитав професор.

— Ні, на печеню з косулі,— відказала дівчина.— На нашпиговану спинку косулі з картопляними крокетами і брусницями. А ви можете заплатити.

Кельнер кинувся щодуху на кухню. Після вечері вона сказала:

— Життя чудове, мої друзі. Я смачно повечеряла, ви уславилися, а маестро Галопінському потрібний новий батіг.

— Чого раптом? — спитав надзвичайно зацікавлений Максик.

— Бо старий батіг ущент поламано,— повідомила Роза.— Кілька хвилин той батіг лупцював клоуна Фернандо. Це було занадто для бідного батога. А для Фернандо, між іншим, теж.

— То це він поміняв фраки? Роза кивнула головою:

— Саме так. До речі, клоун зовсім не хотів зганьбити наїзника з його конем, а тільки відомого всім Йокуса.

— Йокуса? — перепитав спантеличений Максик.

— Фернандо страх який ревнивий. І він гадав, що Йокус у мене закоханий.

— Але ж це правда! — крикнув Максик.

Нараз чарівник спаленів по самі вуха і, якби міг, запався б крізь землю. Чи перетворився б у зубну щітку. Але таке можуть зробити аж зовсім справжні чарівники.

Панна Роза Марципан дивилася на нього блискучими очима.

— Це правда? — спитала вона і повільно підвелася.— То це правда? — повторила вона з погрозою.

— Правда,— похмуро відповів Йокус, розглядаючи свої черевики, начебто зроду їх не бачив.

— Мені треба було б обірвати тобі вуха,— розгнівалася вона.— Чого ти мені цього не сказав, лобуряко? Чого ти досі не укляк переді мною на коліна, нещасний? Чого ти не благав мене подарувати тобі моє марципанове серце, ледарю?

— Ось я тебе зараз відшмагаю! — сказав професор. Вона звела вгору руки і запально вигукнула:

— Нарешті! Перше слово кохання! — і кинулася професорові на груди так, що аж забряжчали тарілки.

Максик радісно тер собі руки.

За п'ять хвилин Роза Марципан прошепотіла:

— Шкода кожного дня, коли я цього не знала. Ми змарнували так багато часу.

— Не переймайся тим,— сказав Йокус.— Ти ж іще така молода.

— Звичайно,— погодилася вона.— І марципани довго залишаються свіжими.

За п'ять хвилин хтось біля них покахикав. То був кельнер.

— Щире вітання від Максика,— сказав він.

— Де ж малий? — крикнули обоє водночас. З переляку вони стали білі, як скатертина на столі.

— Нагорі в номері. Я відвіз його на ліфті. Він сидить на балконі, біля квітів, і просить вам переказати, що він дуже задоволений.

— Який жах! — пробурмотів професор, коли кельнер пішов.— А ми нічого й не помітили. Я поганий батько.

— Отже, саме на часі вас обох доглядати! — оголосила Роза.— Ця посада ще вільна? Я хотіла б знати.

— А хто ж стрибатиме на батуті? — спитав він. Роза всміхнулась.

— Я не маю наміру все своє життя перекидатись у повітрі. Я прагну тієї посади.

— Гаразд. Ви ангажовані,— відповів Йокус.

Розділ одинадцятий

МАКСИК НА ВАЗОНІ З КОНВАЛІЯМИ. ПАНІ ГОЛЬЦЕР ЧХАЄ. У ЛІКАРЯ, ЩО ЛІКУЄ НЕЗАДОВОЛЕНИХ ЛЮДЕЙ. ЧОЛОВІЧОК ВИРОСТАЄ І СТАЄ ВЕЛЕТНЕМ. ВІН БАЧИТЬ СЕБЕ В ДЗЕРКАЛІ. ДРУГИЙ ЧУДОДІЙНИЙ НАПІЙ. НАЙЗВИЧАЙ-НІСІНЬКИЙ ХЛОПЕЦЬ.

Тим часом Максик сидів на балконі, на білому фаянсовому вазоні з квітами. Вранці готельний садівник посадив у вазон двадцять конвалій, бо знав, що це улюблені Максикові квіти.

— Чи існує вірш про пахощі конвалій? — спитав колись хлопець. Однак ані Йокус, ані садівник цього не знали.

— Мабуть, цей вірш так важко написати, як зробити ~ підряд чотири сальто,— запевнив Йокус.

— Такого сальто взагалі не буває! — вигукнув Чоловічок.

— Авжеж. У тому-то й річ,— відповів Йокус.

Як уже було сказано, Максик сидів на вазоні з квітами, прихилившись до ніжно-зеленого стебельця. Він дивився на дзвіночки конвалій, дихав пахощами, які навіть поет не може описати, і думав про життя. Люди часом це роблять. І хлопчики. І Максик теж.

Він думав про своїх батька й матір, і про Ейфелеву вежу, і про Йокуса і Розу Марципан, про переплутані фраки і про клоуна Фернандо, про розтрощений батіг Галопінського і про помочі пана Кістяка, про гучний цирк, і про тихенькі дзвіночки конвалій, і про... і... і... Тоді він заснув, і йому приснився сон.

Він біг, малесенький хлопчик біг нескінченною вулицею з численними крамницями, гублячись серед черевиків і чобіт, від яких не було порятунку. Життя його опинилось у небезпеці.

Перехожі поспішали, вони не бачили Максика й швидкою ходою мчали повз нього і над ним, а він, настраханий їхніми підошвами й підборами, біг зигзагом по тротуару.

Часом він чимдуж тулився до стіни якогось будинку, аби трохи віддихати, а тоді мчав далі. Серце йому калатало аж у горлі.

Якби його розтоптали, то ніхто б цього й не помітив. І Йокус марно шукав би свого Максика. Ото вийшов би якийсь двірник із мітлою, замів би його разом із газетним папером і недокурками сигарет на лопату та й кинув у смітниковий візок. Який сумний і ранній кінець спіткав би юного артиста!

Ой! Знову на нього насувається пара важких чобіт. В останню мить Чоловічок стрибнув убік. Але мало не потрапив під гострий підбор жіночого черевика.

У розпачі Максик стрибнув щосили вперед і вчепився в край якогось пальта. Він поліз угору і всівся на широкому комірі.

Комір належав драповому пальту. А драпове пальто належало жінці. Вона не завважила, що тепер іде вже не сама, і Максик міг спокійно її роздивитись.

Жінка була немолода, з приємним обличчям. Вона несла торбину з різними пакунками. Часом вона зупинялася біля якоїсь вітрини і розглядала, що на ній виставлено.

Нараз жінка чхнула і голосно сказала сама до себе: — Бувай здорова, пані Гольцер! Максик мало не засміявся.

Поки вона стояла перед вітриною, вивчаючи ціни на рушники, скатертини, носовики й серветки, Чоловічок знічев'я читав таблички на дверях поруч із вітриною. На них значилися: і грязелікарня для невимитих дитячих рук, і будинок відпочинку для понадкушуваних медовиків, і лікар.

Прочитавши про нього, малий затамував віддих. Невже справді є такий лікар? На табличці стояло:

Радник медицини Док. мед. КОНРАД ВАКСМУТ лікує незадоволених людей. Прийом велетнів і карликів безкоштовний.

Години прийому: весь час.

2-й поверх ліворуч.

Раптом жінка ще раз чхнула.

— Це на гарну годину,— сказала вона.— Бувай здорова! — І знову глибоко набрала повітря та чхнула.

— Будьте здорові, пані Гольцер!

— Щиро дякую,— радісно відповіла вона. Тоді схаменулась, огледілася навколо і спитала: — Хто побажав мені здоров'я?

— Я! — весело вигукнув Максик.— Але ви не можете мене побачити, бо я заввишки з п'ять сантиметрів і сиджу на комірі вашого пальта.

— Дивись не впади! — занепокоїлася вона і ступила ближче до дзеркальної вітрини.— Здається, я тебе вже бачу. Хлопче, хлопче, який же ти маленький! Такого не щодня зустрінеш! Хочеш піти до мене додому? Ти зголоднів? Стомився? Чи не болить тобі живіт? Хочеш, я покладу тобі вдома грілку?

— Ні,— відказав Максик.— Ви дуже славна людина. Я б тільки просив вас віднести мене на другий поверх ліворуч і подзвонити лікареві Ваксмуту. Я до тих дзвоників не можу дотягтися.

— Тільки й того? — здивувалася пані Гольцер, увійшла в парадні двері, важко піднялася сходами на другий поверх і натисла на дзвоник.

Тут вона прочитала табличку.

— Де таке чувано? Фахівець, що лікує незадоволених людей? — Вона засміялася.— На мені він не забагатіє! Гадаю, що той чоловік може...

Вона не встигла сказати, що, на її думку, може радник медицини, як двері розчинились і вони побачили літнього пана у білому халаті, обличчя в нього геть позаростало волоссям. Він уважно оглянув пані Гольцер з голови до ніг і похитав головою.

— Ви, либонь, помилилися дверима? — похмуро спитав він.— У вас такий задоволений вигляд, що в мене голова заболіла.

Жінка засміялась йому просто в вічі.

— Ой, ви схожі на отруйний гриб! — крикнула вона.— Вам треба піти до лікаря! Приміром, до лікаря Вакс-мута!

— Безнадійно! — пробурмотів він.— Я можу зарадити всім людям, тільки не собі.

— Отакі вони, лікарі! — оголосила пані Гольцер і хотіла ще щось додати, та раптом знову чхнула.

— Будьте здорові, пані Гольцер! — сказав Чоловічок. Радник медицини витріщив очі.

— Сто чортів,— буркнув він,— оце пацієнт на мій смак! Він миттю схопив Максика і грюкнув дверима перед

самим носом пані Гольцер.

— Чим ти незадоволений? — спитав лікар, коли вони зайшли до приймальні.

— Я хотів би бути вищим,— відповів Максик.

— Яким заввишки?

— Не знаю.

— Завжди одна й та сама кумедія,— пробурмотів радник медицини. — Кожний знає, чого він не хоче. А чого він хоче, цього ніхто не знає.

Він розчинив скляну шафу, дістав звідти кілька кольорових пляшечок із лікамии й ложку.

— Якої ти думки про два з половиною метри? — сухо спитав він.— Вищим я тебе не можу зробити, бо тоді ти чіплятимешся за стелю. Ну? Відповідай!

— Два метри з половиною? — Чоловічок боязко глянув на люстру.— А якщо... якщо мені... тобто, якщо потім нам це не сподобається?

— Тоді я дам тобі інші ліки, і ти знову станеш менший.

— Гаразд,— сказав Максик тремким голосом.— Будь ласка, спробуймо на два з половиною метри.

Радник медицини щось пробурмотів у свою кошлату бороду, накрапав із зеленої пляшки кілька краплин на ложку і звелів:

— Розтули рота!

Чоловічок роззявив якнайширше рота і відчув на язику якусь пекучу рідину.

— Ковтни!

Чоловічок слухняно проковтнув зелену рідину. Вона обпекла йому горло і вогнем потекла в живіт.

Кошлатий бородань глянув на хлопця блискучими очима і пробурмотів:

— Зараз почнеться! І справді! .

Нараз щось загримотіло Максикові в вухах. Руки й ноги йому засмикало. Ребра заболіли. Боляче було доторкнутись і до волосся та шкіри на голові. Хрустіло в колінах. Перед очима крутилися кола,

барвисті, як веселка, і сотні срібних та золотих кульок і зірок кружляли в танку. Він ледве упізнавав свої руки. Вони ставали дедалі довші й ширші. Хіба це його руки?

Він уже невиразно бачив, що скляна шафа стала менша, а календар на стіні опустився зовсім низько. Потім щось тихенько задзвеніло — то Максик зачепив носом люстру. І врешті він відчув поштовх, як буває в ліфті, коли той враз зупиняється.

Барвисті кола тепер повільніше крутилися перед очима. Кульки й зірочки вже не танцювали. Гримотіння у вухах стишилося. До волосся вже можна було доторкнутись, ноги й руки теж не боліли.

Почувся голос задоволеного радника медицини:

— Два з половиною метри.

Але де ж він, той лікар із кошлатою бородою і похмурим обличчям? Шукаючи його, Максик розглянувся довкола. Карниз, на якому висіли гардини, був на рівні його носа. Люстра, яка ще й досі трохи дзвеніла й хиталася, висіла біля Максикових грудей. Вгорі на шафі лежав шар пилюки завтовшки з палець. Пилюка лежала й на білій лакованій рейці, якою за півметра до стелі закінчувалися жовті шпалери. В кутку високо над дверима лазив по своєму гнізду чорний павук. Максик злякано відсахнувся. При цьому він потрапив рукою на високий книжковий стелаж, і з верхньої полиці на підлогу злетіла книжка.

Лікар Кошлатий Бородань засміявся. То скидалося на мекання старого цапа. Потім він глузливо крикнув:

— Чи хто таке бачив? Я перетворив його на велетня, а велетень злякався павука.

Максик сердито глянув униз, туди, де стояв письмовий стіл. Радник медицини й досі мекав.

— Чого ви глузуєте з мене? — спитав Чоловічок, який раптом став велетнем.— Врешті, я зовсім не вчився на велетня, коли мав п'ять сантиметрів зросту! Ви коли-небудь тремтіли зі страху?

— Ні,— сказав Кошлатий Бородань.— Зроду не тремтів. Мені нема чого лякатися. Якщо на мене здумає напасти лев і стрибне, я ту ж мить перетворю його на зяблика чи на метелика.

— То ви зовсім не радник медицини?

— Ні. Але я й не фокусник, як твій Йокус.

— А хто?

— Я справжній, справжнісінький чарівник.

— Ой! — прошепотів Максик.

З переляку він притулився до шафи. А що вона була хитка, то тепер тремтіли обоє — шафа й велетень Макс.

— Сідай на стілець, щоб ти зміг подивитись у дзеркало,— наказав чарівник.— Ти ж зовсім не уявляєш, який тепер у тебе вигляд.

Максик сів, глянув у дзеркало, здригнувся і крикнув у розпачі:

— Боже мій! Це я такий? Це справді я? Нажаханий хлопець затулив руками обличчя.

— А я гадаю, що ти цілком пристойний,— сказав чарівник.— Але твоєму смакові ми, здається, не догодили.

Максик шалено похитав головою і в нестямі крикнув:

— Я просто огидний. Жираф проти мене — красень!

— А яким ти хотів би, замість цього, стати завбільшки? — спитав чарівник.— Тільки тепер гарненько подумай!

— Я знав це з самого початку,— відповів пригнічено Максик.— Та мені було страх як цікаво, а тепер я надавав би собі ляпасів по обох щоках.

— Який ти хочеш бути на зріст? — рішуче спитав Кошлатий Бородань.— Не розводься про це так довго.

— Ой,— зітхнув Максик,— ой, пане чарівнику, я хотів би стати таким, як звичайнісінький хлопець мого віку! Не вищий і не менший, не товщий і не тонший, і зовсім не вартий уваги, як рідкісна поштова марка чи тригорбий верблюд, не зухваліший, і не боязкіший, і не розумніший, і...

— Гаразд! — буркнув чарівник і узяв червону пляшечку та ложку.— Ти хочеш стати звичайним хлопчиськом? Нічого немає простішого. Розтули ротаі

Максик, цей велетень у два з половиною метри заввишки, тут же роззявив рота і проковтнув густий червоний сік. І навіть облизав ложку.

Знову щось засвистіло й загриміло йому у вухах. Заболіла голова. Ребра й кінцівки рипіли й тріщали. Серце шалено колотилося. Перед очима кружляли яскраві кола, немов фейєрверк.

А тоді все стихло.

— Поглянь у дзеркало,— звелів чарівник.

Максик ніяк не наважувався це зробити. Потім трохи, на кілька міліметрів, підняв вії. Тоді широко розплющив очі, схопився зі стільця і з радісним криком підняв догори руки.

— Справді,— щосили кричав він.— Справді! Справді! Справді!

А в дзеркалі розмахував руками якийсь хлопець, гарний хлопець дванадцяти чи тринадцяти років. Максик підбіг до дзеркала й обома руками притулився до нього, немов хотів обійняти своє відображення.

— Це я? — спитав він.

— Це ти! — прохрипів чарівник і засміявся.— Це Макс Піхельштайнер, звичайнісінький хлопець майже тринадцяти років.

— Я такий щасливий! — тихо мовив Максик.

— Сподіваюсь, ти будеш взагалі щасливий,— сказав радник медицини.— А тепер катай звідси!

— Як я можу вам віддячити? Чарівник підвівся й показав на двері.

— Не треба дякувати, йди!

Розділ дванадцятий

"ОТ ЖЕ БОВДУР!" ДИВНІ РЕКЛАМИ В МІСТІ. ДИРЕКТОР БРАУЗЕВЕТТЕР РАПТОМ СТАЄ БРАУЗЕПУЛЬВЕРОМ, А ГАЛО-ПІНСЬКИЙ — АЛЮРСЬКИМ.

ВОНИ ГЛУЗУЮТЬ З ХЛОПЦЯ. НАВІТЬ ЙОКУС ЙОГО НЕ ВПІЗНАЄ. МАКС І МАКСИК. ТО

БУВ ТІЛЬКИ СОН.

Тепер він був, нарешті, такий завеликий, як і слід бути хлопчині. Всі діти гадають, що це звичайна річ. А в нього було зовсім нове, дивне відчуття. І він став таким гордим, що ладен був спитати в кожного перехожого на вулиці: "Що ви про це скажете? Можна здуріти, еге ж?"

Звісно, він цього не казав. Адже люди могли здивуватися й відповісти: "З чого здуріти? Хлопців такого зросту — як піску на морському березі".

Але деякі перехожі дивувалися й тоді, як Максик до них і не заговорював. Бо він сяяв, наче виграв у лотерею. І до того ж поводивсь якось дивно: раптом здригався або навіть відскакував убік, немов боявся, що його розтопчуть ногами. Бо в ті хвилини він забував, що він уже зовсім не Чоловічок. Хоча тепер він бачив не підошви й підбори, як колись, а обличчя, і капелюхи, і шапки. Із звичками саме так і буває. їх позбутися важче, ніж хронічного нежитю.

Було і ще щось надзвичайне в його поведінці. Він раз у раз спинявся перед вітринами. Не заради гарних, цікавих речей за склом. А заради гарного, чудового, як він вважав, хлопчика, який відбивався у склі. Він ніяк не міг надивитися на себе. Раптом позад нього хтось голосно сказав:

— От же бовдур!

Хтось виявився хлопцем, заввишки з нього, з білявим, як солома, чубом і щербатим ротом.

— Це вже десята вітрина, де ти на себе витріщаєшся,— визначив хлопець.— Більшого дурня я за все своє життя не бачив. Наступного разу ти вже й цілуватимеш себе в скло. Або ще освідчишся собі в коханні!

Звісно, Максик образився. Але той хлопець не міг же знати, як воно все сталося. Тож він мирно сказав:

— Одчепись!

Але хлопець із солом'яним чубом і не подумав одчепитись, а глузував далі:

— А хода в тебе така, як у немовляти, що тільки вчиться ходити! Дай мені, бебі, рученьку, щоб ти не розчерепив собі голівки!

Максика це почало дратувати.

— Зараз ти відчуєш мою рученьку на своєму кирпатому носі! — крикнув він.

— Ой, як я боюся! — глузував той.— Ходити ще не навчився, а хоче зі мною битися! Ха-ха-ха!

Максикові це вже було занадто. Його гнів вилився, наче суп із каструлі. Він замахнувся, ударив, і білявий хлопець уже сидів на асфальті, підтримуючи лівою рукою щелепу. Враз Максик отямився.

— Мені шкода,— сказав він.— Це вперше в житті я когось ударив.

І пішов своєю дорогою.

Крім дзеркальних вітрин, Максика з кожною хвилиною більше цікавили тумби з рекламами. Хоч куди б він глянув, скрізь бачив себе. Тобто в рекламах ішлося не про звичайного хлопця, яким він був тепер, а про Чоловічка, учня фокусника, маленького помічника знаменитого професора Йокуса фон Покуса, вони разом виступали в цирку Штільке, викликаючи у глядачів буревій оплесків. Скрізь можна було побачити Максика Піхельштайнера, але підписи під його портретами були якісь дивні. Здавалося, що афішні тумби повиносили з божевілень.

На одній рекламі він стояв, спершись на сірникову коробку, завбільшки таку саму, як він, але коробка і Максик були принаймні два метри заввишки. Реклама сповіщала:

На іншій рекламі Максик тримав обіруч сріблясто-блискучу електробритву, набагато більшу за звичайну, а літери зухвало запевняли:

Максик подумав: "Яке зухвальство! Мені доведеться чекати принаймні ще чотири роки, поки в мене почне рости борода! Ото Йокус здивується, коли прочитає таку дурницю!"

Однак і інші реклами були не кращі. На третій, де він курив сигарету, стояло великими літерами:

Кумедні люди! Чого тільки вони не вигадують, щоб спродати свої вироби! Намагаються переконати перехожих, що Чоловічок поводиться як дорослий. А всі ж знають, що він іще хлоп'я.

Угорі ліворуч наклеєно ще одну рекламу з його зображенням! Він балансує із келихом у руках, звідки здіймаються перлисті бульбашки, а текст оповіщає:

- о

0 О

£)в0фА &С08С№СО8

"Яка дурниця! — подумав Максик.— Йокус часом слушно казав, що рекламні дядьки на все здатні! Невже люди, прочитавши ці реклами, справді помчать прожогом до крамниць, аби купити бритви, сигари й шампанське — все, що їм так настирливо пропонують?"

Хлопець хотів уже йти далі. Та нараз його погляд затримався на невеличкій, скромній афіші, яку він попервах і не завважив. На афіші не було кольорових малюнків. Не було й фото. Але її текст вжахнув хлопця:

-Л_:_____^

"Боже мій! — подумав Максик.— А раптом сьогодні середа, або субота, або неділя? Треба хутчій бігти на денну виставу! Адже Йокус не знає, де я!"

І він зірвався з місця й побіг щодуху.

У цирку, посередині манежу, сидів пан директор Браузе-веттер, у чорному циліндрі й білих рукавичках, та читав газету.

Коли Максик як буря увірвався туди, він здивовано глянув на нього і спитав:

— Що сталося?

— Даруйте, будь ласка,— крикнув хлопець, віддихуючись.— Я не знаю, чи сьогодні — середа?

Директор високо звів брови.

— Або субота? — сказав Максик.— Або неділя?

— Як ти поводишся? — спитав роздратований директор.— Вриваєшся до цирку й питаєш, чи сьогодні середа! Це межує з порушенням недоторканності житла!

І директор знову схилився над газетою.

— Але ж, пане директоре Браузеветтер...— Максика наче громом прибило. Чого директор такий непривітний до нього, до нового улюбленця публіки?

— Ти навіть не знаєш, як мене звати!

— Браузеветтер...

— Від дня народження мене звати Браузепульвер,— сердито пояснив директор.— Не Браузевассер і не Браузеветтер, а Браузепульвер. І не Юкпульвер, і не Шляфпуль-вер, а як?

— Браузепульвер,— тихо підказав Максик.

Краще б він під землю провалився! Аж тут вийшов з-за завіси наїзник Галопінський і спитав:

— Чого ви так гніваєтеся, пане Браузепульвер?

— Ви погляньте на цього хлопчиська,— сердито відповів директор.— Вбігає сюди, на манеж, питає мене, чи сьогодні середа, і називає мене Браузеветтером!

— Забирайся звідси! — прошипів наїзник.— Ану геть!

— Але ж, пане Галопінський...— почав був переляканий Максик.

— Ось бачите! — крикнув директор і сплеснув руками в білих рукавичках.

— Мене звати Алюрський, а не Галопінський! — крикнув розлючений наїзник.

— І сьогодні четвер, щоб ти знав, телепню,— пробуб-нів директор.— Іди додому і роби уроки.

— Але ж я артист,— боязко зауважив Максик.

— Ще цього бракувало! — вигукнув директор.— Що далі, то гірше. А що ж ти вмієш? Ну, наприклад!

— Я вмію витягати шнурки з черевиків,— прошепотів Максик.

Тепер закричали обидва чоловіки разом. Напівсміючись і напівгніваючись. Обличчя в них були такі, наче з ними зараз станеться щось лихе.

— Це вже занадто! — прогарчав директор. Наїзник стиснув кулаки:

— Він вміє шнурки з черевиків витягати. Ми це вміли, ще бувши трирічними!

Директор сопів, як морж.

— Здуріти можна! — стогнав він.— Хлопець уміє витягати шнурки з черевиків! То він геній!

— Я вмію і шлейки розстібати,— прошепотів Максик із сльозами в голосі.

— Ну, годі! — гримнув директор.— Бо це вже верх зухвальства!

— І розв'язувати краватки я вмію,— тихо й жалібно вів далі Максик.

Тут наїзник кинувся до нього, схопив за комір і взявся щосили трясти.

Директор, стогнучи, підвівся.

— Дайте йому добряче по задньому місцю! — звелів він.— А тоді викиньте на вулицю.

— З великим задоволенням,— відповів наїзник і вправно поклав хлопця собі на коліна.— Шкода тільки, що немає при мені нового батога, — додав він і заходився бити хлопця.

— Пробі! — закричав Максик, і цей крик залунав аж під стелю.— Про-о-о-бі!

У цю мить з-за завіси вийшов на манеж професор Йокус фон Покус і спитав:

— Хто тут так жалісно репетує?

— Це я, любий Йокусе! — крикнув хлопець.— Прошу тебе, прошу, врятуй мене. Вони мене не впізнали!

Він вирвався з рук Галопінського, кинувся до професора і, задихаючись, знову крикнув:

— Вони мене не впізнали!

— Спокійно! — сказав професор. Він поглянув на хлопця і спитав: — Вони тебе не впізнали?

— Ні, любий Йокусе.

— А хто ти такий? — обережно спитав професор.— Я теж тебе, звичайно, не знаю.

Хлопцеві зробилося так зле, ніби земля розступалася в нього під ногами. Йому запаморочилося в голові, все закружляло перед очима.

— Йокус теж мене не впізнає,— прошепотів він.— Навіть Йокус не впізнає.

По щоках у нього котилися сльози. Довкола стало зовсім тихо. Навіть директор і наїзник замовкли.

— А звідки ми можемо один одного знати? — безпорадно спитав професор.

— Але ж я твій Максик! — заплакав малий. У розпачі він затулив обличчя руками.— Я ж Максик Піхель-штайнер!

— Ні! Ти брешеш! — почувся дзвінкий хлоп'ячий голос.— Максик Піхельштайнер — це я!

Великий хлопець опустив руки і розгублено втупився в нагрудну кишеню професора Йокуса. Звідти визирав Чоловічок, люто розмахуючи руками.

— Віднеси мене, будь ласка, подалі від нього! Я терпіти не можу брехунів!

— Любий Йокусе! — вигукнув великий хлопець.— Зостанься тут! Тут, біля мене! Адже в усьому світі я маю тільки тебе!

— Але ж, Максику,— сказав професор.— Чого ти так сильно плачеш? Я ж біля тебе і завжди буду біля тебе. Тобі щось лихе приснилося?

Максик розплющив очі. Ще на віях у нього бриніли сльози. Але він побачив над собою заклопотане професорове обличчя, відчув пахощі конвалій і зрозумів, що сидить у вазоні з квітами. На балконі їхнього номера в готелі. А те йому тільки наснилося, і знов усе було гаразд.

Розділ тринадцятий

ТО БУВ ТІЛЬКИ СОН. ВЕЧІРНЯ РОЗМОВА. ПРО ВИНАХІДНИКА. ЗАСТІБКИ "БЛИСКАВКА". ЩО ТАКЕ "БАГАТО"? МАКСИК ЗОВСІМ НЕ ВТОМИВСЯ. ЗАВЗЯТІ ХЛОПЦІ Й ВЕЛИКІ

ДРУЗІ.

— То справді був тільки сон? — Чоловічок полегшено відітхнув. Йому ніби камінь упав із серця.— Ой, любий Йокусе, яке щастя, що ти знову мене впізнаєш!

— Я тебе не впізнавав? Не кажи дурниць.

— Бо я був тоді великий,— пояснив Максик.— Такий, як інші хлопці мого віку. А водночас я був малий, як оце тепер, і сидів у тебе в нагрудній кишені!

— Максик і Макс водночас? Отакої! Хіба це можливо? Чоловічок засміявся. Правда, горло йому ще й досі

трохи стискало. Але він уже відчував: невдовзі йому знову буде добре.

— Візьми мене, будь ласка, в руку,— сказав він.— Тоді я краще відчуватиму, що ти мене бороniш.

— А до того ж на балконі стає холодно,— додав Йокус і взяв його з вазона.— Тепер викупайся в мильниці й лягай у сірникову коробку. Та перш ніж заснути, розкажи мені, що тобі снилося.

— Усе розказати? Геть усе?

— Звичайно. З усіма подробицями. На сни часом теж треба зважати. — Раптом Йокус злякався.— Ти голодний? Чи, може, уві сні ти їв гарячі сосиски?

— Ні,— відповів Максик.— Уві сні я нічого не їв. Та я однаково не голодний.

При світлі нічної лампочки Максик розповідав свій сон. Довго, з усіма подробицями. Про добру пані Гольцер та як вона чхала. Про професора Ваксмута, справжнього чарівника, який спершу зробив Максика велетнем, а тоді перетворив у звичайного хлопця. Він розповів також і про сутичку з білявим лобурякою. І про тумби з дурними рекламами. І про цирк, про директора Браузепульвера і наїзника Алюрського. І нарешті про смертельний жах від того, що Йокус, який прийшов тоді в цирк, тримаючи в кишені Чоловічка, не впізнав його, справжнього Максика.

Йокус довгенько мовчав. Потім відкашлявся і сказав:

— Усе зрозуміло. Сон тебе виказав. Ти краще волів би бути звичайним хлопцем, ніж Чоловічком.

Максик сумно кивнув головою:

— Це правда. Тільки я нікому цього не казав. І тобі теж. Хоча кажу тобі геть усе.

— І раптом, коли ти став звичайний на зріст, тебе пойняв жах.

— Еге,— ледь чутно мовив Максик.— Якось ти казав, що треба кимось бути і щось уміти. А я нараз став ніким і ніби нічого не вмів. Коли я сказав директорові й Алюр-ському, що можу витягати шнурки з черевиків, вони аж лягали зі сміху.

— Бо ти був великий! Кожний хлопець може таке зробити. Тільки коли це робить Чоловічок, ніхто не бачить. Це можеш тільки ти й більше ніхто.

— Хіба це багато?

— Ні,— підтвердив Йокус.— Це небагато. Справді. Тільки це краще, ніж нічого не вміти. А хто на світі може багато зробити? Був такий випадок: один чоловік довгі роки сидів у в'язниці й винайшов застібку "блискавка". Тепер її можна побачити на кожній валізці і майже на кожній сукні. Чоловік винайшов "блискавку". Це — багато?

Максик уважно слухав.

— Або якийсь чоловік пробіг на десяту частку секунди швидше за всіх інших спринтерів на землі,— вів далі Йокус,— і глядачі на стадіоні захоплено кидають угору капелюхи. Але я капелюха не скину. Поставлено новий рекорд? Дуже приємно. Я теж радію і плещу в долоні. Та хіба це — багато?

— Може, й небагато,— озвався Чоловічок.— А що ж тоді більше? І що таке взагалі — багато?

— Відвернути війну,— сказав Йокус.— Ліквідувати голод. Знищити хвороби, які досі мали за невиліковні.

— Ми обидва цього не годні зробити,— зауважив Максик.

Йокус кивнув головою.

— Ми обидва цього не годні зробити. Шкода. Наше мистецтво цього не сягає. Ми можемо тільки викликати в людях подив і сміх. На манію величі ми не занедужаємо.

Хоча завтра вранці всі газети тільки про нас і галасуватимуть.

— Справді?

— Вони просто шаленітимуть, хлопчику. Отак. А тепер — спати! Завтра нам рано підводитись.

І Йокус поклав голову на подушку.

— Мені здається, я зовсім не втомився,— озвався Чоловічок.

— Вельмишановний пане Піхельштайнер! — сказав професор.— Чи не будете ви такі ласкаві загасити свічку?

Максик захихикав і вимкнув світло.

— Отже, я знову маленький,— бурмотів він у темряві.— І коли ти поблизу, мені добре.

— Спи, спи!

— Ми обидва завзяті хлопці,— визначив Максик.— Хіба ні?

— Авжеж,— пробурмотів Йокус.— Завзяті хлопці й великі друзі.

— Великі? — здивувався Чоловічок.— Я малий, а ти теж не дуже великий, хіба як убираєшся у свій чарівний фрак.

— Спи, спи! — звелів професор і позіхнув так голосно, що навіть конвалії на балконі його почули.

— А як у тебе справи з марципановою дівчиною? — тихенько спитав Максик.

— Треба спа...

— Я вже сплю,— мерщій сказав Чоловічок і затулив собі рота й очі. Чи він справді відразу заснув, я не знаю. Бо, по-перше, в кімнаті було дуже темно. А по-друге, мене взагалі там не було.

Розділ чотирнадцятий

СЛАВА З САМОГО РАНКУ. ТЕЛЕФОННІ ДЗВІНКИ. ПЕРШИЙ ВІДВІДУВАЧ — ДИРЕКТОР БРАУЗЕВЕТТЕР. ГРОШІ — НЕ ГОЛОВНА РІЧ, АЛЕ НАЙВАЖЛИВІША З ДРУГОРЯДНИХ. КРОЛИК У ЧУЖОМУ ЦИЛІНДРІ. ГАЗЕТНІ ПОВІДОМЛЕННЯ Й ЧУТКИ.

Наступний день був надзвичайний. Максик прокинувся знаменитим.

Головний швейцар, який за свої сорок років служби в готелі дістав не тільки чималу плоскостопність, але й чималий досвід, уже вранці, о дев'ятій годині, сказав телефоністкам:

— Від такого успіху в голові може замакітритись, любі пані. Хлоп'я уславиться, як Пізанська вежа. Запам'ятайте мої слова!

— День і ніч пам'ятатимемо! — щиро запевнила панна Арабела, а інші дівчата захихотіли, прикривши долонями телефонні трубки.

Та сьогодні дівчатам не довелося довго сміятися. Телефони дзвонили безупинно. Світ хотів усе знати про Чоловічка. Якась надзвичайно схвильована пані навіть спитала, чи Чоловічок уже одружений.

— Учора ввечері я бачила його в цирку,— сказала вона,— і була просто зачарована. Він іще вільний?

— На жаль, ні,— відповіла панна Арабела.— Шість років тому він заручився з австралійською кронпринцесою. А та його не віддасть.

— Що йому робити у тих кенгуру? — засмучено спитав жіночий голос.— Я маю крамницю дитячого одягу. Це було б для нього куди корисніше. З'єднайте мене, будь ласка, з його кімнатою!

Панна Арабела заперечливо похитала кучерявою головою:

— Це неможливо, шановна пані! Нам не дозволено йому заважати. Краще напишіть йому листа. І не забудьте вкласти свою фотокартку. Юний пан дуже шанує вроду.

Звичайно, не всі казали по телефону такі дурниці. Та однаково сотні розумних абонентів потребували часу й нервів. Дівчатам на комутаторі та швейцарові біля дверей вже паморочилося в голові.

Тим часом Йокус і Максик сиділи на балконі й спокійно снідали.

— Не облизуй, будь ласка, ложку з джемом,— нагадав професор.

— Від сьогодні це вже дозволяється,— запевнив Максик.— Така славетна людина, як я, може це робити.

— У тебе якесь дивне уявлення про славу,— сказав Йокус.

Обидві горлиці сиділи на ящику з квітами. Кролик висунув голову між балконними ґратами. Для них трьох цей день, що приніс Максикові славу, був звичайнісінький, як усі інші.

Чоловічок весело підморгнув їм.

— Мінна, Емма і Альба,— перелічив він.— Бракує тільки Рози.

Тут у двері тричі постукали, і зайшов перший відвідувач.

То була не Роза Марципан, а пан директор Браузе-веттер. Однією рукою він скинув циліндр, а другою простяг ранкові газети.

— Успіх сенсаційний,— прокректав він й опустився на стілець.— Газетярі, хоч і не були на виставі, всі в шаленому захваті. Перед готелем позбиралося безліч цікавих. Ліфтер на рік постаршав. А швейцар загубив голову й не може її знайти.

Максик сміявся, а Йокус переглядав газети з першими короткими повідомленнями про величезний успіх його й Максика.

— Лавина помчала,— задоволено сказав він.

— І мчить уперед, пане професоре,— зауважив Брау-зеветтер.— Шкода, що нам доведеться розлучитись.— І він похмуро втупився в підлогу.

— Що-о-о?в— спитав Чоловічок.— Я нічого не розумію.

Браузеветтер провів рукавичкою по циліндру.

— Пан професор мене, звісно, розуміє.

— Авжеж,— і Йокус кивнув головою.

— Сьогодні вночі я й на мить не заплющив очей,— сказав Браузеветтер і поставив циліндр собі під стілець.— Я рахував і рахував. Нічого не виходить. Не можна, мабуть, сказати, що цирк Штільке нічого не вартий, він здавна користується у фахівців і глядачів авторитетом. Але від учора ви обидва стали світовими зірками, а їх я не спроможний оплачувати.

— Але ж ви ще не знаєте нашої вартості,— заперечив Йокус.

— Ні. Та я не сьогодні народився. Я знаю, які суми вам запропонують інші антрепренери. З ними я не можу конкурувати. Бо я солідний підприємець. Якийсь інший директор, можливо, подумав би: "З такими світовими зірками в моєму цирку щовечора буде аншлаг, навіть якщо я вижену на вулицю родину Бамбусів..."

— Ні! — вигукнув Максик.

— "Або якщо я продам слонів у зоопарк..."

— Ні! — вигукнув Максик.

— "Або коли я вижену з роботи ковтачів вогню і трьох сестер Марципан..."

— Ні! — сердито закричав Максик.— Не робіть цього!

— Та я й не зроблю,— з гідністю пояснив директор Браузеветтер,— і саме тому нам доведеться з вами розлучитись.

— Розкрийте свої карти! — сказав Йокус.— Скільки ви можете нам платити?

— Учетверо більше, ніж дотепер. Але інші запропонують вам у десять разів більше.

— Та ні,— заперечив Йокус,— у двадцять разів більше. Сьогодні вночі я теж трохи рахував. І ви, шановний пане директоре, можете нам платити більше, ніж учетверо, не закладаючи в ломбарді свого циліндра чи двох слонів.

— Скільки?

— У п'ять разів більше.

Директор Браузеветтер страдницьки всміхнувся:

— Це тільки тоді, якщо я відучуся курити сигари.

— Ваш продавець сигар у це не повірить,— мовив Йокус.

— Він, звісно, не повірить,— і Браузеветтер стомлено посміхнувся.

— Ти все зрозумів, Максику? — спитав Йокус.— Тільки поклади ложку із джемом, а тоді відповідай.

Максик слухняно відклав ложку і сказав:

— Я все зрозумів. Ми можемо десь в іншому місці теж заробити в п'ять разів більше, як і в директора Брау-зепульвера, ні, Браузеветтера, коли він відучиться курити сигари.

— Кмітлива дитина,— зауважив директор.

— Але,— вів далі Чоловічок,— хіба цирк Штільке завдяки тому, що ми так уславилися, не може збільшити ціну квитків? На якісь дрібняки! А потім ці дрібняки віддати нам?

— Небезпечна дитина,— визначив директор і аж спітнів.

— Принаймні непогана ідея,— сказав Йокус.— Але до діла, хлопчику! Ти і я, ми тепер компаньйони, і від сьогодні твоя думка важить так само, як моя власна.

— Чудово! — вигукнув Чоловічок і з насолодою потер собі руки.

— То що ми зробимо? Залишимося у директора Браузе-веттера? Або за більшу в п'ять разів платню виступатимемо в іншому цирку чи у відомому вар'єте, приміром, у "Лідо" в Парижі? Гарненько подумай перед тим, як відповісти! Через наше рішення ми можемо втратити багато грошей.

Максик набрижив лоба.

— А ти вже знаєш, чого ти хочеш?

— Знаю.

— Здається, я теж знаю,— сказав Чоловічок.— Я хотів би зостатися в пана Браузеветтера. Колись він прийняв до цирку моїх батька й матір і завжди був добрий до мене. Як рідний дядько.

— Браво! — вигукнув Йокус.— Отже, ми однієї думки.— Він повернувся до директора цирку.— Наше рішення одностайне. Ми зостаємось у вас.

— О! — пробурмотів Браузеветтер.— Це шляхетно. І він розчулено витер собі очі.

— Детальніше ми все обговоримо після обіду,— всміхаючись, сказав Йокус.— Для мого партнера і для мене, як ви могли вже помітити, гроші — не головна річ у житті, але...

— Але що? — спитав зацікавлений Максик.

— Але найважливіша з другорядних. Директор швидко вклонився.

— Звичайно, пане професоре! Звичайно! Та чи можу я повідомити пресу й радіо, що ви залишаєтесь у мене?

Йокус кивнув головою:

— Будь ласка, добродію. Браузеветтер аж підскочив.

— Тоді я не баритимусь.

Він підхопив з-під стільця свого циліндра і з радощів почепив його набакир. Але циліндр шалено захитався на всі боки.

— Що воно таке? — спантеличено вигукнув директор і мерщій скинув циліндра.

А звідти миттю вистрибнув білий кролик! Смертельно наляканий, він хутко побіг до кімнати і сховався в своєму кошику.

— Глядіть мені! — Йокус посварився пальцем панові Браузеветтеру. — Це недобросовісна конкуренція! Альбі нема чого робити в чужому циліндрі.

Директор засміявся і теж посварився пальцем.

— Розказуйте це не мені, а вашому кроликові!

І чимдуж, як тільки дозволяло йому черево, він побіг із кімнати, а тоді з готелю, щоб якнайшвидше повідомити редакції газет і радіо, їхніх репортерів, яке щастя випало цирку Штільке.

Вже за кілька годин про цю новину дізналося все місто. Бульварні газетки подали повідомлення навіть на перших сторінках. Чималі заголовки сповіщали:

ЧОЛОВІЧОК ЗАЛИШАЄТЬСЯ

В ЦИРКУ ШТІЛЬКЕ Вірність артистів, незважаючи на світовий успіх. Браузеветтер переміг конкурентів. Професор-чарівник і його асистент продовжили контракт!

Текст повідомлення — і по радіо теж — був занадто короткий. Бо хто ж із репортерів випадково відвідав того вечора цирк? Газети не вмістили жодного фото. А дикторка телебачення умовляла глядачів зачекати до вечірніх передач.

Успіх просто породжувався чутками! Хто б же міг довідатися, що клоун Фернандо поміняє фраки? І що професор Йокус фон Покус зважиться завчасно виявити перед публікою присутність Чоловічка?

Все-таки дві тисячі глядачів були свідками сенсації й на власні очі бачили Чоловічка. Отож чутка, яка оббігла все місто, мала чотири тисячі

ніг. І ця чутка робила правду ще більш цікавою, напруженою і захоплюючою.

Цього вечора, перед другим виступом Чоловічка, сто тисяч людей брали цирк штурмом.

Розділ п'ятнадцятий

ДРУГА ВИСТАВА І ДРУГА СЕНСАЦІЯ: МАКСИК ЛІТАЄ! АРХІВ ЦИРКУ ШТІЛЬКЕ. ЗАПРОШЕННЯ З ГОЛЛІВУДА. ЛИСТУВАННЯ З СЕЛОМ ПІХЕЛЬШТАЙН. КОРОЛІВСЬКИЙ ДАРУНОК З КОРОЛІВСТВА БРЕГАНЦОНА.

Сто тисяч людей! На дев'яносто вісім тисяч більше, ніж було квитків! Люди оточили касу попереднього продажу, і через кілька годин уже не було жодного квитка на весь час гастролей, хоча цирк Штільке зоставався в місті ще на два тижні і хоча кожний квиток подорожчав на одну марку.

Три автомашини повезли гроші вночі до сейфів страхового товариства. "Насамперед — обережність!" — думав директор Браузеветтер.

А сама вистава, тобто друга вистава, перетворилася для "Великого злодія і Чоловічка" в справжній тріумф. До цирку приїхали з телебачення люди разом із апаратами. Скрізь снували фотографи з камерами та бліцами. Свої та чужоземні репортери пильно роздивлялись і тримали на колінах розгорнені записники.

Усім іншим артистам цирку цей вечір, попри розпродані квитки, не приніс радості. Бо вони знали, що нетерплячі глядачі разом із представниками преси й почесними гостями чекатимуть тільки виступу Йокуса й Максика.

З'явились і почесні гості. Бургомістр із золотим ланцюжком на шиї, два його заступники, міський скарбничий, міські радники, американський генеральний консул, троє директорів банків, ціла зграя кінопродюсерів, режисерів, головних редакторів і навіть ректор університету, який був востаннє в цирку сорок років тому.

Двох із цих почесних гостей професор Йокус фон Покус одразу ж запросив на манеж і з допомогою Чоловічка гарненько обібрав їх. То були бургомістр та американський генеральний консул!

Наостанку чарівник поцупив у бургомістра золотий ланцюжок, а Максик розстебнув помочі панові генеральному консулу. Дві тисячі глядачів страх як цьому зраділи. А коли американець загубив штани, хто — як ви

гадаєте? — сміявся найголосніше і найдовше? Сам американець! Це ще дужче звеселило глядачів.

Коли навкруг манежу піднялася ґратчаста загорожа, Йокус показав свого малого асистента украй здивованим глядачам, ще й повідомив про новий сенсаційний номер.

— Тепер,— крикнув він,— Чоловічок сяде на спину своїй приятельці, горлиці Еммі, й злетить угору, під купол цирку, а тоді зробить із нею коло над нашими головами і впевнено, спокійно сяде на мою простягнену руку.

Номер почався. Музиканти мовчали і не тільки тому, що їм так звеліли. Від хвилювання вони й самі не могли б зіграти жодної ноти.

Єдині живі істоти, які під час дивовижного польоту не виявили й натяку на страх, були Емма й Максик. Правою рукою він недбало тримався за синій шовковий шарф, який Йокус перед тим старанно пов'язав горлиці на шию.

Емма злетіла спокійно і спірально здіймалась угору, аж під самий купол, тричі його облетіла і нарешті, як маленький білий планер, полинула вниз, граційно кружляючи нижче й нижче, та й всілася на професорову руку. Ця рука ще зроду так не тремтіла. Цирк полегшено зітхнув, наче велетень, що прокинувся з жахливого сну.

У гардеробі Йокус тихенько сказав:

— Я не мав права дозволяти цей політ. Нізащо!

— Ой, як це було гарно! — крикнув Максик.— І я тисячу разів дякую тобі, що ти врешті дозволив.

Обидві горлиці сиділи вгорі на дзеркалі в гардеробі, притулившись одна до одної, і туркотіли. Чоловічок потер собі руки.

— Знаєш, про що вони говорять? Емма розповідає про наш політ, а Мінну беруть завидки. І дарма.

— А чого дарма?

— Бо завтра черга Мінни!

Детально розповісти про їхній світовий успіх на цих сторінках неможливо. Та прес-центр цирку Штільке із знанням справи зібрав усі фото, повідомлення, інтерв'ю й листи і розмістив їх у певному порядку.

Хто цікавиться подробицями, може звернутися до архіву цирку Штільке. Голова прес-центру, старанний і люб'язний чоловік на ім'я Куніберт Кляйншмід, досить охоче дає відповіді на чемні запитання (не забудьте покласти поштову марку для відповіді).

Отже, на дрібницях я не спинятимусь. Фото, що з'являються в великих ілюстрованих журналах, здебільшого дуже яскравих, і без пояснень усім зрозумілі. Французький тижневик "Парі матч" вийшов з барвистою обкладинкою, де красувався Максик на широкій долоні професора Йокуса. По телевізії всі могли бачити, як Максик потай витягає в бургомістра шнурки з черевиків. Американський ілюстрований журнал "Лайф" запропонував Чоловічкові сто тисяч доларів за те, щоб він написав мемуари й передав право першодруку журналові. Міжнародна лікарська експертна комісія повідомила про свій приїзд, бо вона хоче заради науки обстежити фізичний і духовний стан Чоловічка та скласти про це звіт. Кінофірма Метро-Голдвін-Маєр запропонувала зробити широкоекранний фільм із Максиком і професором у головних ролях. Сірниковий концерн хотів придбати ліцензію, щоб у майбутньому випускати сірникові коробки з малюнком і написом: "Чоловічок дає вам прикурити".

Йокус дещо дозволив, дещо відхилив одразу ж або принаймні на якийсь час.

— Але фільм у Голлівуді ми ж можемо зробити,— сказав Максик.

Професор заперечливо похитав головою.

— На це ще матимемо час згодом. Добре, коли все йде по черзі.

Але про деякі події я повинен розповісти детальніше. Приміром, про щойно одержаного листа з села Піхельштайн. У ньому писалося таке:

"Любий і вельмишановний Максе Піхельштайнер!

Недавно ми з насолодою дивилися на тебе по телевізору, що його придбали господар "Синього гусака" та ще тридцять вісім родин. Вистава була чудова, і ми страшенно пишались і тобою, і тим, що знаємо^ тебе. Ми знали твоїх батька й матір, перш ніж вони покинули

наше село, а ти обличчям такий схожий на них, як викапаний. Але на зріст ти ще менший, зате більш схожий на нас усіх. Справжній Піхельштайнер! Ми відразу про це закричали й випили за твоє здоров'я. Вечір вийшов святковий і незабутній.

Ми стежили за тобою від шнурків до черевиків і до куполу цирку, аж нам запаморочилось у голові, й ми одностайно вирішили обрати тебе почесним членом нашої Гімнастичної спілки, яким ти відтепер і став. Сподіваємось, це для тебе така сама радість, як для нас — шана.

Нашому найменшому чоловікові й найбільшому акробату ми тричі гукнули: "Будь здоровий, будь щасливий, будь веселий!"

Твій Фердінанд Піхельштайнер, голова і перший інструктор Гімнастичної спілки Піхельштайн".

Максик так зрадів цьому трохи неоковирному листу, що сказав Розі Марципан:

— Знаєш, мені хочеться відразу відповісти Фердінан-дові. Можна тобі продиктувати листа? Тоді посадови мене на друкарську машинку.

Роза Марципан, яка тепер часто навідувалася до їхнього номера в готелі й допомагала Йокусові в його кореспонденції, сказала:

— О'кей, голубе!

Вона вставила чистий аркуш у друкарську машинку, посадовила на її каретку Чоловічка й запевнила:

— Я — сама увага!

Максик узявся диктувати їй вдячного листа Ферді-нандові Піхельштайнеру. Роза клацала на машинці, а Максик катався, аж поки тихо дзенькало. Тоді вона пересувала каретку разом із Чоловічком праворуч, і їзда тривала далі.

Він саме диктував: "Вдячний вам Максик Піхельштайнер, артист", коли до кімнати увійшов Йокус. Він вів переговори внизу, в готельному холі, з адвокатом власника фабрики дитячих іграшок і тепер оголосив:

— Кінець роботі, любі друзі! Зараз принесуть каву і яблучний пиріг!

Роза хотіла вже вийняти папір із машинки, та Максик збуджено вигукнув:

— Будь ласка, ще ні! Я забув найважливіше!

І він продиктував кілька рядків, які не мали ніякого стосунку до почесного членства Гімнастичної спілки:

"Усі Піхельштайнери дуже невеличкі на зріст, то, може, в Піхельштайні є дівчинка мого віку і така ж завбільшки. Якщо вона існує, то я буду надзвичайно щасливий. Йокус, мій найкращий друг, безперечно, не матиме нічого проти, коли вона мене відвідає і затримається в нас якнайдовше".

— Звичайно, їй слід приїхати сюди з батьками,— сказав Йокус.

І Максик продиктував:

"Звичайно, їй слід приїхати сюди з батьками. Ми відразу ж вишлемо гроші на дорогу. Та якщо в Піхельштайні немає такої маленької дівчинки, а є хлопчик, то це теж добре. Правда, дівчинка була б мені миліша, бо я й сам хлопець. Чого мені часом бракує, то це друга завбільшки з мене..."

Чоловічок диктував ці слова, катаючись туди й назад на каретці друкарської машинки, але голову він схилив.

Роза Марципан і Йокус обмінялися значущими поглядами.

— Знаєш що? — сказала Роза Максикові.— Останні рядки з усякими там звичайними викрутасами: "бувай", "бажаю" тощо — мені диктувати не треба, я й сама їх вигадаю.

Максик кивнув головою і пробурмотів:

— Щиро дякую.

У зв'язку з цим я мушу нагадати вам іншого важливого листа. Написав його король Валаам із Бреганцони. У своєму королівстві, та й поза ним, його здавна звуть Валаам Приємний. А кожний, хто з ним знайомий, запевняє, що це ще замало сказано. Його треба було б звати Валаам Найкращий.

Він носить золоту корону і чорного капелюха, ще й носить їх водночас. Оздоблену коштовним камінням корону міцно пришито до крис капелюха, і це виглядає зовсім непогано.

Отже, цей король Валаам теж надіслав листа. І він, і королева, і кронпринц, і принцеса були в захваті від тієї циркової телепередачі. Тепер вони сподіваються, що цирк

Штільке незабаром закриється на вакації. Тоді Чоловічок і професор повинні неодмінно погостювати в Бреганцоні, в королівському замку. Принцеса Юдіт і Осрам, десятирічний кронпринц, нетерпляче на них чекають. Обоє спорожнили свої скарбнички, аби надіслати Чоловічкові подарунок, і сподіваються, що він, можливо, цьому зрадіє.

Уже через два дні надійшли два великі пакунки з написом: "Королівський дарунок", і це не перебільшення. В одному пакунку виявилося ціле іграшкове помешкання: вітальня, спальня, кухня з електроплитою і ванна кімната з холодною і гарячою водою. Невеличкі лампи, баки для води, запасні батарейки — все тут було, нічого не забули. Одне слово, справжнє диво!

У другому пакунку виявився чималий низенький стіл, на якому зручно розміщалися всі чотири кімнати. Роза та Йокус, розпаковуючи стіл, не помітили целофаного пакета і мало не викинули його разом зі стружками. А в тому пакеті виявилася вузенька шовкова драбинка, яка закріплювалася край столу, щоб по ній Максик вилазив з підлоги до свого комфортабельного помешкання.

Це він і зробив, тільки-но подарунок приладнали на столі. Який він був щасливий, коли гуляв по кімнатах, засвічував лампи, а тоді вмикнув електроплиту і засмажив на маленькій сковорідці шматочок телячого філе, яке приніс йому кельнер разом із маслом і дрібно посіченою цибулею. Потім усі це покуштували, кельнер теж, і всім дуже смакувало.

Тільки не Максикові, бо йому нічого не залишилось.

Після вистави в цирку він скупався у власній ванні і сказав Йокусові, який весело дивився на нього:

— Звісно, це зовсім інша річ, ніж ота стара мильниця. Після ванни Максик ліг у божественно м'яке ліжко

у власній спальні, щасливо позіхнув і пробурмотів:

— Звісно, це зовсім інша річ, ніж ота сірникова коробка. Але наступного ранку він уже знову лежав у старій сірниковій коробці на старій нічній тумбочці.

— О, що ж сталося? — спитав Йокус. Чоловічок зніяковіло всміхнувся:

— Я переліз сюди вночі.

— А чого?

— Ця стара сірникова коробка, звісно, зовсім інша річ,— пояснив Максик.

Розділ шістнадцятий

ЧОЛОВІЧОК БІЛЯ ВЛАСНОЇ ЕЛЕКТРОПЛИТИ. СЛАВА СТОМЛЮЄ. СЛАВА ПРИСИПЛЯЄ. ДРУГИЙ ЛИСТ ІЗ ПІХЕЛЬ-ШТАЙНА. НЮРНБЕРЗЬКА ІГРАШКА. ПІСНЯ СТАЄ ПОПУЛЯРНОЮ. ЙОКУС РОБИТЬ ЖАХЛИВЕ ВІДКРИТТЯ: МАКСИК

БЕЗСЛІДНО ЩЕЗ!

Подарунок короля Валаама і його двох нащадків став для фоторепортерів, як то кажуть, справжньою знахідкою. Вони понабивалися в готельний номер із фотоапаратами, клацали ними, знімаючи звідусіль подарунок, і ощасливили увесь світ серією фотознімків із шикарними підписами: "Чоловічок у фартусі й кухарському ковпаку біля власної плити", "Чоловічок відпочиває після обіду в гойдалці", "Чоловічок перед стелажем зі своєю міні-бібліотекою", "Чоловічок у розкішному ліжку з Бреганцо-ни", "Чоловічок уперше в житті купається в ванні", "Чоловічок показує горлицям Мінні та Еммі свої покої",— і так без упину.

Коли ті незворушні хлопці із камерами нарешті щезли, Максик потяг себе за чуприну і тричі крикнув:

— Чого я не невидимка?

— Слава стомлює,— зауважив Йокус.— Це вже закон. А всі фото ми зберемо й наклеємо в альбом, а тоді пошлемо до Бреганцони. Король і королівські діти цьому, напевне, зрадіють.

— Гаразд,— погодився Чоловічок.— Але запрошення треба нам тим часом відхилити. Слава стомлює.

Він убрався в тренувальний костюм і якусь годину лазив по красеню Вольдемарові. Тоді вклався в сірникову коробку, голосно позіхнув і промимрив, засинаючи:

— Слава присипляє.

За кілька днів надійшов другий лист із Піхельштайна. Фердінанд Піхельштайнер, голова Гімнастичної спілки, писав вельмишановному почесному членові спілки, що в їхньому селі немає ні дівчинки, ні хлопця Максикового зросту. Адже в них молоді подружжя завжди йдуть у широкий світ.

"Що з більшістю сталося, ми, на жаль, не знаємо. Вони ніколи нас не повідомляли, чи вони ще живуть, чи померли. Не кажучи вже про те, вийшло щось із них, чи ні.

Коли ми про них щось почуємо, то водночас почуєш і ти. Це я тобі обіцяю, даю слово честі гімнаста. Мені п'ятдесят років, і я ще й досі бадьорий, а надто на турніку.

Твій вірний однофамілець Фердінанд Піхельштайнер".

Йокус повільно згорнув листа і сказав:

— Не журися, малий!

— Та ні,— озвався Максик. Він сидів у своїй мініатюрній вітальні на зеленому дивані й чеберяв ногами.— Звісно, то було б дуже славно. Та ще тепер, коли маю таке помешкання. Дівчинка могла б спати в моєму ліжку. Бо мені більше подобається сірникова коробка.

— Але нове ліжко набагато зручніше.

— Авжеж, авжеж,— сказав Максик,— тільки воно стоїть задалеко від твого ліжка.

Здається, я вже згадував про адвоката, який розмовляв із Йокусом у готельному холі. Він приїздив за дорученням нюрнберзької іграшкової фабрики. Чоловіки порозмовляли, дійшли згоди й підписали папери. І от одного дня нюрнберзька фабрика надіслала пакуночок із десятьма сірниковими коробками.

З десятьма сірниковими коробками? Так. Наповненими сірниками? Ні. У кожній коробці на білій ваті лежав чоловічок! Десятеро чоловічків, схожих як краплини води на Максика. У десяти піжамках у сіру й синю пере-смужку, точнісінько як Максикова піжамка, яку він особливо любив. Усі десять Максиків рухали руками й ногами. їх можна було вийняти з коробок і поставити в ряд. А тоді посадовити на стільці чи покласти спати.

Одне слово, це була нова дитяча іграшка, яку незабаром стали продавати в усіх країнах, у всіх крамницях і навіть у касі цирку. Вона принесла чималі гроші іграшковій фабриці. Але не тільки їй, а й "Великому злодію і Чоловічкові". їм мали відраховувати вісім відсотків прибутку. Саме про це і домовлявся Йокус із нюрнберзьким адвокатом у готельному холі. Адже професор Йокус фон Покус був не тільки уславлений цирковий чарівник, але й непоганий ділок.

Не вірите? Ви гадаєте, що добрий ділок не зостався б у директора Браузеветтера, а подався б до іншого, багатшого, цирку? Ні, і добрий

ділок часом чинить добре. Інакше-бо він стає двоногою лічильною машиною і колись не тільки іншим, але й самому собі до біса остогидне.

Про нову іграшку я не розповідав би так багато, якби одна із цих клятих нюрнберзьких сірникових коробок не відіграла такої важливої ролі в наступному розділі. Але майте ще бодай трохи терпіння. Бо...

Бо перед тим я хотів би розповісти вам про одну пісню, яка виникла саме тоді й дуже швидко стала популярною. Вже продавалися платівки з цією піснею. їх співали по радіо, під цю пісню танцювали в ресторанах. Музику до неї написав Романо Корнгібель, диригент циркового оркестру. А хто склав текст, я не знаю. Назва в неї така:

ПІСНЯ ПРО ЧОЛОВІЧКА.

Я навіть запам'ятав із неї кілька строф. Починалася вона так:

— Ну й дивина! — Яка?

— На вулицях повсюди Людей питають люди:

"Чи бачили такого малючка?"

— Поліцію спитаймо! — Відповіда негайно, Немов не зна його:

— Кого???12

Тоді всіх почали розпитувати, чи не бачив хто Чоловічка. І от що було далі:

Гладка волає жінка:

— Я знаю пуцьверінка! Ночує в тайнім схові — В коробці сірниковій.

А п'є — лиш з кави пінку. Завважки з дециметр, Заввишки — сорок грамів, І пише він листи До принців Білеамів. А ще хлоп'я це враже У цирку цукор краде. Але усе верта Він чесно...

Тут пам'ять мене знову зраджує. Пригадую тільки кінцівку. Там ішлося про те, що коли хтось хоче побачити Чоловічка, нехай поспішає, бо останнім часом той меншає просто на очах.

Та у вівторок, у вівторок Маліє він... разів у сорок! У понеділок був нівроку. Та у вівторок, у вівторок Нема ж його нітрохи!

"Нема ж його нітрохи!" Цей останній рядок пісні мав особливий зміст. Ще й такий лихий зміст, що я ледве зважуюся про це писати.

Будь ласка, не лякайтеся занадто! Я нічого не можу змінити і не можу щось замовчати. Тут нічим не зарадиш. Як же мені почати? Тримайтеся міцно за стілець або за край стола чи за подушку! І не тремтіть! Ви повинні це мені пообіцяти. Бо інакше я не розповідатиму. Зрозуміло? Не тремтіть! Отже:

у вівторок він щез!

Хто?

Максик щез!

Він щез, наче крізь землю запався!

Коли Йокус зайшов до свого готельного номера, Ем-ма й Мінна метушливо стрибали по шафі. Йокус спитав Максика, який уже мирно лежав у сірниковій коробці:

— Що сталося з обома горлицями? Ти не знаєш? Чоловічок нічого не відповів, і професор здивувався.

— Чи ти, хлопче, язика проковтнув? Тиша.

— Максику Піхельштайнер! — крикнув Йокус.— Я з тобою розмовляю! Коли ти відразу не відгукнешся, то в мене заболить живіт!

Ані слова. Ані сміху. Нічого.

І Йокуса пойняв жах із швидкістю й силою блискавки. Він схилився над сірниковою коробкою, тоді рвонув двері з номера, вибіг у коридор і крикнув:

— Максику, де ти? Максику! Нікого. Мертва тиша.

Йокус побіг назад до кімнати, схопив телефонну трубку і мусив сісти — так йому стало зле.

— Комутатор? Повідомте негайно кримінальну поліцію! Щез Максик! Директор готелю відповідає за те, щоб ніхто не вийшов з будинку. Жодний гість і жодний службовець! Нічого в мене не питайте! Робіть те, що я вам сказав!

Він поклав трубку на телефон, схопився з місця, підійшов до тумбочки і чимдуж жбурнув сірникову коробку разом із Максиком об стіну!

Адже то був зовсім не Максик. А одна із тих клятих нюрнберзьких іграшок — маленька лялька в сіро-синій піжамі.

Розділ сімнадцятий

СПОЛОХ У ГОТЕЛІ. НЕСПРАВЖНІЙ КЕЛЬНЕР. ПАХНЕ ЛІКАРНЕЮ. З'ЯВЛЯЄТЬСЯ КОМІСАР КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ШТАЙНБАЙС. МАКСИК ПРОКИДАЄТЬСЯ. ВАЖЛИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПО РАДІО. ОТТО І БЕРНГАРД. ЧОЛОВІЧОК ПРОСИТЬ ВИКЛИКАТИ ТАКСІ. НА ОТТО НАПАДАЄ СМІХ.

Буває, що викрадають людину. А хто міг викрасти Максика? І навіщо злодій це зробив? Та ще й наперед усе обдумав? Бо він же поклав замість Чоловічка ляльку, щоб злочин виявили не зразу!

Одна з покоївок бачила, як із кімнати виходив кельнер. Ні, він був їй не знайомий, вона подумала, що його покликали з іншого поверху тут допомагати. Але ні в готелі, ні в ресторані цього чоловіка не знали.

— Напевне, то був узагалі не кельнер,— сказав директор готелю,— а злочинець, що вбрався в білу куртку.

— А чого ж хлопчик не кликав на поміч? — спитала покоївка.— Я б неодмінно почула.

— Його приспали,— пояснив Йокус.— Ви чуєте запах? Обоє почали втягувати носом повітря. Директор готелю

кивнув:

— Справді, пане професоре. Пахне лікарнею. Це хлороформ?

— Ефір,— відповів Йокус. Він був у розпачі.

Комісар кримінальної поліції Штайнбайс, який очолив розслідування, теж не зміг сказати нічого втішного. Він увійшов до кімнати, тримаючи в руках білу куртку, яку носять кельнери.

— Ми знайшли її в одній із смітниць, що на подвір'ї. Очевидно, той чоловік утік чорним ходом, перш ніж злочин виявили.

— А ви щось знайшли? Хоча б відбитки пальців? — спитав директор готелю.

— Нічого,— відповів комісар Штайнбайс.— Я вже відіслав своїх людей. Вони попрацювали тут цілу годину, шукаючи у всіх, хто виходив із готелю, сірникові коробки. Та марно. Чоловічка не було у жодній коробці. Самі тільки сірники.

— А як аеропорт, вокзали, великі автотраси? — поцікавився професор.

— Ми робимо все, що можемо,— відповів Штайнбайс.— Я не дуже сподіваюся. Легше, як кажуть, знайти голку в копиці сіна.

— А радіо?

— Кожні півгодини радіо передає наше оголошення про розшук. І регулярно повідомляє населення про визначену вами винагороду в двадцять тисяч марок.

Йокус вийшов на балкон і глянув на небо. Але і там не побачив свого Максика. За якусь хвилину він повернувся і сказав:

— Я хочу збільшити винагороду. Той, хто нам подасть найточніші відомості, одержить від мене п'ятдесят тисяч марок.

— Радіо терміново про це повідомить,— запевнив комісар.— Можливо, така сума подіє. Якщо в банді кілька чоловіків, то один із них може стукнути. П'ятдесят тисяч — це не дрібняки.

— А чого він стукатиме? — здивувалася покоївка.— І що нам від того?

Комісар нетерпляче похитав головою.

— Стукати — це жаргонне слово, воно означає те саме, що зраджувати.

— А я взагалі нічого не розумію,— сказав директор готелю.— Скажіть, на ласку божу, навіщо їм знадобився хлопчик зростом у п'ять сантиметрів і такий знаменитий, як Чаплій або Черчілль? Його не можна продати до якогось іншого цирку. Не можна показувати й приватно. Жодної хвилини! За якусь мить поліція буде вже там.

Обличчя в покоївки набуло таємничого виразу.

— Може, пана професора збираються шантажувати? — прошепотіла вона.— І віддадуть йому Максика тільки тоді, як він уночі покладе грубий пакет із грішми в дуплясте дерево? Таке буває.

Директор готелю стенув плечима.

— Тоді бандити мали б зателефонувати чи негайно надіслати листа!

— Або вони просто якісь божевільні,— жваво вела далі покоївка.— Таке теж буває. На це ради нема.

Хто знає, скільки б вона ще висловила припущень, якби раптом до кімнати не влетіла Роза Марципан і зі словами "Мій бідний Йокусе!" не кинулася, схлипуючи, професорові на груди.

За нею ішов рівною ходою пан директор Браузеветтер. Він скинув циліндр, але на руках мав, як завжди — крім як улітку,— лайкові

рукавички. Сьогодні вони були сірого кольору. Чорні рукавички він надівав тільки на похорон, а білі — під час веселих чи врочистих подій. До кольору рукавичок він ставився дуже поважно.

— Любий пане професоре,— сказав він,— ми глибоко вражені тим, що сталося, і я передаю вам співчуття всіх колег. На загальних зборах ми за десять хвилин одностайно діцшли згоди не виступати, поки до нас знову повернеться Чоловічок. Доти цирк Штільке буде зачинено.

— Це допоможе? — спитала покоївка. Директор Браузеветтер скоса зиркнув на неї.

— Насамперед це очевидний вияв дружби й солідарності, моя люба!

— І це може зарадити,— додав комісар Штайнбайс.— Бо посилить загальну уважність.

Роза Марципан трусонула кучерями:

— Тут може зарадити тільки одна людина. Директорові готелю очі на лоба полізли:

— Хто саме?

— Ти слушно кажеш,— мовив Йокус до Рози.— Він наша єдина надія.

— Хто ж він? — перепитав директор готелю. Роза Марципан сказала:

— Сам Максик!

Коли Чоловічок отямився, в голові йому ніби джмелі гули. Він, правда, лежав у сірниковій коробці. Але лампа на стелі була якась інша. Де ж це він?

З радіоприймача лунала танцювальна музика. В повітрі плавав тютюновий дим. І раптом якийсь неприємний чоловічий голос буркнув:

— Поглянь-но, Отто, ЧИ карлик нарешті прокинувся. Ніхто й не ворухнувся, і той самий голос сердито

додав:

— Ти що, чекаєш від мене письмового наказу?

— Диви, який ти гарячий,— заспокійливо мовив інший голос.— Це шкодить здоров'ю, Бернгарде. Згадай про своє серце!

Тут відсунувся стілець, хтось важко підвівся й повільно підійшов ближче. Мабуть, то був чоловік на ім'я Отто.

Максик заплющив очі і почав спокійно дихати. Він відчув, як над ним нахилились. Отто важко сопів, і від нього тхнуло, як із тютюнової крамниці, що стоїть біля горілчаного заводу.

— Малий іще спить,— сказав Отто.— Сподіваюсь, ти не забагато ефіру дав йому нюхнути, любий Бернгарде. Бо тоді сеньйор Лопес звелить якомусь із своїх хлопців зняти з тебе скальп!

— Припни язика! — гримнув Бернгард.— Я маю письмову угоду...

В цю мить у радіоприймачі урвалася танцювальна музика і якийсь третій голос оголосив:

— Увага, увага! Повторюємо важливе повідомлення!

— Хай мене чорти візьмуть, коли це не поліція...— почав був Отто.

— Тихо! — зашипів Бернгард. Затамувавши віддих, Максик наставив вуха.

— Як ми вже розповідали,— сказав голос із радіоприймача,— у передобідній час був викрадений із готельного номера усім вам відомий Чоловічок. Злочинець убрався у кельнерську куртку. Цю білу куртку знайдено. Кримінальна поліція просить у населення дійової підтримки. Професор Йокус фон Покус збільшив нагороду до п'ятдесяти тисяч марок. Усі відомості, які можуть допомогти нам, просимо надсилати до радіоцентру або просто комісарові кримінальної поліції Штайнбайсу. Цирк Штіль-ке оголошує, що вистави на певний час припиняються. Кінець повідомлення.

І знову залунала музика.

За якусь мить почувся шанобливий голос Отто:

— Під три чорти! Цей Йокус-Покус взявся до діла. П'ятдесят тисяч? Ці гроші можна легко заробити. А ти як гадаєш, Бернгарде?

— Ти завжди був йолопом,— почувся Бернгардів голос.— П'ятдесят тисяч? Заради цього не жертвують становищем.

— Гаразд,— промимрив Отто.— Просто мені сяйнула думка...

— Такій людині, як ти, жодна думка взагалі не може сяйнути,— суворо відказав Бернгард.— Залиш це мені, зрозуміло? Ну, я пішов телефонувати.— Він енергійно відсунув стільця.— А ти наглядай тим часом за карликом.

Коли двері до кімнати зачинилися, Максик наважився трохи розплющити очі. За брудним столом сидів великий лисий чоловік, розглядаючи проти світла порожню пляшку. Отже, це був Отто!

— Спрага гірша, ніж туга за батьківщиною,— сказав Отто сам до себе і стукнув пляшкою об стіл.

"Тепер або ніколи!" — вирішив Максик і удав, ніби прокидається. Він так крутнувся, що сірникова коробка мало не перекинулася.

— Пробі! Де я? — крикнув малий.

Він розпачливо озирнувся навколо, жалібно застогнав і затулив собі рота обома руками. Максик діяв, як блискучий артист.

Геть спантеличений Отто схопився із стільця й люто прошипів:

— Заткни пельку, щеня погане! Та Максик щосили кричав:

— Я хочу знати, де я опинився. Як ви зі мною розмовляєте? І хто, власне, ви такий? На поміч, Йокусе! На по-о-оміч!

Він кричав так голосно, сподіваючись, що хтось поблизу його почує. Та ніхто й не ворухнувся, ніхто його не чув. Крім цього п'яного голомозого Отто.

— Як ти ще загорланиш, я заклею тобі рота лейкопластирем,— розсердився Отто.

— Мені не подобається ваш тон,— відказав Максик.— Викличте мені, будь ласка, таксі.

Від цих слів на Отто напав сміх. Точніше то був суцільний напад сміху, кашлю, чихания й задухи. Здавалося, він от-от лусне. Та він все-таки не луснув. Нарешті Отто трохи заспокоївся, витер собі сльози з очей і, важко зводячи дух, прохрипів:

— Таксі? А може, щось інше, добродію? Бернгард пішов саме довідатися про літак.

Розділ вісімнадцятий

ХТО КУПИВ БІЛУ КБЛЬНЕРСЬКУ КУРТКУ? СТРАШЕННА ВЕРЕМІЯ В "ЗОЛОТОМУ ПОРОСЯТІ". ПОВІДОМЛЕННЯ У ВЕЧІРНІЙ ГАЗЕТІ. ГОЛОМОЗИЙ ОТТО КРИЧИТЬ. ПОРОЖНІЙ БУДИНОК. БЕРНГАРД — НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШИЙ. МАКСИК ОБСТЕЖУЄ ВНОЧІ ДИЯВОЛЬСЬКУ КІМНАТУ.

Білу кельнерську куртку хтось купив у центрі міста за два дні до того, як викрадено Максика. У крамниці для службового одягу. Це точно встановила поліція. У тій крамниці продавали фартухи для різників, шапки для кондитерів, лікарські халати, наколки для сестер-жаліб-ниць, комбінезони для землекопів, водолазні шоломи, нарукавники для бухгалтерів, наколінники для паркетників і бруківників, одне слово, це була чимала крамниця. І крамарі були надзвичайно люб'язні з кримінальною поліцією. Одначе хто купив білу кельнерську куртку і який вигляд мав той чоловік, вони не знали.

Роза Марципан примусила Йокуса піти з нею до ресторану.

— Зрештою тобі треба щось попоїсти,— пояснила вона.— Не можна ж увесь час сидіти в номері й дивитися на стіни. Це справі не зарадить. А ти кінець кінцем захворієш.

Отож вони сиділи в "Золотому поросяті" — так називався ресторанчик,— і тепер Йокус дивився не на стіну, а в свою тарілку. Він не з'їв жодного шматочка й не промовив жодного слова. Так тривало вже півтора дні, і Розу це дуже непокоїло. Він випив чашку м'ясного бульйону, і то було все.

Аби хоч трохи потішити Йокуса, Роза сказала:

— Завтра, ну, найпізніше післязавтра Максик буде з нами. Він надто хитрий і меткий, щоб його могли втримати під замком. Його не втримали б і десятеро коней.

— На жаль, його тримають не коні, а злочинці,— відказав Йокус.— Хтозна, що вони заподіяли малому.— Він зітхнув. І похитав головою.— їх навіть не вабить висока винагорода. А я ж так сподівався, що вони саме через неї мені зателефонують.

— Вони бояться поліції.

— Заради Максика я б їх не виказав,— мовив Йокус і знову втупився в тарілку.

Розі Марципан теж не хотілося їсти. Але вона, не подавши й знаку, з'їла кілька шматочків, гадаючи, що й він, хоча б із неуважності, їстиме теж. Та все було марно.

Поки вона копирсалася виделкою в тарілці з телячим гуляшем, за сусіднім столом раптом зірвався з місця якийсь добродій і чимдуж затопив ляпаса газетяреві, що ходив по залу, продаючи вечірню газету.

— Що це ви здумали? — закричав добродій.— Негайно покладіть на місце мої сірники.

— Браво! —: вигукнув хтось за сусіднім столиком.— Я теж відважу йому доброго ляща!

— У мене він також хотів поцупити сірники! — крикнув третій.— Кельнере, негайно покличте сюди директора!

Знялася справжня веремія. Газетяр тримався за щоку. Добродії тримали газетяра. Старший кельнер привів директора. Директор гукнув

молодшого кельнера. Молодший кельнер привів з найближчого перехрестя поліцейського. Поліцейський дістав із кишені записника.

— Я взагалі не знаю, чого вам треба,— сердився газетяр.— Увесь час передають по радіо, щоб люди пильнували, бо вкрадено Чоловічка! Та коли хтось пильнує і, приміром, зазирає в чужі сірникові коробки, чи не сховано там Чоловічка, то за свою пильність він дістає ляпаса. Це мені зовсім не до вподоби, пане вахмістре!

Почувши це, всі відвідувачі й поліцейський одразу заприятелювали, всі перепрошували один одного. І навіть газетяр уже не сердився. Він миттю розпродав усі вечірні газети зі своєї великої торби і, задоволений, пішов

із ресторану. А вахмістра пригостили пивом біля прилавка.

Тепер у всьому залі, куди не глянь, читали вечірню газету. Вона була новісінька, та нічого нового про Максика не повідомляла. Тільки один репортер присвятив свою невеличку статтю загадковому злочинові. Усі відвідувачі "Золотого поросяти" взялися ту статтю читати, і їхня їжа прохолола. Роза Марципан і Йокус, прихилившись одне до одного, теж читали газету. На першій сторінці праворуч угорі стояло:

ЗАГАДКОВЕ ЗНИКНЕННЯ ЧОЛОВІЧКА

Де він? Де його сховано? На якій вулиці? В якому будинку? В якій кімнаті? Все місто затамувало віддих. Усе місто безпорадне. Комісар кримінальної поліції знизує плечима. Він і його співробітники мають такий вигляд, ніби ніч не спали. Що вони досі виявили? Білу кельнерську куртку в смітниці. І крамницю, де куртку куплено.

А ще? Нічого. Хто був покупець? Той удаваний кельнер? Чи його спільник? Що зробив злочинець по тому, як украв Чоловічка? Сів у машину, яка на нього чекала? Або пішов пішки, щоб загубитися в натовпі?

До кримінальної поліції звідусіль без упину телефонують і пишуть. Робота величезна, наслідки нікчемні, результат — нульовий. Але наша пильність не слабне.

Хай навіть тисяча підказок і здогадів ввели нас в оману, та наша праця була б щедро винагороджена, якби тисячу перший здогад сприяв поверненню живого-здорового Чоловічка, цього улюбленця всього міста.

Справи були кепські. Дуже кепські. Ніхто не знав ні вулиці, ні будинку, ні кімнати, де ув'язнили Максика. А скільки ж є вулиць, будинків та кімнат у великому місті з населенням понад один мільйон!

Сам Максик теж не знав, де він опинився. Кімната, що в ній стерегли його Бернгард і голомозий п'янюга Отто, була однією з тих дешевих умебльованих кімнат, які схожі одна на одну, ніби фабричний готовий одяг. Та якби то був навіть салон із венеціанськими дзеркалами й автопортретом Гойї на стіні, хіба це зарадило б малому в'язневі? Він однаково не зміг би дізнатися ні про номер будинку, ні про назву вулиці!

Проте Максик мав перевагу в одному — і над Йокусом, і над Розою Марципан, і над поліцією, і над цирком, і над усім світом: він єдиний знав, що живий і здоровий. А весь світ цього не знав. І Максика страх як турбувало те, що Йокус страх як турбується за нього. Отже, справи були кепські. Дуже кепські.

Обидва злочинці пильно стежили за малим. Здебільшого вдвох. Вони не залишали його самого ані на півсекунди. Навіть уночі. Один із них завжди сидів біля сірникової коробки і стеріг Максика. їсти вони ходили

по черзі. А їли щодня в різних ресторанах, аби не привернути до себе уваги.

Невеличкі страви для Максика готував і варив Отто на газовій плитці. Робив він це радше погано, ніж добре, хоч ніби й старався.

— Наїдайся,— завжди казав він.— Бо якщо захворієш або вріжеш дуба, Лопес звелить нас повісити догори дригом.

— А хто то такий — сеньйор Лопес? — спитав Максик.

— Не твоє собаче діло! — розсердився Отто і гнівно блиснув на нього своїми сизуватими очима.

Максик посміхнувся й замовк. Тоді раптом сказав:

— Відчиніть, будь ласка, вікно. Мені душно.

Отто, крекчучи, підвівся, розчинив вікно і знову сів на місце.

За кілька хвилин Максик почав удавати, що мерзне.

— Мені холодно. Зачиніть, будь ласка, вікно!

Отто, крекчучи, підвівся, зачинив вікно і знову сів на місце.

За п'ять хвилин Максик спитав:

— Щось іще зосталося від ананасного тістечка? Отто, крекчучи, підвівся, зазирнув у шафу, знову сів

на місце і пробелькотів:

— Ні, ти його зжер.

— То підіть, будь ласка, до цукерні й принесіть мені ще одне тістечко.

— Ні! — закричав Отто так голосно, що стіни затремтіли.— Ні, малий шахраю! — Та нараз похопився, що відповідає за Максикове добре самопочуття, перемігся й додав лагідно, як тільки міг: — Я принесу тобі тістечко, коли Бернгард повернеться з обіду.

— Наперед дякую,— чемно сказав Максик.

Він напружено чекав якоїсь події. Що хтось постукає або подзвонить у двері помешкання й люто спитає, чому серед білого дня знімають такий галас у хаті. Саме для цього Максик і доводив голомозого Отто до нестями. Хай собі кричить, ніби його ріжуть!

"Дивно,— міркував Чоловічок.— Невже в усьому будинку тільки дві кімнати? Невже тут більше ніхто не живе? І ніхто не стукає і ніхто не дзвонить... Де ж я опинився?"

Він не признавався собі, як йому зле. Але в глибині душі страшенно боявся. Ви можете це зрозуміти?

Найдужче він боявся Бернгарда, бо той ніколи не кричав. Але голос у нього був такий холодний, немов лунав просто з холодильника. Коли він говорив, можна було змерзнути. І Максик остерігався чіплятися до нього. На щастя, Бернгард здебільшого щезав із дому. Коли він повертався, Отто завжди питав:

— Що нового?

І Бернгард майже завжди відповідав:

— Нічого. Або:

— Як буде щось нове, то я й сам розповім. Або:

— Припни язика! / Або:

— Ану, йди обідати! Шквар!

Один-єдиний раз у розмові з Бернгардом голомозому Отто урвався терпець. Він спересердя крикнув:

— З мене вже досить! Не хочу стирчати в цій халабуді й слугувати, наче покоївка, цьому карликові. Коли ми вже полетимо?

Бернгард глянув на нього, як на старого цепного собаку, й холодно відказав:

— Треба зачекати, щоб фараони перестали так пильно стежити. Це триватиме ще кілька днів.

— От же вшелепалися ми в багнюку! — лаявся Отто.— Якби робили по-моєму, то вже давно б тут не сиділи.

Бернгард кивнув головою:

— Авжеж! Якби робили по-твоєму, то вже давно ми б сиділи у в'язниці.

Отто вихилив склянку горілки, підвівся, крекчучи, з місця й подався обідати. Бернгард сів на його стілець і взяв газету.

За якусь мить Максик, дивлячись на нього невинними, наче незабудки, очима, спитав:

— А куди ми поїдемо?

— Часом я погано чую,— відповів Бернгард, не опускаючи газети.

— Та гаразд, я можу й голосніше сказати,— запевнив хлопець. І крикнув щосили: — А куди ми поїдемо?

Бернгард повільно поклав газету.

— Тепер я тебе почув,— тихо сказав він, аж зелений з люті.— Та не клопочись даремно, карлику нещасний. Тут ніхто тебе не почує.— Він знов узявся за газету.— Проте я раджу тобі поводитися пристойно. Бо маю завдання привезти тебе туди живим. Живим і, по можливості, здоровим. І за це я дістану великі гроші. Отже, я зацікавлений, щоб ти не захворів чи не потрапив часом під мій підбор. Ти мене розумієш?

— Розумію,— відказав Максик, стримуючись, щоб не клацати зубами. ,

— Та якщо ти чинитимеш мені усякі пакості, то я можу й плюнути на гроші. Бувало, що й більші за тебе люди раптом умирали.

Максика так морозом і всипало.

— Отож будь слухняним хлопцем,— вів далі Бернгард,— і дбай про своє дорогоцінне здоров'я.

Він знову розгорнув газету і взявся читати спортивні новини.

У Максика в душі зростали турбота і тривога. Поліція та Йокус його не знайшли. Не подіяла й обіцянка високої винагороди. І Максик не знав, що буде далі.

Вночі, коли голомозий Отто вклався на канапу й заснув, Максик обстежив усю кімнату. Він зліз зі столу, видряпався вгору по гардині і притулився до вікна. Що він побачив? На тому боці вулиці — будинки, вдалині — дзвіниця. А вікно міцно зачинене.

Він зліз на підлогу і заходився ретельно обстежувати стіни й насамперед двері. Але ніде не було й найменшої шпаринки, крізь яку він міг би пролізти. Та й що було б, якби він опинився в коридорі? Там іще були двері! Двері з їхнього помешкання. Вхідні двері. Щонайменше двоє дверей.

Думати про шпаринки, яких однаково немає, шкода часу. Він сидів у цій диявольській кімнаті, сидів міцно, як цвях у стіні. А час минав, і спинити його неможливо. Незабаром обидва злочинці, яких він знав тільки на ймення, уже сидітимуть у літаку. І ніхто не побачить сірникової коробки у Бернгардовій кишені.

У тій коробці будуть зовсім не сірники. Замість них там лежатиме приспаний на кілька годин хлороформом Максик Піхельштайнер, знаменитий Чоловічок, про якого весь світ уже нічого не почує і ніколи вже його не побачить. І не тільки увесь світ, а — що в тисячу разів гірше — і уславлений чарівник, професор Йокус фон По-кус.

Максик зціпив зуби.

"Я не можу байдики бити,— думав він.— Я повинен вийти з кімнати. І то мерщій! Нема як? Невже я нічого не можу вигадати? Невже я надто дурний для цього? Сміх та й годі!"

Розділ дев'ятнадцятий

ВИЧЕРПНІ ВІДОМОСТІ ПРО СЕНЬЙОРА ЛОПЕСА. ФОРТЕЦЯ У ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ. КАРТИНИ РЕМШАТА ТА ІНКАССО. АВІАКВИТКИ НА П'ЯТНИЦЮ.

УДАВАНА ХВОРОБА ШЛУНКА. ГОЛОМОЗИЙ ОТТО МЧИТЬ ДО АПТЕКИ. МАКСИК СИДИТЬ

НА САДОВІЙ БРАМІ.

У середу сталося багато подій. Отто вже зранку добряче хильнув і самохіть узявся розповідати всяку всячину про таємничого сеньйора Лопеса. Згодом із міста повернувся Бернгард, показав Отто авіаквитки на п'ятницю, які він купив, та невдовзі знову пішов з дому, бо вже зголоднів.

— Я обідатиму в "Кривому кубі",— сказав він,— а за годину заміню тебе.

— Гаразд,— озвався Отто.— Якщо в них є свиняча печеня з квашеною капустою, то замов мені дві порції. Цього досить. Сьогодні в мене щось немає апетиту.

Коли Бернгард пішов, Максикові раптом страшенно заболів живіт, і хлопець став так стогнати й жалібно зойкати, що Отто позатуляв собі вуха. Та мені здається, спершу слушно було б переказати все, що кілька годин тому голомозий Отто розповів про сеньйора Лопеса.

Отже, ще до сніданку Отто добряче надудлився. Був п'яний як ніч. Він, либонь, переплутав пляшку горілки з кавником. Або помилково прополоскав горло малиновою наливкою. Хоч би як там було, але він несподівано почав:

— Отой Лопес — справжній добродій. Сеньйор — це означає пан. Скажений пан, цей добродій. Багатший за Британський банк. На кожному пальці в нього — по два-три персні. За один такий перстень я зміг би купити Швейцарію! Та що мені з тієї Швейцарією робити? Ну, а Лопесу належить три чверті всієї Південної Америки! Мідь, і цинк, і кавові зерна, і срібло, і фа... фа...фазенди з безліччю биків, самі бики, від

пасовиська до консервів, марш, марш у бляшанки! Він має справжню фортецю. Між Сант-Яго і Вальпараїсо. З власним аеродромом і сотнею снайперів, які зугарні в мухи з лапи вибити сигарету.

Максик не витримав і засміявся.

— Тихо! — звелів Отто.— Над Лопесом не посмієшся. То тільки так здається. Коли десь украдуть картину, що коштує найменше мільйон, то за тиждень вона вже висить у нього в підземній галереї. Навіть коли це справжній Адольф Дюрер, аба Ремшат, або такий сучасний художник, як славетний Інкассо...

— Пікассо,— виправив його Максик.— І Рембранд, і Альбрехт Дюрер.

— А, байдуже,— сказав Отто і хильнув іще горілки.— Головне, що всі ці картини висять у Лопеса в підвалі. Цього ніхто не знає. Навіть Інтерпол. Та якби хто й дізнався, однаково не міг би нічого зробити. Снайпери нікого б не впустили до фортеці.

— А що таке Інтерпол? — спитав Максик.

— Це скорочено від... від інтернаціональної поліції. Бернгарда й мене вона колись мало не зловила! Це як ми викрали циганку і хотіли на лісабонському аеродромі сісти у власний Лопесів літак. Та якось все добре минулося.

Ну, тепер вона вже два роки живе в його замку і щодня повинна розкидати йому карти. Ворожить, чи купувати йому акції на біржі, чи ще зачекати. Або що в нього з печінкою, бо він, на жаль, п'є і забагато переживає. Або чи прийде першим котрийсь із його скакунів...

— А навіщо йому я? — насторожився Максик.— Чому він хоче, щоб цього разу ви викрали мене й привезли туди?

Отто налив собі повну чарку. Пляшка вже була майже порожня. Він прополоскав собі рота горілкою, закашлявся, засопів і сказав:

— Чоловікові нудно, через те він усе й збирає. Картини й людей. Немов поштові марки. Хоч би скільки вони коштували. Звелів колись викрасти цілий балет. Виключно гарненьких дівчат. Щовечора вони повинні йому танцювати. Гадаєш, Лопес їх колись випустить? Ніколи! Навіть як стануть бабусями. Не можна. Бо вони відразу на нього донесуть. Правильно я кажу? Він тримає у себе ще й знаменитого професора. Бо той знається на картинах і може сказати, чи картина справжня, чи підроблена.

— А як професор його обдурить?

— Колись він спробував.— Отто вишкірив зуби.— Це дуже відбилося на його здоров'ї. Пустощів Лопес не любить.

— А я йому навіщо? — тремким голосом спитав Максик.

— Хтозна. Він хоче тебе мати, значить — матиме, і квит! Може, тому, що ти такий незвичайний. Наче теля з двома чи трьома головами.

Максик дивився на Отто, на його вуха, що стирчали врізнобіч. "Немов чашка з двома вушками,— подумав він. А тоді рішуче сказав собі: — Я повинен звідси тікати! Тепер саме слушна година!"

Я вже згадував про те, що прийшов Бернгард.

— У п'ятницю ми вилітаємо,— оголосив він і показав авіаквитки.

Він побув недовго і подався до "Кривого куба" обідати, пообіцявши за якусь годину замінити Отто, дарма що той не мав ніякого апетиту: дві порції свинячої печені з квашеною капустою, на думку п'янички, були цілком достатні.

"За годину Бернгард повернеться,— міркував Максик.— Треба діяти. Авіаквитки в нього вже є. Тепер або ніколи!"

От через це раптом і почав Чоловічкові страшенно боліти живіт, малий так стогнав і жалібно зойкав, що Отто затулив собі вуха руками.

Якщо ви нічого не скажете сп'янілому Отто, то я відкрию вам таємницю. Ніхто нас не чує? Ні? Отже, скажу по секрету: насправді в Максика живіт зовсім не болів! І серце не боліло, й ноги не судомило. І взагалі нічого не боліло. Він тільки удавав, ніби боліло. Такий був його задум.

— А-й-а-й-ай-ай! — стогнав він.— Ой-ой-ой! — зойкав він.— Е-е-е-е! — плакав він, звиваючись, мов хробак, у своїй сірниковій коробці.— Лікаря! — закричав він.— Негайно! А-й-а-й-а-й! Мерщій, мерщій!

— Де я візьму тобі лікаря? — занепокоївся Отто.

— Приведіть! — кричав хлопець:— Приведіть лікаря! Негайно!

— Ти що, з глузду зсунувся? — загорлав Отто.— Усе місто тебе шукає, а я мушу вести сюди, в дім, лікаря, щоб він виказав нас поліції?

— А-й-а-й-а-й! — стогнав Максик і ще дужче крутився.— Допоможіть, я вмираю!

— Тільки спробуй! — вигукнув Отто.— Цього ще бракувало! Не бійся, не вмреш! Лопес поскручує нам в'язи, якщо ми приїдемо без тебе.— Голомозий страшенно перелякався.— Де тобі болить?

Максик схопився за живіт.

— Отут! — жалібно простогнав він.— Ой-ой-ой! Живіт аж корчі зводять! Таке часом зі мною буває, ой-ой-ой! Швидше лікаря! Або хоча б валеріанових крапель!

Він ревів, як вісім гієн уночі.

— Валеріанових крапель? — прохрипів Отто, витираючи носовиком собі обличчя.— Де я візьму валеріанових крапель?

— В аптеці! — крикнув Максик.— Бігом, бігом! Ай-ай-ай!

— Я не можу вийти з кімнати! — гаркнув Отто.— Випий трохи горілки! Це теж ліки! — Він підняв пляшку. Вона була порожня.— От халепа!

— В аптеку! — стогнав Максик.— Або...

Він, стогнучи, випростався, став жадібно хапати повітря, а тоді вже лежав тихо, немов колодочка.

Отто перелякано втупився в сірникову коробку. Він зовсім очманів.

— Ти що, знепритомнів?

— Ще не зовсім,— прошепотів Максик. Він закочував очі й тихенько цокотів зубами.

— Я замкну двері до кімнати, побіжу до аптеки й одразу ж повернуся! Збагнув?

— Еге.

Отто надів капелюха, вибіг із кімнати, двічі крутонув ключа в замку, сховав ключа до кишені штанів, побіг, зашпортуючись, коридором, хряпнув вхідними дверима, замкнув їх, сховав і цього другого ключа до кишені і збіг сходами вниз. Із дому. Через присадок і садову браму. Де ж та аптека? Або хоча б аптечна крамничка?

— Валеріанові краплі для карлика,— кряхтів він.— І пляшку горілки для бідолашного Отто.

Кімнату замкнено. Аж поки Отто повернеться, ніхто не зможе ввійти й ніхто не зможе вийти. І Максик теж. Але це вже його не турбувало.

Та ну? Чого ж не турбувало? Ви знаєте чого? Напевне, ви вже вгадали. Ні? Тоді слухайте!

Максика це не турбувало тому, що його вже не було в кімнаті. Він залишив її разом із Отто. А як саме? Звичайна річ — на спині в Отто! В цьому й полягав його задум.

Чоловічок і не сподівався, що Отто приведе лікаря. Жодної секунди не сподівався. Але лікар увіходив до його задуму. Голомозий у тисячу разів швидше погодиться бігти до аптеки, ніж до лікаря. Так гадав Максик, і так воно й вийшло.

Знімаючи з вішака капелюха, Отто повернувся спиною до сірникової коробки — і в ту ж мить Максик безгучно стрибнув й опинився на його піджаку, а тоді поліз вище. Для такого славетного артиста це було за іграшки.

І коли Отто замикав кімнату й помешкання, біг сходами, через парадні двері, а тоді через присадок,— увесь час Максик сидів у нього на плечі.

Біля садової брами він перестрибнув на залізні грати. І це йому вдалося. Не марно він стільки вчився в цирку. Правда, у Максика трохи заболів лоб. Адже залізо — це не гума.* Мабуть, буде рубець або гуля, або й те й те вкупі. Та дарма!

Тепер Максик сидів на одному з двох кам'яних цоколів по краях садової брами, прикрашених зверху кам'яними кулями. Хлопчик виліз на самий вершечок кулі й глибоко вдихав повітря. Пахло ясмином. І волею!

Максик був неймовірно щасливий. Але для ясмину й щастя слушний час іще не настав. Треба іти звідси. Іти далі. Отто незабаром повернеться. А менше як за годину прийде з "Кривого куба" Бернгард. Тепер кожна хвилина дорожча за цілий рік у спокійні часи.

Вулиця була порожня, ніби на світі не існувало людей. Будинки по той її бік стояли тихі, немов вимерли.

Максик обернувся і глянув на двері будинку, звідки вони з Отто щойно вийшли. Біля дверей висіла синя табличка з білим номером будинку. А під номером невеличкими білими літерами була виведена назва вулиці.

— Вулиця Кікельган, дванадцять,— пробурмотів Максик.— Кікельган, дванадцять.

Коли він прошепотів це втретє, у будинку навпроти, на першому поверсі, відчинилося вікно. На підвіконня виліз хлопець, дістав із коричневого кулька вишень і, беручи одну за одною в рот, почав випльовувати кісточки на вулицю. Він цілився в зелений дитячий м'ячик, що лежав на асфальті, й робив це зовсім непогано.

Розділ двадцятий

ХЛОПЕЦЬ ІЗ ВИШНЯМИ СЕРДИТЬСЯ. ЙОГО ЗВАТИ ЯКОБ. МАКСИК ТЕЛЕФОНУЄ Й ЧЕКАЄ ДАЛЬШИХ ПОДІЙ. АВТОМАШИНИ НОМЕР ОДИН, І НОМЕР ДВА, І НОМЕР ТРИ. ГОЛОМОЗИЙ ОТТО ЇДЕ В МАШИНІ. МАКСИК ЇДЕ В МАШИНІ. ЯКОБ ЇДЕ В МАШИНІ. НА ТИХІЙ ВУЛИЦІ ЗНОВУ СТАЄ ТИХО.

— Алло! — вигукнув Максик.

Та хлопець у вікні навіть не поворухнувся й далі вправлявся в стрілянині. А хіба то легко — поцілити вишневою кісточкою в зеленого м'яча!

Будь-який матрос напевне поцілив би. Кожний хлопець знає, що матроси чудово плюються. Та, ставши штурманами й капітанами, вони вже поступаються в цьому мистецтві. Напевне, з віком вони його втрачають.

— Алло! — гукнув Максик іще дужче.

Хлопець глянув на вулицю, але, нікого не побачивши, став і далі старанно цілитися.

Максик занепокоївся. Адже час збігав. Що робити? Як привернути увагу того хлопця? На щастя, він раптом надумав таке, що мало принести безперечний успіх. "Я так довго тебе дрочитиму,— вирішив Максик,— аж поки ти розлютишся".

Отже, він знову голосно крикнув:

— Алло-о-о!

А що хлопець і тепер не звернув на це найменшої уваги та поклав до рота ще одну вишню, то Максик загорлав:

— Ти що, бовдуре, геть оглух?

Хлопець стенувся, проковтнув вишню разом із кісточкою і грізно глянув у Максиків бік. Якому нахабі належить цей противний висклявий голос?

— Не роби такого безглуздого обличчя! — закричав Максик.— Бо твої батько з матір'ю задурно віддадуть тебе на першому ж розпродажу!

Хлопець миттю скочив на підвіконня.

— Це вже занадто! — крикнув він.— Ну, стривай!

Він стрибнув на асфальт, перебіг вулицю, спинився біля садової брами, міцно стиснувши кулаки. І не побачив жодної людини навкруг.

— Ану, виходь, боягузе! — нестямно загорлав він.— Виходь із кущів, нахабо! Я тебе зараз на порох зітру!

Максик голосно засміявся.

Хлопець підвів голову, побачив Масика вгорі на цоколі брами і аж роззявив рота. Він хотів щось сказати, та не зміг здобутися на жодне слово.

— Ти знаєш, хто я такий? — спитав Максик. Хлопець жваво кивнув головою.

— Хочеш мені допомогти?

Хлопець кивнув головою ще жвавіше. Очі в нього заблищали.

— Мені довелося тебе розсердити,— пояснив Максик,— інакше ти сюди не прийшов би. Пробач.

Хлопець знову закивав головою. Або й досі кивав. Та нарешті він спромігся вимовити:

— Нема про що й балакати, Чоловічку. Я вже це забув. Мене звати Якоб.

— А мене Максик. Ви маєте телефон? Якоб кивнув головою.

— Простягни руку,— сказав Максик.— Тільки не зітри мене на порох.

Якоб спаленів по самі вуха і простяг руку вгору. Максик стрибнув із цоколя вниз. Просто на середину розкритої долоні.

Якоб перебіг вулицю, посадовив Чоловічка на підвіконня, видряпався вгору по стіні і стрибнув у кімнату. Тоді знову схопив Максика і підбіг до письмового столу. На ньому стояв телефон.

— Куди ти хочеш телефонувати? — спитав Якоб.

— До поліції,— пояснив Максик.— Я зателефонував би до Йокуса, та ти його не знаєш.

— Та ні, я, звичайно, знаю професора Йокуса фон Покуса. Я обох вас знаю. Завдяки цирку, й телебаченню, і газетам, і взагалі!

— Коли я зателефоную Йокусові, він одразу ж прийде і скрутить голову голомозому Отто. А насамперед — Бернгардові. І тільки заважатиме поліції.

— Зрозуміло,— погодився Якоб.— Отто і Бернгард тебе викрали.— Він глянув на вирізку з газети, що лежала під склом письмового стола.— Ось звернення поліції. З телефонним номером і взагалі...

— Чудово, чудово, друже Якобе! — вигукнув Максик і задоволено — нарешті, знову! — потер собі руки.— Коли хтось озветься, то поклади трубку на стіл, гаразд? Я сам говоритиму.

Якоб набрав телефонний номер і за мить сказав:

— З'єднайте мене, будь ласка, з комісаром Штайнбай-сом. Він не має часу? Шкода. Тоді передайте йому щире вітання від Чоловічка!

Якоб посміхнувся Максикові й пробурмотів:

— Здається, подіяло. Поліцейський мало не оглух! За три секунди з телефонної трубки почувся такий

гучний голос, ніби комісар стояв у кімнаті:

— Штайнбайс слухає! Що сталося? Що-о-о? Максик укляк біля телефонної трубки й закричав:

— Говорить Чоловічок! Максик Піхельштайнер! Я втік! З будинку на вулиці Кікельган, дванадцять. Отто зараз повернеться! А я тепер у будинку навпроти...

— Номер будинку сімнадцять,— швидко прошепотів Якоб.— У Гуртігів. Перший поверх ліворуч.

— Номер будинку сімнадцять, у Гуртігів, перший поверх ліворуч. Ви мене зрозуміли? Хвилинку, мені треба перебігти до другого краю трубки.

— Зараз ми будемо в тебе! — крикнув комісар кримінальної поліції.— Будь обережний. Що ти ще хочеш?

Максик знову побіг на другий край трубки і від хвилювання майже всунув туди голову.

— Не вмикайте, будь ласка, сирени і синьої блимавки. Отто ще в аптеці, він одразу пронюхає небезпеку! А головна, найголовніша справа, пане комісаре, ні, пане місіонере, ой-ой, я зовсім заплутався. Нічого не кажіть Йокусові! Ще нічого, нічого! Прошу, прошу і тричі прошу! Він так завжди хвилюється! Чи добре йому ведеться? І Розі Марципан теж? І...

Якоб притис телефонну трубку до вуха і махнув рукою.

— Тихо, як у лісі. Мабуть, хвацький комісар саме стрибає з четвертого поверху просто в автомашину. З двадцятьма револьверами в кишенях.

— Поволі їдеш — швидше доїдеш,— сказав Максик.— Віднеси мене, будь ласка, до вікна!

Якоб поклав трубку.

— Це для мене — велика шана, пане фон Піхельштайнер.

Вони сиділи перед розчиненим вікном і нетерпляче ждали дальших подій. Хто перший з'явиться? Комісар кримінальної поліції Штайнбайс із своїми людьми? Чи голомозий Отто з валер'янкою?

Якоб знову цілився вишневими кісточками в зеленого м'яча, та ніяк не втрапляв.

— Плювати в ціль взагалі дуже важко,— визначив він.— Майже так важко, як жити.

— Чого це тобі важко жити? — спитав Максик.

— Любий друже! — зітхнув Якоб.— Хіба не важко? Батько поїхав. Мати поїхала. Син харчується ягодами. Хіба це не сумно?

— А коли вони тебе покинули? — злякався Максик.

— Сьогодні вранці.

— Назавжди?

— Не зовсім. Завтра ввечері вони повернуться. І обидва засміялися.

— До тітки Анни прилітав лелека,— повідомив Якоб.— Я ніяк не міг відмовити моїх батьків. А вони неодмінно схотіли подивитися на лелеку й на ляльку.

— І вони залишили тебе тільки з цим кулечком вишень?

— Та ні! — трохи образився Якоб.— Я був багатий, як три повнісінькі скарбнички. Мав харчуватися в кав'ярні. Сьогодні вдень, і сьогодні ввечері, і завтра вдень. Та...

— Що та?

— Коли я йшов до школи, на вулиці стояв Фріц Грі-біц і плакав. І тримав на руках свою таксу, яка завжди проводжала його до школи, а потім зустрічала. Таксу переїхав на смерть автомобіль. Вона звалася Пуффі.

— Ой! — вигукнув Максик.

— Тоді ми зібрали гроші. На похорон і на нову Пуффі. А коли зайшли до класу, вчитель одразу глянув на годинника. Старий, ти й не уявляєш, який він був сердитий. А тут іще зарюмсаний Фріц... І мертва такса у швейцара.... І тільки вісімдесят пфенігів до завтрашнього вечора... І весь час вишні... То хіба не важко жити?

Максик співчутливо кивнув головою. Він старанно гриз вишню, міцно тримаючи її обома руками, ніби це була не вишня, а велетенський гарбуз, що одержав золоту медаль на всесвітній виставці.

— Зачекай трохи, Якобе,— сказав Максик,— і ми їстимемо з тобою ананасні тістечка.

— Знову фрукти! — сумно мовив Якоб.

Комісар кримінальної поліції Штайнбайс та інспектор Мюлер-другий швидко йшли вулицею Кікельган. Три автомашини з їхніми людьми чекали за рогом у провулку.

— На тому боці — будинок номер дванадцять,— сказав інспектор.— Там його замкнули.

— Дуже тиха вулиця,— озвався комісар. І тут же схопився за щоку.— Хто це стріляє вишневими кісточками?

— Пробачте,— крикнув якийсь хлопець.— Я хотів поцілити в зелений м'яч!

— Хіба я схожий на зелений м'яч? — розсердився комісар.

— Номер сімнадцять, перший поверх, ліворуч,— сказав інспектор Мюлер-другий.— Ми прийшли.

Комісар підійшов до розчиненого вікна.

— Твоє прізвище випадком не Гуртіг?

— Аякже, моє прізвище Гуртіг,— відповів Якоб.— Тільки тут не може бути й мови про випадок.

Інспектор Мюлер-другий вишкірив зуби.

— Ми з кримінальної поліції! — буркнув комісар.— Хочемо забрати Чоловічка.

— Це багато хто хоче,— визначив Якоб.— Покажіть ваші посвідчення.

Комісарові Штайнбайсу нараз страшенно зачесалися руки. Але він дістав посвідчення і показав його зухвалому хлопчиськові.

Якоб старанно роздивився посвідчення й сказав:

— Це справжня поліція, Максику.

Тільки тепер Максик висунув голову з підвіконня.

— Ласкаво просимо, панове! Як йому ведеться?

— Кому?

— Йокусові.

— Звикає голодувати,— сухо повідомив комісар. Обличчя в Максика потьмяніло. Та лише на якусь

мить. Тоді воно знову засяяло, і хлопчик радісно потер собі руки.

— Сьогодні ввечері він з'їсть не менше чотирьох шніцелів! Як приємно буде дивитися на це!

Нараз вони почули квапливу незграбну ходу. Максик виліз на вікно.

— Це голомозий Отто,— прошепотів він.

Отто йшов, кривуляючи, по тому боці вулиці й обіймав руками чималу пляшку.

— То стільки валер'янки? — спитав вражений Якоб. Максик тихенько засміявся.

— То горілка! Його пляшка була порожня. Тож він і побіг хутчій до аптеки.

— Ну, берімося до діла,— сказав пан Штайнбайс панові Мюлеру-другому.

— Хвилиночку! — прошепотів Максик.

Він стрибнув на рукав комісара поліції, і не встигли б ви порахувати до трьох, як він уже сидів у нього в нагрудній кишені.

Вони перетнули дорогу Отто, коли той саме збирався зайти до будинку номер дванадцять.

— Чого вам треба? — злісно спитав він і скоса зиркнув на обох чоловіків. .

— Кримінальна поліція,— сказав комісар.— Ви заарештовані.

— Ти ба, що ви кажете! — глузливо мовив Отто і крутнувся, щоб тікати.

Та пан Мюлер-другий був спритніший. Він міцно схопив Отто.

— Ой! — вигукнув той і випустив із рук пляшку. Вона розбилася.

Пан Штайнбайс свиснув у свій гучний свисток. З провулка виїхали три автомашини й враз загальмували. Шестеро поліцейських у цивільному одязі вискочили з них на вулицю.

— Машина номер один одразу ж відвезе заарештованого до управи, — наказав комісар.— Інспектор і люди з машини номер два обшукають будинок і квартиру.

— Другий поверх ліворуч,— пояснив Максик.— Ключі лежать в Отто в правій кишені штанів.

І вже поліцейський витяг звідти ключі. Отто, наче вражений громом, глянув на нагрудну кишеню комісара. А тоді загорлав:

— Ах ти ж малий плюгавець! Як це ти...

Та не встиг він догорлати до кінця, як уже сидів у машині номер один поміж охоронцями, і вона рушила. Поліцейський із машини номер два доповів:

— Пане комісаре! Дві хвилини тому з поліційної управи по радіо нас повідомили, що будинок номер дванадцять на вулиці Кікельган належить одній південноамериканській торговельній фірмі.

— Це мене зовсім не дивує,— озвався Максик.— Все пов'язано із сеньйором Лопесом.

Інспектор Мюлер-другий вражено спитав:

— А що тобі відомо про Лопеса?

— Небагато,— сказав малий.— Але тепер це навіть забагато.

Пан Штайнбайс енергійно кивнув головою.

— Він слушно каже. Нам треба поспішати. На машину номер два залишаємо будинок. А машина номер три повезе мене й Максика до професора в готель.

— Ні,— заперечив Максик.— Нам треба їхати до "Кривого куба", щоб заарештувати там Бернгарда. Він саме обідає. Бернгард удесятеро гірший за голомозого Отто. Це він був несправжнім кельнером у білій куртці!

Комісар засміявся.

— Максик усе знає! Отже, машина номер три їде до "Кривого куба"!

Він усівся біля водія й намацав у кишені револьвер.

— Хвилинку! — вигукнув поспішно Максик і висунувся з комісарової кишені.— Нехай друга машина привезе мою сірникову коробку, дуже прошу. Бо інакше мені доведеться спати у великому ліжку.

— Який жах! — співчутливо сказав інспектор Мюлер-другий і побіг із своїми людьми до будинку.

— Чого ви ще чекаєте? — спитав комісар водія машини номер три.— Гайда, гайда!

— Гайда, гайда не виходить,— пояснив водій.— На підніжці стоїть якийсь хлопець.

Крізь шибку в машину зазирнув Якоб.

— Мене, здається, хотіли пригостити ананасним тістечком чи ні?

Максик зітхнув так, як зітхають востаннє або принаймні у передостанній раз.

— Це просто ганьба,— пробелькотів він.— Коли найважче вже позаду, я раптом забуваю моїх добрих друзів!

Якоб Гуртіг притьмом сів до машини.

— Не плети дурниць, старий! — сказав він. Машина номер один із голомозим Отто їхала до полі-

ційної управи. Машина номер три поспішала до "Кривого куба". А машина номер два стояла перед будинком номер дванадцять.

Вулицю Кікельган і зелений дитячий м'яч оповивала така сама тиша, як і півгодини тому.

На асфальті виблискували скалки розбитої пляшки з-під горілки. І більше нічого на вулиці не змінилося.

Розділ двадцять перший

КОЛОТНЕЧА В "КРИВОМУ КУБІ". ЯКОБУ БІЛЬШЕ ДО ВПОДОБИ ТЕЛЯЧА ВІДБИВНА. СЛЬОЗИ Й ТРЕНУВАННЯ. МАРЦИПАН З МУРАШКАМИ. ГОСТРА ГІРЧИЦЯ. ХТО ОДЕРЖИТЬ ВИНАГОРОДУ? МАКСИК УДАЄ ГОЛОМОЗОГО ОТТО. ЯК ЗВЕТЬСЯ НАЙМЕНШЕ П'ЯТИЗНАЧНЕ ЧИСЛО?

"Кривий куб" зовсім не був гарним рестораном, але годували там смачно. Цього не заперечиш. Коли суп зварено на м'ясному бульйоні, то тарілка може бути й не порцелянова. Здебільшого трапляється навпаки.

Відвідувачі сиділи за чисто вимитими столами, і їм добре смакувало. Тільки Бернгард і сьогодні був похмурий. Огрядна господиня, ставлячи перед ним десерт, не здивувалася.

— Вам знову не смакує? — сердито спитала вона.

— Незабаром я вилітаю в країну, де справді вміють куховарити.

— То й не заходьте більше до мого ресторану! — сказала вона й забрала в нього з-під носа десерт. (До речі, то був пудинг із малиновим сиропом.)

— Негайно поставте оті погані драглі назад,— холодно наказав він. Ви ж пам'ятаєте його голос, що лунав, наче з холодильника.

— Ідіть звідси, і то негайно,— спокійно мовила вона.— Дві порції свинячої печені для вашого голомозого я залишила. Нехай уже. Але ви? Геть звідси! Грошей мені не треба. Вважайте, що я вас запросила й сама ж вигнала. Геть звідси, мерзотнику!

Розлючений Бернгард схопився був за тарілку.

Господиня відступила на крок назад і кинула тарілку йому просто в обличчя.

Може, хто любить пудинг із малиновим сиропом,— це справа смаку. Я, приміром, терпіти його не можу. Але щоб просто в обличчя? У цьому випадку він нікому не смакує. А Бернгард висунув язика якомога далі й мерщій узявся облизувати малиновий сироп, що стікав йому з лиця. Певне, він боявся заляпати собі білу сорочку, ясно-сірий костюм і вишукану краватку.

А пудинг, справді чудовий пудинг, склеїв йому волосся й позаліплював його зеленаво-сині очі. Він розпачливо жестикулював руками в повітрі й навколо обличчя, шукав серветку, поліз у кишеню штанів по носовичка, та ніщо йому не допомагало. Відвідувачі сміялися. Господиня сміялася. А маленьке дівча за сусіднім столом крикнуло:

— Мамо, пан схожий на свиню!

І всі з реготу аж боки рвали. Та воднораз усі замовкли, затихли. Що ж раптом сталося?

Бернгард ледве розплющив заклеєні сиропом вії, злякався і мав на те всі підстави. Бо круг нього стояли троє чоловіків і аж ніяк не сміялися.

Найгірше було те, що в одного чоловіка з нагрудної кишені визирнув знайомий малюк, показав рукою на Бернгарда і голосно, виразно мовив:

— Пане комісаре, це він!

Після того, як вони здали до Головної поліційної управи заляпаного Бернгарда, Максика мали повезти до готелю. Якоб Гуртіг, що стояв біля автомашини, оголосив:

— Я більше вам не заважатиму.

— Ти поїдеш із нами,— сказав Максик.— Заради ананасного тістечка. І взагалі...

— Звичайно, поїдеш із нами! — підтвердив комісар.— Я повинен записати твої дані. І взагалі...

— Добре,— погодився Якоб.— Мої батько й мати однаково ще в тітки Анни з лелекою. І взагалі...

Усі троє засміялися й швидко поїхали до готелю.

А в готелі, куди інспектор Мюлер-другий встиг уже зателефонувати, зібрався весь персонал, від директора до кур'єрів та хлопчиків-ліфтерів включно. Вони зустріли прибулих у холі гучними вигуками:

— Слава Чоловічкові! Слава! Слава!

Телефоністки кидали вгору оберемки квітів. А головний кондитер простяг Максикові ананасний торт, що був завбільшки з колесо вантажної машини.

— А що я тобі казав? — звернувся Чоловічок до Якоба.— Ананасний торт!

У Якоба витяглося обличчя.

— А нічого іншого тут немає? Це, мабуть, готель "Ананас"? Куди приємніший був би мені готель "Теляча відбивна".

Максик підкликав директора готелю.

— Чи знайдеться у вас в ресторані теляча відбивна?

— Не менше тридцяти порцій,— сказав директор.— Вони ніжні, як масло.

— Скільки ти з'їси? — спитав Максик у Якоба.

— Однієї досить. Тільки якби з картоплею.

— Чудово. Одну телячу відбивну з картопляним гарніром для юного пана,— наказав директор.

— Та ні,— вигукнув Якоб.— Для мене!

Роза Марципан піднялася з Максиком на ліфті. Вона міцно тримала обома руками хлопчика, ніжно притискаючи його обличчя собі до щоки.

— Він уже знає? — спитав Максик. Вона кивнула головою:

— Уже п'ять хвилин. Тільки не хоче іти в хол.

Ліфт спинився. Роза пішла по коридору і постукала в двері.

— Це ми!

Двері розчинилися. Професор простяг обидві руки і сказав:

— Заходьте!

Голос в нього звучав так, ніби він застудився. Роза похитала головою й засміялася.

— Не можу дивитись, коли чоловіки плачуть. Через годину я по вас зайду.

Вона поклала Йокусові в руки Чоловічка, зробила глибокий реверанс і побігла до ліфта.

Коли через годину Роза приклала вухо до дверей, вона не засмутилася. Там уже ніхто не плакав. Роза навіть почула, як професор командував. А коли вона хутко прочинила двері, то побачила Максика на красені Вольдемара Він завзято тренувався.

— Швидше, синку! — командував Йокус.— І гнучкіше. Ти потовстішав! Треба зігнати зайвий жир. Що треба зігнати?

— Зайвий жир!

— Що треба зігнати?

— Зайвий жир! — радісно вигукнув Максик і щез у Вольдемаровій краватці. Ось уже вузол розв'язано, і Максик разом із краваткою, спрямований вправною рукою Йокуса, опиняється в його лівій кишені.

Красень Вольдемар втуплюється вперед і нічого не відчуває. Роза дивиться у відчинені двері й нічого не помічає.

— Браво, артисти! — вигукує вона й плескає в долоні.

Емма і Мінна, дві горлиці, стрибають на шафі й захоплено б'ють крилами.

— Іще двічі отак потренуватись — і він буде у формі,— задоволено каже Йокус.— У п'ятницю ми можемо знову виступати.

Максик вистромив голову з професорової кишені, немов бісеня із запічка.

— Це неможливо, ваша світлосте! У п'ятницю я лечу з голомозим Отто і з заляпаним Бернгардом до сеньйора Лопеса у Південну Америку!

— Ой, які жахливі імена,^ сказала Роза.— Від них аж мурашки полізли за шкірою.

Максик потер собі руки.

— Ану покажи! Цікаво глянути, який то марципан із мурашками.

Роза підморгнула Йокусові.

— Життя серед злочинців, на жаль, відбилося на панові Піхельштайнері. Він став надто легковажний.

Йокус витяг Максика з кишені.

— Я покладу його у ванну короля Валаама. Мило лікує тіло й душу.

Обід поддали у блакитному салоні, це сподобалося навіть Якобові. Знищуючи телячу відбивну, він, правда,

ледве стримував сльози. Та це через гостру англійську гірчицю, якої хлопець зроду не куштував.

— Вік живи, вік учись,— сказав він, обмахуючи язика серветкою.

Йокус з'їв не чотири шніцелі, а тільки два. Та й це потребувало часу. Довелося ще й багато чого обговорити. З директором Браузеветтером — про циркову виставу в п'ятницю. А ще з репортерами перед салоном та

по телефону. І, звичайно, з комісаром Штайнбайсом, який, трохи спізнившись, повернувся із Головної поліційної управи.

Всі інші вже сиділи за десертом.

— О, ананасний торт! — захоплено вигукнув він.— Мій улюблений!

І він ум'яв три величезні скибки.

Максику і Якобу було дуже смішно. Та невдовзі вони вже не сміялися. Бо коли комісар уминав другу скибку ананасного торта, Йокус спитав у нього:

— Хто, власне, одержить винагороду, яку я призначив?

— Якоб! — сказав Максик.— Це ж ясно, як день.

— Я? Чого це я? — здивувався Якоб.— Якби Максик не став мене раптом дражнити, я сидів би собі біля вікна й нічого б не знав. Точнісінько так ви могли б послати винагороду голомозому Отто до в'язниці. Бо врешті то він визволив Максика!

— Але ж Отто сам про це не знав,— зауважив директор Браузеветтер.— Він хотів тільки принести валер'янку, більш нічого.

— А що хотів я? — і далі відмагався Якоб.— Хотів тільки віддухопелити того горланя.

— І зітерти його на порох! — задоволено додав Максик. Він сидів на столі і дозволяв Розі годувати його ананасним тортом.

— Іще крихітку? — спитала вона. Він заперечливо похитав головою.

— Дякую, ні. Тепер тільки трохи марципана з мурашками.

Вона посварилася на нього виделкою.

— Це не для малих хлоп'ят.

ззо

— Та я знаю,— в'їдливо сказав він.— Усю велику порцію ти залишила для Йокфса.

Роза зашарілась. Але, крім Максика, ніхто цього не бачив.

Бо комісар саме відсунув від себе тарілку і рішуче сказав:

— Те, що Чоловічка не вдалося викрасти, він має завдячувати самому собі. Він той, кого шукали, і той, хто його знайшов,— в одній особі. Коли хтось доведе мені протилежне, я сьогодні ж усе кину й стану сажотрусом.

Звісно, ніхто не схотів бути винним у такій дивовижній зміні фаху. Тож ніхто не заперечив комісарові, і всім стало весело. А Максик перевершив усіх. Удаючи голомозого Отто, він ходив, кривуляючи, по столу між тарілками й чашками і повторював те, що казав йому п'яний Отто,— про сеньйора Лопеса, про фортецю в Південній Америці, про підземну картинну галерею, про циганку, про охоронців і гарненьких танцівниць.

Єдиний, хто не сміявся з Максикової чудової вистави, а тільки коли-не-коли посміхався, був комісар кримінальної поліції Штайнбайс. Він застенографував усю Чоловіч-кову розповідь. Тоді закрив свого записника й швидко попрощався.

— Я повинен іще кілька годин попрацювати з тими злочинцями.

— Проти Лопеса навіть Інтерпол безсилий,— крикнув йому навздогін Максик.— Він занадто багатий.

Комісар, що був уже в дверях, раптом спинився й озир нувся.

— Мале, а завзяте! — з повагою мовив він.— То що? Може, станеш моїм асистентом?

Максик ґречно вклонився:

— Ні, пане комісаре, я — артист.

Коли Якоб Гуртіг зібрався вже вкладатися в ліжко й повісив піджака на стілець, він почув, як зашурхотів папір у внутрішній кишені. Виявилося, що то банківський чек на його ім'я. Хлопець прочитав суму, прошепотів: "Ти тільки глянь!" — і сів на ліжку.

Там була й невеличка записка:

"Любий Якобе, щиро дякуємо за допомогу. Твої нові друзі Максик і Йокус".

Сума складалася з п'яти знаків. І хоч число було ' найменше з п'ятизначних чисел, та все ж це становило цілу купу грошей для хлопця, чий батько був тільки агентом по продажу меблів.

(А між іншим, яке ж це найменше п'ятизначне число?)

Коли Йокус із Максиком повернулися до свого номера, на нічній тумбочці лежала стара сірникова коробка, а під нею — записка: "Любий

Чоловічку, це твоє розкішне ліжко з вулиці Кікельган. Мюлер-другий, інспектор кримінальної поліції".

Максик потер собі руки і сказав:

— Тепер мені вже нічого не треба!

Розділ двадцять другий

ЧОМУ УРОЧИСТА ВИСТАВА ТРИВАЛА НА ДВАДЦЯТЬ СІМ ХВИЛИН ДОВШЕ? ДИРЕКТОР БРАУЗЕВЕТТЕР ЗАЧИТУЄ ТРИ ТЕЛЕГРАМИ. ЯКОБ ТРОХИ ОБРАЖАЄТЬСЯ. ПОЛІЦІЯ ВІТАЄТЬСЯ. ВИСТУП ГОЛОВНИХ ПЕРСОНАЖІВ. РАДОЩАМ НЕМАЄ КІНЦЯ-КРАЮ. КІНЕЦЬ.

У п'ятницю директор Браузеветтер опинився в своїй стихії. Цей вечір був панові до душі! Йому аж кортіло вдягти три пари сніжно-білих рукавичок одну на одну і два циліндри на голову. І зрозуміти його легко, бо про таку урочисту виставу можна було тільки мріяти! На цих справах він добре знався.

Вистава тривала на двадцять сім хвилин довше, ніж звичайно, і в цьому були винні не леви, не слони і не артисти. Всі вони працювали так само точно, як завжди. Діло було в іншому.

Спершу пан Браузеветтер зачитав найважливіші привітальні телеграми, що надійшли на Максикове ім'я. Три з них я пам'ятаю дуже добре. Гімнастична спілка Піхель-штайна телеграфувала:

МАКСИКОВІ ПІХЕЛЬШТАЙНЕРУ ЦИРК ШТІЛЬКЕ БЕРЛІН

ПОБАЖАННЯ ДОБРА Й ПЕРЕМОГИ ЧАТУВАЛИ ЯК ПРИ ВЕЛИЧЕЗНОМУ ЗАКЛЮЧНОМУ СТРИБКУ КРАПКА БРАВО КРАПКА ПИШАЄМОСЯ ТОБОЮ КРАПКА

УСІ ПІХЕЛЬШТАЙНЕРИ З ПІХЕЛЬШТАЙНА

Друга телеграма прийшла з королівства Бреганцони. Вона особливо сподобалася публіці. Адже тепер королів не так-то й багато на світі. Тож треба шануватися й бути вдячним за кожну звістку від них.

Телеграма була така:

МАКСИКОВІ ПІХЕЛЬШТАЙНЕРУ ЦИРК ШТІЛЬКЕ БЕРЛІН

БУЛИ НАДЗВИЧАЙНО СХВИЛЬОВАНІ КРАПКА СПЕРШУ З ПЕРЕЛЯКУ ТОДІ З РАДОЩІВ КРАПКА ЛАНЦЮЖОК ДЛЯ ДВЕРЕЙ ДО ГОТЕЛЬНОГО НОМЕРА НАДСИЛАЄМО ЕКСПРЕСОМ КРАПКА ПРИЇДЬ ВІДПОЧИВАТИ В БРЕГАНЦОНУ КРАПКА ГАРНИЙ ЗАМОК І ГАРНІ ЛЮДИ КРАПКА ВІТАЙ ТАКОЖ ПРОФЕСОРА ЙОКУСА КРАПКА

ТВІЙ КОРОЛЬ ВАЛААМ РАЗОМ ІЗ РОДИНОЮ І ПІДДАНИМИ

Третя телеграма, яку я пригадую, надійшла з Голлівуда. Кінофірма, що вже колись нагадувала про себе, телеграфувала:

чоловічкові

ЦИРК ШТІЛЬКЕ БЕРЛІН

ВІТАЄМО З ВИКРАДЕННЯМ І САМОВРЯТУВАННЯМ КРАПКА БЛИСКУЧИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ФІЛЬМУ КРАПКА КОНТРАКТ УЖЕ В ДОРОЗІ КРАПКА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРЕДСТАВНИК ФІРМИ З ПАПЕРАМИ ПРИБУДЕ ПОНЕДІЛОК

Друге, що зробив директор Браузеветтер перед виступом Йокуса й Максика,— це познайомив присутніх із почесними гостями, що сиділи в трьох ложах, осяяні промінням прожектора.

Насамперед — із школярем Якобом Гуртігом, який під оплески підвів догори руки, а тоді згорнув їх на грудях

ззз

і вклонився низенько на всі боки. Наче борець на рингу, який щойно поклав на обидві лопатки непереможного лісоруба з Віннесоти.

А тоді Якоб, гарний і бадьорий, знову сів поміж батьком і матір'ю.

— Не годиться так! — прошепотіла мати й трохи стусонула його в спину. (Ну, таке часом буває!)

Обличчя в Якоба спохмурніло. Він одвернувся від неї і прошепотів батькові:

— Ваша дружина отруює, на жаль, день слави вашого сина, що віднедавна став заможною людиною. Ви вважаєте — це справедливо?

Гуртіг старший закусив губи. Йому був до вподоби синовий кучерявий стиль. Та він не встиг відповісти. Знову залунали оплески, бо директор Браузеветтер представив присутнім поліцейських із трьох автомашин, особисто інспектора Мюлера-другого і насамкінець комісара кримінальної поліції Штайнбайса.

Тільки-но вщухли оплески, як почулися вигуки. То загаласувала зграйка юнаків:

— Ми хочемо побачити також голомозого Отто! І заляпаного Бернгарда, шахрая!

Усі глядачі вже читали газети й чули радіо, тож чималий цирковий намет аж захитався від реготу глядачів. Усім стало дуже весело. Бо

кожний знав, що Отто й Бернгард уже сидять за ґратами й показати їх у цирку неможливо.

Нараз директор Браузеветтер урочисто підняв руку. Запала тиша, така, як ото буває в самісінькій середині великого тайфуну. Всі вже знали, що зараз буде і хто саме буде. Якби задзижчала муха, її можна було б почути. Однак жодна не задзижчала.

— Тепер, шановні пані й панове,— крикнув директор Браузеветтер,— тепер, нарешті, ви самі його побачите й привітаєте, вашого і нашого загального улюбленця, найменшого великого героя кримінальної історії, його, найбільшого малого артиста з циркового світу, а також його батьківського наставника Йокуса фон Покуса, професора й таємного радника прикладної магії! Оплески, це мені відомо наперед, будуть оглушливі. Не турбуйтеся!

Хто від цього зламає собі руки, після вистави одержить у касі пару нових рук!

Браузеветтер підвів правицю, немов генерал кавалерії, який дає сигнал для наступу кінноти. А тоді він помчав, хоч і не на коні, з манежу.

Оркестр заграв туш, що громом прокотився по цирку.

А на манежі з'явився стрункий і елегантний, як завжди, професор Йокус фон Покус. На його простягненій руці стояв Максик і, всміхаючись, вітався на всі боки. Хіба можна щось додати? Радощам не було кінця-краю на противагу цій книжці, яка все ж має

КІНЕЦЬ